

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

Saaren kartano, Mietoinen

10.9.2007

Riitta Koskinen

1. SISÄLLYSLUETTELO

2. PERUSTIEDOT s. 4

3. JOHDANTO s. 5

3.1. Kiitokset

3.2. Rakennushistoriaselvityksen tehtävä Saaren kartanossa ja työn rajaus

3.3. Tärkeimmät lähteet

4. PÄÄRAKENNUKSEN RAKENNUSHISTORIASTA s. 8

4.1. Varhaisvaiheita

4.2. Augustin Ehrensvärdin aika

4.3. Turun kaupunginarkkitehti C. F. Schröderin suunnittelema uusi päärakennus

4.3.1. Schröderin suunnitteluun vaikuttaneita seikkoja

4.3.2. Kuusiruutuiset ikkunat, valoisampi interiööri

4.3.3. Nykypäivään säilynyt keskeissalipohjakaava

5. PÄÄRAKENNUKSEN KESKEISET MUUTOSVAIHEET JA KÄYTTÖTARKOITUKSEN MUUTOSTEN VAIKUTUKSET RAKENNUKSEEN s. 19

5.1. Julkisivut

5.1.1. Lautavuoraus

5.1.2. Ulkokatto

5.1.3. Ikkunat

5.1.4. Empiretyylinen umpikuisti

5.1.5. Keltainen ulkoväri

5.2. Kiinteän sisustuksen vaiheita

5.2.1. Kustavilainen interiööri

5.2.2. Johan Fredrik Aminoffin aika

5.2.3. Aminoff-suvun jälkeen

6. PÄÄRAKENNUKSEN ULKOHAHMON NYKYTILAN INVENTOINTI s. 36

6.1. Päärakennuksen ulkohahmo

6.1.1. Päärakennuksen lähiympäristö

6.1.2. Perustukset, LVIS

6.1.3. Rakennuksen runko

6.1.4. Katto

6.2. Julkisivut

6.2.1. Pääfasadi

6.2.2. Koillispääty

6.2.3. Eteläpääty

6.2.4. Länsifasadi

7. SISÄTILOJEN INVENTOINTI s. 52

7.1. Sisätilojen nykytila ja ominaispiirteet ennen korjausta

7.1.1. Lattiat

7.1.2. Seinäpinnat

7.1.3. Listat

7.1.4. Ikkunat ja ovet

7.1.5. Katot

7.1.6. Kiinteät kalusteet, patterit ja putket

7.2. Päärakennuksen sisätilat, alakerran huoneet s. 58

7.2.1. Kuisti (sisääntulon yhteydessä)

7.2.2. Eteinen

7.2.3. Sali (Sal)

7.2.4. Förmaaki (Förmak)

7.2.5. Isännän kabinetti (Mitt cabinet, salin oikealla puolella oleva huone)

7.2.6. Sänkykamari (Sängkammare, nykyinen keittiö)

7.2.7. Lastenhuone (Barnkammare, läntinen kulmakamari miespihan puolella)

7.2.8. Taloudenhoitajan huone (Jungfrukammare, huone eteisestä vasemmalle)

7.2.9. Isännän työhuone 1. (Mina rum, sisääntulon oikealla puolella oleva huone)

7.2.10. Isännän työhuone 2. (Mina rum, idänpuoleinen kulmakamari miespihan puolella)

7.2.11. Sivukuisti (Etelänpuoleisessa päädyssä)

7.2.12. Välihuone (Kabinet, nykyisen keittiön vieressä)

7.2.13. Käsikamari (Min handkammare, nykyinen holvihuone)

7.2.14. Tarjoiluvälikkö (Senkki)

7.3. Päärakennuksen sisätilat, yläkerran huoneet s. 128

7.3.1. Vinttikamari 1. (Idänpuoleinen kulmakamari miespihan puolella)

7.3.2. Vinttikamari 2. (Lännenpuoleinen kulmakamari merenpuolella)

7.3.3. Vinttikamari 3. (Etelänpuoleinen kulmakamari miespihan puolella)

7.3.4. Vinttikamari 4. (Pohjoisenpuolella oleva kulmakamari)

7.3.5. Yläeteinen

7.3.6. Yläaula

7.3.7. Ullakot

8. YHTEENVETO s. 157

9. LÄHTEET s. 158

9.1. Painamattomat

9.2. Painetut

2. PERUSTIEDOT

Kohde	Saaren kartano (Entinen Saaren everstin virkatalo)
Omistaja	Koneen Säätiö
Lääni	Länsi-Suomen lääni
Osoite	Saaren rantatie 21 23120 Mietoinen
Kiinteistörekisteri- tunnus	Saarinen II, virkatalo RNo 1:3
Peruskartan nro/koordinaatit	1044 02:6725/547
Suojelumääräys	S4: 001–003/S2, 004/S1

3. JOHDANTO

3.1. Kiitokset

Selvitin Mietoisten Saaren kartanon rakennushistoriaa kesällä ja syksyllä 2007 Koneen Säätiön tilauksesta. Päärakennuksen korjauksen suunnittelu eteni rinnan tutkimuksen kanssa.

Kun ensimmäistä kertaa joulukuussa 2006 astuin päärakennuksen eteiseen, tuntui ensin mahdottomalta kuvitella miljöötä sellaisena kuin tämä Turun kaupunginarkkitehti Schröderin suunnittelema mahtitalo valmistuttuaan 1779 oli ollut. 1700-luvun kiinteästä sisustuksesta ei ollut jäljellä edes rippeitä. Unohduksiin oli painunut myös kuulun kustaviaanin Johan Fredrik Aminoffin ja hänen sukunsa aika. J. F. Aminoffin toimilla Tukholmassa ja Pietarissa oli suuri merkitys Suomen historian kulkuun. Kun rakennuksessa valtion toimesta tehtiin peruskorjaus 1959, ei rakennushistoriallisia arvoja kunnioitettu. Pohjapiirustukseen lyijykynällä kirjoitettu ”Kaikki uusiksi” kuvaa remontin rajuutta. Onneksi alkuperäinen keskeissalipohjakaava kuitenkin säilytettiin.

Rakennushistorian tutkimus alkoikin lievästi pessimistisissä merkeissä, mutta työn edetessä löytyi runsaasti aarteita, muun muassa tapettifragmentteja, joista vanhimmat voitiin ajoittaa 1700-luvun lopulle. Vintissä oli säilynyt kaksi vanhaa peiliovea ja kun förmaakin myöhäiskustavilaisesta kolonniuunistakin otettiin esille kaunis marmorikoristelu, sai tutkija uutta intoa työhönsä. Rakennuksen vaiherikas historia alkoi hahmottua palapalalta ja runsas säilynyt arkistomateriaali tuki tutkimusta. Työ nopeutui, kun tutkija Terhi Kivistö sai järjestettyä arkiston.

Käytännössä tutkimustyötä helpotti käyttööni luovutettu työhuone ja yöpymispaikka Saaren kartanon sivurakennuksessa. Työn teki innostavaksi antoisa vuorovaikutus Koneen Säätiön puheenjohtajan Hanna Nurmisen, Saaren historian tutkijoiden, erityisesti Irma Lounatvuoren, Museoviraston Elisa Heikkilän ja korjausta suunnittelevan arkkitehtitoimisto LPR-arkkitehdit Oy:n Assi Sandelinin ja Ola Laihon kanssa. Haluan myös kiittää yhteyshenkilönä toiminutta Turun Juva Oy:n Mika Soiniota, ja kartanon kiinteistön hoitaja Simo Vuotista, joka antoi minulle monesti arvokasta tietoa kartanoalueen lähihistoriasta.

Ulkopuolisina asiantuntijoina ovat toimineet tutkija Irma Lounatvuoren lisäksi vapaaherra, antiikkikauppias Arthur Aminoff, museonjohtaja Kari-Paavo Kokki, filosofian tohtori C. J. Gardberg, emeritaprofessori Eeva-Maija Viljo ja tutkija Maire Heikkinen. Erityisesti Maire Heikkisen apu tapettien ajoittamisessa oli korvaamaton. Kiitän kaikkia asiantuntijoita avusta!

Nyt kartano saa kokea maltillisen palauttamisen siirryttyään Koneen Säätiön omistukseen. Talon vaiherikas historia ja ”sisustusaikakaudet” saavat näkyä lopputuloksessa. On ollut ilo saada olla mukana tässä projektissa. Toivon, että rakennushistorian selvityksestä on käytännön apua mahdollisimman monelle taholle.

Lammilla 10.9.2007
Riitta Koskinen

3.2. Rakennushistoriaselvityksen tehtävä Saaren kartanossa ja työn rajaus

Saaren kartanon rakennushistoriaselvityksen tehtävänä on luoda riittävän yksityiskohtainen käsitys ja tietoperusta päärakennuksen nykytilasta sekä muodostumis- ja muutosvaiheista. Työ on laadittu systemaattisesti kohdetutkimuksen, arkistoaineiston ja kirjallisten lähteiden pohjalta. Loppuun on sisällytetty yhteenveto, jossa rakennuksen keskeisiä ominaispiirteitä ja arkkitehtonisen identiteetin osatekijöitä luonnehditaan nykytilanteen kokonaistarkastelun pohjalta.

Rakennushistoriaselvitys on rajattu käsittelemään vain päärakennusta, koska laajempi, koko kartanoaluetta käsittelevä historiantutkimus on käynnissä. Koska edellä mainittu tutkimus tulee tarkastelemaan tarkemmin mm. alueen rakentumisen historiaa, alueen merkitystä ja asemaa maisemassa, rakennusten sekä piha- ja puistoalueiden luonnetta ja asemakaavallista nykytilannetta, on ne tässä rakennushistoriaselvityksessä jätetty pois tai vähemmälle tarkastelulle.

Pääpaino on asetettu päärakennuksen nykytilan inventoinnille, jonka yhteydessä on selvitetty mm:

- päärakennuksen ulkohahmo ja julkisivut,
- keskeiset sisätilat, (esim. sali, förmäkki, kabinetti ym.) omina tiloinaan, myös toistuvat tilat (esim. yläkerran päätykamarit) omina tiloinaan, edellisistä käsitellään: tilamuoto, liittyminen muihin tiloihin, pintamateriaalit, olemassa olevat kalusteet sekä näiden muutokset, sekä tilojen käyttömuutokset
- rakennusosat, kuten ovet ja ikkunat
- rakennuksen rakenteet ja talotekniikan peruspiirteet
- kiinteä sisustus ja valaisimet

Inventoinnin pohjalta on laadittu em. osakokonaisuuksien kuvaukset. Keskeiset sisä- ja ulkotilat sekä kiinteät sisustukset on valokuvattu. Eri aikakausilta löytyneet materiaalinäytteet, esim. tapettifragmentit ja maalipigmenttinäytteet on järjestetty kansioihin, joihin kuuluu myös selvitysosa. Huonekohtaisia kuvauksia kannattaakin tarkastella yhdessä tapettifragmenttikansion kanssa. Kansioon on kerätty jokaisen huoneen fragmentit vanhimmasta tuoreimpaan.

Rinnan rakennushistoriaselvityksen kanssa on tehty tarvittavia väri-, pinta- ja materiaalitutkimuksia Heidi Engströmin toimesta. Niihin viitataan myös tässä selvityksessä, mutta tutkimustuloksista on laadittu myös erillinen tarkempi selvitys.

3.3. Tärkeimmät lähteet

Saaren kartanossa oli säilynyt poikkeuksellisen runsas arkistomateriaali. Tärkeimpiä lähteitäni olivat kartanon vanhan arkiston everstin virkatalon asiakirjat vuoteen 1795 ja Aminoffien arkisto, joka sisältää erilaisia asiakirjoja vuosilta 1795-1943. Edellä mainittujen arkistojen materiaalista erityisesti sääntömääräisten katselmustoimitusten pöytäkirjat, joihin tutkittiin ja kuvattiin huolellisesti rakennuskannan kunto ja korjaustarve. Katselmukset oli pidettävä aina virkatalonhaltijan vaihtuessa ja määrävuosin. Työtehoseuran ja Hovin poikakodin arkistomateriaali ja Lounais-Suomen tutkimuskeskuksen arkisto antoi tietoa vuodesta 1959 nykypäivään.

Korvaamaton lähde oli Turun maakuntamuseon kuva-arkistossa säilytettävä Irja Sahlbergin ja C. J. Gardbergin vuoden 1944 kartanoinventointiin liittyvä materiaali. Irja Sahlbergin taitavat piirustukset ja valokuvat, sekä C. J. Gardbergin valokuvat antoivat arvokasta tietoa mm. peruskorjauksessa tuhoutuneesta 1700-luvun sisustuksesta. 1900-luvun alun sisäinteriööreistä kertoivat myös Turun maakuntamuseon kuva-arkiston G. Welinin valokuvat.

Schröderin originaalipiirustus on säilynyt Aminoff-suvulla. Sitä ei sitkeistä etsinnöistä huolimatta kuitenkaan löydetty. Piirustuksesta on kopio Turun maakuntamuseon arkistossa. Museoviraston kartanokuva-arkiston Riilahden kartanon arkiston uumenista löytyi kaksi mielenkiintoista dokumenttia, jotka liittyvät J. F. Aminoffin aikaan Saarella. J. F. Aminoffin tekemä kopio Schröderin alkuperäisestä Saaren piirustuksesta on harvinaisuus. Samoin oletettavasti J. F. Aminoffin omakätinen pohjapiirustus, johon hän on merkinnyt tietoja tulevaa korjausta varten.

Myös omat tutkimukseni Schröderin kartanoissa olivat tuottaneet runsaasti vertailevaa materiaalia, joita saatoin hyödyntää tutkimuksen kuluessa.

Painetuista lähteistä tärkein oli ehdottomasti Museoviraston Irma Lounatvuoren perusteellinen tutkimus: Mallin mukaan maan tavalla. Mallipiirustukset ja sotilasvirkatalojen rakentaminen 1687–1810. Lisäksi mm. Turun kaupungin historiallisen museon C. J. Gardbergin tutkimus, Turun kaupungin muurarimestarit ja heidän mestarityönsä 1721–1858., ja Turun maakuntamuseon ABOA 1991–92 vuosikirjan Kaarin Lehtosen tutkimus Turun hovioikeudenpresidentin ja maaherran virkataloista 1730–1827.

Muita tärkeitä lähteitä olivat harvat säätyläiskotikulttuuria käsittelevät väitöskirjat, kuten Anna- Lisa Ambergin (2003), Anna Maria Åströmin (1993), Eva Christina Mäkeläisen (1972) ja Christina Bäcksbackan (1995) tutkimukset. Erityisesti myös Birgitta Stjernvall-Järven Virtaan kartanoista Sysmän kartanoyhteisössä tekemä tutkimus (1995).

1700-luvun rakennustekniset kysymykset selvisivät vanhemman kirjallisuuden avulla, kuten Eric Inbergin (1762) ja Carl Wijnbladın (1756–57) ja (1756) teoksista. Edellisiä ja tuoreempia rakennusoppaita popularisoi mielenkiintoisesti Panu Kaila.

Arkisto- ja kirjallisuuslähteistä saatu yksityiskohtainen tieto tuki ja vahvisti rakennushistoriaselvityksen yhteydessä esille tulleita seikkoja. Kaikki käytetyt lähteet on kirjattu raportin loppuun.

4. PÄÄRAKENNUKSEN RAKENNUSHISTORIASTA

4.1. Varhaisvaiheita

Saaren kartanon varhaisvaiheista tiedetään (Anu Lahtisen luentotiivistelmän mukaan/ esitelmä Mietoisten Saaren kartanolla), että Turun piispa Tuomaan kappalainen luovutti Saaren kartanon hyvitykseksi maaomaisuudesta, jonka Tuomas-piispa oli kirkon omaisuudesta hänelle antanut. Iso-Saari oli näin ”piispan pöydässä” eli osa piispan virkatiloja jo noin 1286–1290 lähtien, kun taas Vähä-Saari kuului Mynämäen kirkkoherran tuloihin. Molemmat tilat peruutettiin kruunulle 1528, myytiin eteenpäin 1529, otettiin takaisin kruunulle 1550-luvun puolivälissä (kuninkaan omaisuusluettelossa Saari mainitaan 1555 alkaen) läänityksinä yms. kunnes peruutettiin 1681 ja muutettiin säteriluontoiseksi everstin virkataloksi 1682 alkaen.

Saaren rakentaminen tapahtui vuonna 1568 valtaan nousseen Juhana III:n hallituskaudella. Tällöin tehtyjen rakennusten laadusta ei ole kuitenkaan selvää kuvaa. Ns. ”Muurimäenrinta”, kivinen kaksoisvalli, joka sijaitsee ajotien länsipuolella jonkin matkaa kartanosta etelään, on mahdollisesti peräisin tältä ajalta.

Vanhin tunnettu rakennuksia koskeva asiakirjatieto on vuodelta 1692 ja vanhin tonttikartta seuraavalta vuodelta. Asuntopiha sijaitsi silloin lähes samalla paikalla kuin nykyäänkin. Pihamaa muodosti lyhyen suorakaiteen, jonka kummallakin pitkällä sivulla oli asuinrakennus. Luoteenpuoleisella lyhyellä sivulla olevat vanhat kivikellarit on piirretty karttaan tavalla, joka näyttää osoittavan, että siinä on sijainnut kolmas rakennus, mahdollisesti aikaisemmin mainittu kivirakennus. Edellinen seikka viitanee siihen, että ”linna” oli hajotettu vain vähäistä aikaisemmin (Nikander & Jutikkala 1941, 131).

Ensimmäisellä everstillä, Bernhard Otto von Liewenillä oli virkatalossaan läänitysaikaisena perintönä vanha kaksikerroksinen asumiskelvoton päärakennus, jonka katselmustoimitus kesällä 1692 määräsi purettavaksi ja käytettäväksi uuden rakennusmateriaalina. Katselmuskirjurin laatima ehdotus vastasi kuitenkin vain kapteeneille vahvistettua tasoa (Lounatvuori 1996, 48). Isoviha hidasti rakennustointa ja vuonna 1722 rakennus oli yhä kesken.

4.2. Augustin Ehrensvärdin aika

Rauhan palattua sotakollegio edisti hanketta lähettämällä eversti Filip Örnestedtille piirustukset, joiden mukaan uusi päärakennus rakennettiin säilyneiden kellareiden päälle. Tuli kuitenkin tuhosi rakentajien työn.

Lounatvuoren mukaan Fredrik I vahvisti 14.4.1729 tuntemattoman suunnittelijan viisi piirustusta, joista yksi julkisivupiirustus on säilynyt. Rakennus nousi jälleen vanhojen kellareiden päälle. Siinä oli korkea aumakatto, korkeahko runko, sisäänkäyntiä korostava risaliitti ja frontoni sekä balusterikaiteinen, kahdelta taholta nouseva portaikko, jonka alta oli käynti kellareihin. Rakennuksessa oli suuri sali, jossa oli harmaaksi maalattu rintapaneeli ja vihreäksi lasitettu kakluuni. Talossa oli lisäksi kolme neliömäistä päätykamaria, suurehko huone, välihuone eteiseen, maitokamari ja ns. papinhuone eli kanslia. Vuonna 1761 ratsujoukkojen komentaja Augustin Ehrensvärd asettui rakennukseen. Ehrensvärd ei pitänyt virkataloa asemalleen sopivana, vaan kutsui Turun kaupunginarkkitehti C. F. Schröderin toimittamaan arviota ja toivoi sen edistävän katselmusmiesten uudisrakennuspäätöstä. Schröderillä oli kokemusta virkatalojen materiaali- ja kustannuslaskennasta mm. Nyynäisten kivirakennuksen osalta, (joka oli

Schröderin ensimmäisiä suunnittelutöitä Turun ulkopuolella). Schröderin omakätisellä allekirjoituksella varustettu rakennusarvio on säilynyt Saaren arkistossa.

Ehrensvärd suunnitteli itse mahtipontisen, vuoden 1752 mallipiirustuksen mukaisen kivirakennuksen vanhan pihasommitelman ulkopuolelle. Uusi corps de logis olisi sijainnut nykyisen päärakennuksen pohjoispuolella olevalla kalliolla. (Samoihin aikoihin mm. Piikkiön Pukkilassa hovioikeudenneuvos C. J. Rappen toimesta toteutettiin päärakennuksen ja kahden flyygelirakennuksen valeperspektiivi). Sotakollegio ilmoitti kuitenkin, ettei vanhaa päärakennusta ole aihetta hävittää (Lounatvuori 1996, 49). Ehrensvärd kuoli Saaren virkatalossaan 1772, ja vuotta myöhemmin koko rakennuskanta tuhoutui tulipalossa.

Kartanon puutarhassa Ehrensvärdin vaikutukset näkyvät yhä. Hän kävi Saarelta käsin kirjeenvaihtoa kasvitieteilijä Carl von Linnén kanssa ja kokeili monenlaista hyödynajalle tyypillistä kasviviljelyä Saarella (mm. raparperi, riisi). Pihamaalle johtavan tien länsipuolella olleen humalatarhan Ehrensvärd muodosti puutarhaksi. Päärakennuksen viereen hän järjesti suurehkon koristepuutarhan. Pihapiirissä kasvaa yhä runsaasti kauniita syreenejä, joita Ehrensvärd oletettavasti toi Suomenlinnasta. Nykyinen puutarha on perua lähinnä Johan Fredrik Aminoffin ajoilta, 1800-luvun alusta. Hän järjesti mm. pienen ”huvipuiston” päärakennuksen pohjoispuolelle ja suuren talouspuutarhan pihamaan jatkoksi etelää kohti.

Varhaisimmat omistajat ja virkatalonhaltijat Anu Lahtisen mukaan:

- Kihlakunnantuomari Joakim Joakimsson Fleming 1529- (k. 1530-luvulla)
- Ritari Erik Joakimsson Fleming, edellisen veli (joitakin vuosia veljen kuoltua)
- Ritari Ivar Joakimsson Fleming, edellisten veli (uuden perinnönjaon jälk. kuolemaansa 1548 asti)
- Vapaaherra Lars Ivarsson Fleming, edellisen poika -1554,
- (kuninkaankartanona 1555 –1595)
- Leskikuningatar Gunilla Bielke 1598–1613
- Sotamarsalkka Evert Horn 1614–1615
- Margareta Fincke, edellisen leski 1616–1634 (panttina)
- Kauppallegion presidentti Juhana Berndesillä läänityksenä 1635–1638
- Vaasaporin kreivi valtaneuvos Kustaa Kustaanpojalla (kustaa Aadolfin avioton poika) 1639–1653
- Everstiluutnantti Kustaa Aadolf Vasaborgilla 1654–1681 lahjoituksena

Virkatalonhaltijat 1682-

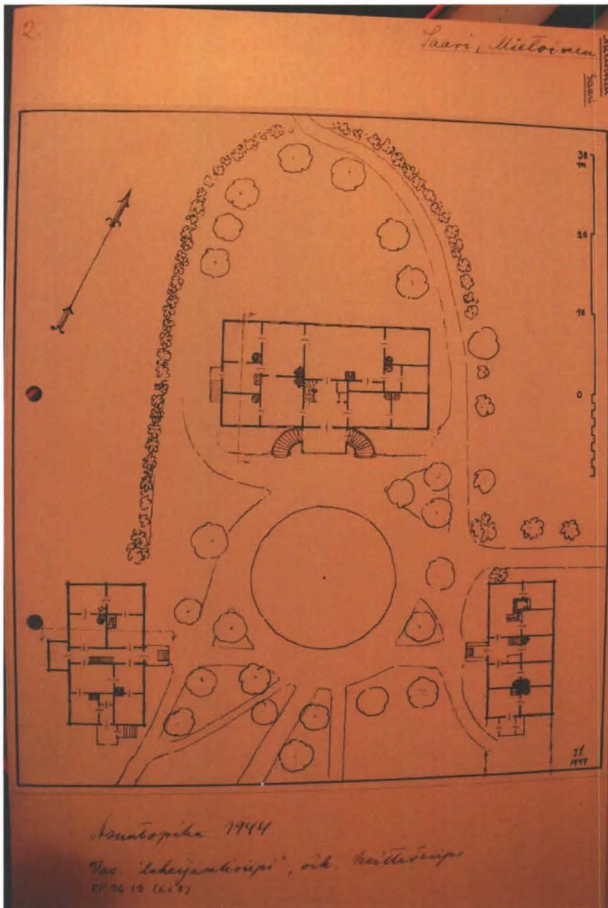
- Eversti Bernhard Otto von Liewen vuoteen 1695
- Eversti Bernhard Rehbinder 1696–1701
- Kenraalimajuri Philip Örnstedt 1723–1739
- Kenraaliluutnantti Robert Muhl 1740–1760
- Kenraalimajuri Otto Herman Stahlen 1761
- Sotamarsalkka Augustin Ehrensvärd 1762–1772
- edellisen leski Katarina Elisabeth Adlerheim vuoteen 1773
- Kenraaliluutnantti Fredrik Karl Dohna 1774–1777
- Kenraalimajuri, maaherra Magnus Wilhelm Armfelt 1778–1782

Saari vuonna 1693 Irja Sahlbergin asemapiirroksen mukaan.

1. Asuntopiha
2. Ryytimaa
3. Kaalimaat
4. Tarha

Irja Sahlberg 1944.
Turun maakuntamuseo

Saaren everstin virkatalon asuntopiha. Oikealla päärakennuksen kanssa yhtä aikaa rakennettu keittiösiipi ja vasemmalla kymmenen vuotta myöhemmin valmistunut lakeijasiipi.

Asemapiirros. Irja Sahlberg 1944.
Turun maakuntamuseo

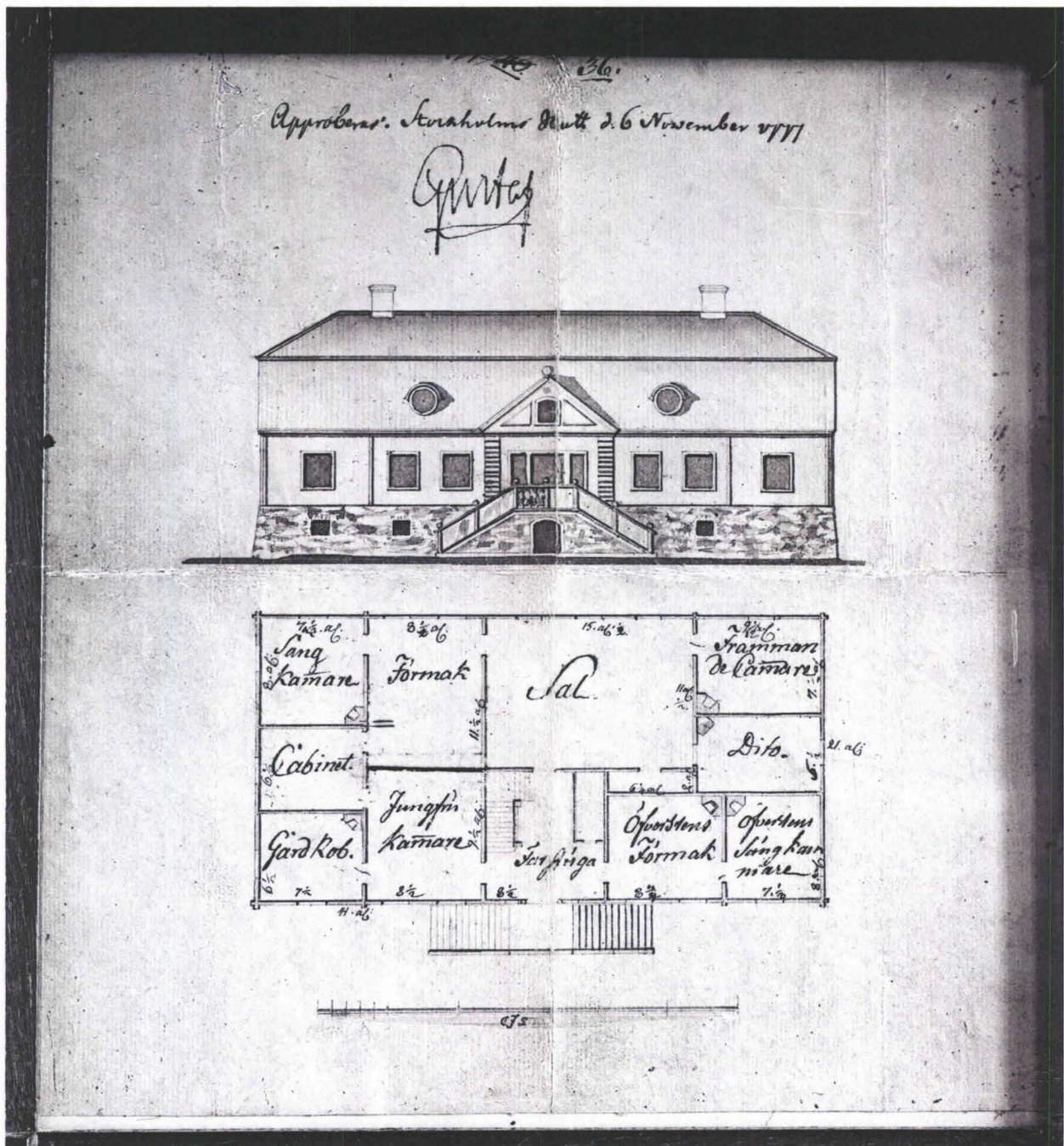
4.3. Turun kaupunginarkkitehti C. F. Schröderin suunnittelema uusi päärakennus

Nykyisen päärakennuksen rakennustoimi pääsi vauhtiin eversti Magnus Wilhelm Armfeltin toimesta, joka lähetti Kustaa III:lle Tukholmaan hyväksyttäväksi kaupunginarkkitehti Schröderin piirustuksen. Christian Friedrich Schröder (1722–1789) oli valittu 1756 Turun kaupunginarkkitehdiksi ja muurarimestarien ammattikunnan oltermanniksi. Schröder oli edeltäjänsä Samuel Bernerin lailla kotoisin Saksasta ja tuli Turkuun Tukholman kautta, jossa hän oli toistakymmentä vuotta toiminut kisällinä ja mm. tukholmalaisen muurarimestari Westrellin työnjohtajana. Häneltä puuttui arkkitehtikoulutus. Ensimmäinen arkkitehtikoulu perustettiin Tukholmaan vasta 1730-luvun lopulla (mm. Kärki 1988, 136–145). Ryhtyessään suunnittelemaan Saaren päärakennusta Schröderillä oli Varsinais-Suomessa kuitenkin johtavan suunnittelijan rooli, hän oli kokenut ja häntä tituleerattiin Turun maistraatin asiakirjoissa ”kaupungin arkkitehdiksi”. Kustaa III hyväksyi Schröderin piirustuksen marraskuussa 1777 ja rakentamistyöt pääsivät vauhtiin, ja uusi päärakennus valmistui 1779.

Schröderin alkuperäinen piirustus on säilynyt Aminoff-suvulla, mutta sitä ei löydetty. Mustavalkoinen kopio on Turun maakuntamuseossa. Museoviraston Riilahden kartanon arkistossa on jäljellä kopio Schröderin piirustuksesta, joka on oletettavasti Riilahden rakennuttajan, kreivi Johan Fredrik Aminoffin tekemä. Hän muutti virkataloonsa Saarelle 1799. (Kuulu kustaviaani oli kiinnostunut arkkitehtuurista. Hän personoi huoneita itselleen ja kirjoitti piirroksien mm. mina rum, mitt cabinet). Piirustuksessa esitetään päärakennuksen julkisivu- ja pohjapiirros. Piirustus sisältää rakennushistoriaselvityksen kannalta hyvin tärkeää tietoa, sillä siihen on kirjoitettu lyijykynällä huoneiden nimet, sekä päävärit, jotka edustavat empirekautta. Piirustuksen alalaidassa on mittakaava. Yläreunassa on merkintä: ”Approberas: Stockholms Slott d. 6 Nowember 1777. Gustaf.”

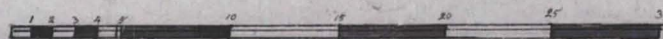
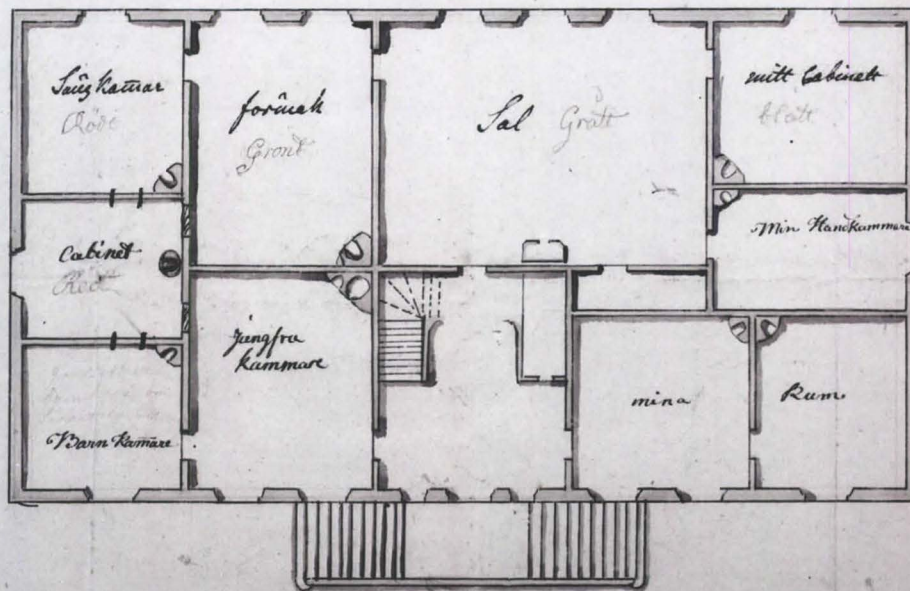
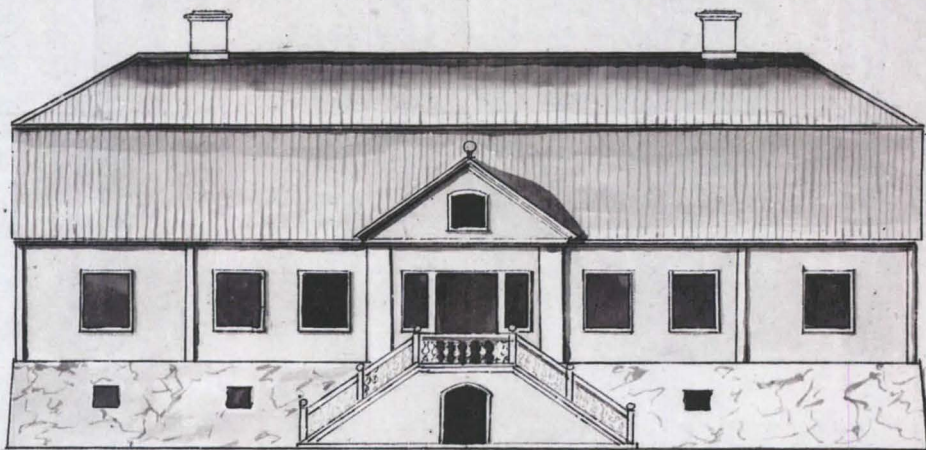
Itäinen flyygeli, jossa myös keittiö sijaitsi (28 ½ x 13 ½) rakennettiin yhtä aikaa päärakennuksen kanssa, mutta pihan länsireunalla oleva lakeijarakennus (30 ½ x 16) valmistui kymmenen vuotta myöhemmin.

Kustaa III:n marraskuussa 1777 hyväksymä C. F. Schröderin piirustus Saaren päärakennukseksi. Pohjapiirustuksessa näkyvät aikakauden säätyläiskodeille ominaiset sukupuolisfäärit. Talon isännän tilat sijaitsivat salin oikealla puolella ja rouvalle tarkoitetut huoneet salin vasemmalla puolella. Kuva Turun maakuntamuseo.

Finlay tillt drömmatbyggnad på Lams öfverste beställe. ritad medt guldkammande y. h. 1772. Se utförelst i denna form. 32 8. 53. P. F. A.

Todennäköisesti Johan Fredrik Aminoffin piirtämä kopio C. F. Schröderin alkuperäisestä piirustuksesta. J. F. Aminoff asettui Saaren virkataloon 1799. Suunnitelma on luultavasti tehty 1809 ajoittunutta korjausta varten. Schröderin suunnitelmaan verrattuna huoneiden funktiot ovat muuttuneet ja kamareiden yhteydessä olevat värinimitykset ovat empirekaudelta. Yksityisomistuksessa. Kuva Museovirasto.

4.3.1. Schröderin suunnitteluun vaikuttaneita seikkoja

Koska Schröderin oli otettava huomioon vanhan rakennuksen perustukset, hän ei voinut täysin noudattaa mallipiirustusten ohjeita. Lounatuoreen mukaan Saaren everstin virkatalon suunnittelu- ja rakentamishistoria poikkeaa kaikissa vaiheissaan muiden virkatalojen mallipiirustusten ohjailemasta rakentamisesta. Uusi päärakennus tehtiin neljän vanhan holvatun kellarin päälle, joka saneli rakennuksen yleismitat: 41 kyynärää pitkä x 21 kyynärää leveä (1 kyynärä = 2 jalkaa = 59,3 cm) ja kantavien seinien paikat.

Virkatalot asettuivat yleensä kvaliteetiltaan vauraan talonpoikaistalon ja rälssisäädyn sätereiden väliin. Ne eivät kulkeneet aivan rakennusteknisen kehityksen kärjessä, vaan rakennustoimi oli järjestettävä niin, että kruunun varoja käytettiin järkevästi ja kohtuullisesti. Suunnittelija ei kuitenkaan voinut jättää huomiotta asukkaiden korkeaa ja elitististä asemaa, mikä näkyi mm. kiinteässä sisustuksessa. (Oli tapana, että arkkitehti teki julkisivu- ja pohjakaavapiirustuksen lisäksi leikkauspiirustuksen, johon hän suunnitteli myös kiinteän sisustuksen yksityiskohdat, kuten tulisijat, rintapaneelit, vuorilistat ja ovet).

Schröder kytkettiin päärakennuksen suunnitteluprojektiin jo toisen kerran, olihan hän esittänyt jo Ehrenswardin aikana rakentamishojeita ja materiaaliarvioita toivottua uutta päärakennusta varten. Materiaaliarviot hän toimitti tällöin ruotsalaisen arkkitehdin, yliintendentti Carl Hårlemanin erillisten vuonna 1755 antamien rakentamishojien mukaan. Ne liitettiin Hårlemanin vuoden 1752 mallipiirustusten tueksi auttamaan rakentajia uusissa rakennusteknisissä ongelmissa. Hårlemanin mallipiirustukset edustivat ranskalaisvaikutteista arkkitehtuuria, jossa uutuutena oli virkataloihinkin suunniteltu, rokokoon suosima mansardikatto. Niihin kuuluivat olennaisena osana myös ranskalaisen rokokooarkkitehtuurin sisustusdetaljit, jotka lisäsivät asumismukavuutta, kuten alkovit, garderobit ja sisäkomerot. Ajanmukaiseen sisustukseen kuuluivat myös kolmipeiliset rokokoo-ovet profiloituine vuorilautoineen, peilijakoiset rintapaneelit, ikkunakomerot- ja luukut, laakeat kaakeliuunit ja pienemmät pyöreät rokokooouunit.

Oman lisänsä Schröderin suunnitelmiin toivat myös linnoitusupseeri Carl Wijnbladin kirjojen esimerkit, joiden yhteys Schröderin tuotantoon on ilmeinen (mm. Gardberg 1963, 22). Tuottelias Wijnblad popularisoi onnistuneesti Hårlemanin arkkitehtuuria ja Wijnbladin kirjoja tehtiin tunnetuksi mm. tuomiokapitulien kautta.

Vuoden 1766 mallipiirustukset eivät tuoneet suuria innovaatioita edellisiin. Ne mahdollistivat kuitenkin myös puurakentamisen aiemmin määrätyn kivirakentamisen sijaan. Lisäksi jo ennen mainitut Hårlemanin lanseeraamat sisustusuuuudet tuotiin ensimmäistä kertaa myös upseeritalojen malleihin.

Kevyt ja elegantti uusklassismi oli esitelty Pariisissa vaihtoehtona rokokoolle jo 1750-luvulla. Ranskassa tyyli kasvoi täyteen mittaansa Ludvig XVI:n astuessa 1774 valtaistuimelle. Ruotsi-Suomessa kustavilaisuuden katsotaan alkaneen noin 1772. Kultivoituneen Kustaa III:n johdolla hovi omaksui pariisilaisen uusklassismin, ja useassa yhteydessä on osoitettu, että muotityyli saapui Suomen säätyläiskoteihin nopeasti. Saaren päärakennuksen rakentaminen osuikin mielenkiintoiseen tyylihistorialliseen vaiheeseen, ja kustavilaisen tyylin vaikutukset on nähtävissä Schröderin suunnitelmassa.

Kustavilaisen ajan uutuudet näkyivät virkatalojen mallipiirustuksissa täydellisesti vasta 1786, jolloin arkkitehti Erik Palmstedt teki ehdotukset sekä kivi- että puurakenteisiksi everstin sekä everstiluutnantin ja majurin virkataloiksi. Tällöin pohjakaavat vapautuivat

karoliinisesta traditiosta, sisustuksessa yleistyivät puoliranskalaiset ovet, kuusiruutuiset ikkunat, peilijakoiset rintapaneelit ja savukiertoiset kaakeliuunit.

4.3.2. Kuusiruutuiset ikkunat, valoisampi interiööri

Saaren ikkunoiden kulmaraudat näkyvät 1944 vuoden valokuviissa tummempina. Saman tyyppisiä käytettiin jo 1700-luvun lopulla ja ne saattoivat olla primaarit. Kuusiruutuiset ikkunat ovat kustavilaistyylliset ja ne vakiintuivat viimeistään niissä virkataloissa, jotka vuodesta 1786 lähtien rakennettiin Erik Palmstedtin piirustuksilla (Lounatvuori 1996, 78). 20.–23.9. 1779 päivätyssä katselmusasiakirjassa kuitenkin mainitaan, että Saaren salissa oli ”Tre fenster luft med sex stora rutor i hwarje luft sålunda, at twänne rutor äro i hwart fenster nedan och en ruta öfvan till.” Myöhemmin samassa asiakirjassa kerrotaan, että muidenkin alakerran huoneiden valoaukot olivat samanlaiset. Ikkunarakenne on oletettavasti samanlainen, kuin Selkeen everstin virkatalon ruokasalin kuusiruutuinen ikkuna, jonka yksityiskohtainen piirroskuva esitetään Lounatvuoren tutkimuksessa ”Mallin mukaan maan tavalla” sivulla 76. Selkee valmistui 1787 ja vaativat materiaali ja kustannuslaskelmat oli tehnyt ”pätevä ammattilainen” Christian Friedrich Schröder. Saarella oli siis uudenaikaiset kuusiruutuiset ikkunat jo 1779, ja sama rakenne mainitaan edelleen vuosien 1782 ja 1794 katselmusasiakirjoissa. Selkeen ikkunat olivat 3,5 kyynärää korkeat ja 2 kyynärää leveät, eli yhtä suuret kuin vuoden 1786 mallipiirustuksissa. Katselmusasiakirjoissa ei mainita Saaren ikkunoiden mittoja, mutta jos käyttää piirroskopion alalaidassa olevaa mittakaavaa, voi laskea, että Schröder on alkuaan piirtänyt ikkunat 3 kyynärää korkeiksi ja 2,5 leveiksi. Ikkunoiden koko ei siis vielä vastaisi kustavilaisen ajan ihannetta, vaan lähinnä esim. vuoden 1766 mallipiirustuksissa näkyviä mittoja. (Rokokooajalla ikkunat olivat usein 16- tai 20- tai jopa 24-ruutuiset, ikkunakoon suureneminen vaikutti ratkaisevasti interiööriin.)

Saaren ikkunat otsalautoineen, vasemmalla etufasadin ja oikealla takafasadin ikkuna. Takafasadissa on pystylaudoiitus. Ikkunat on uusittu 1959 peruskorjauksen yhteydessä.

Päärakennus kuvattuna 1944. Mansardikaton etufasadin lappeessa on vielä uralaudoitus. Takafasadin lape on katettu päreillä. Ikkunoiden kulmaraudat ovat 1700-luvulle tyypillistä mallia (näkyvä, jos kuvia suurentaa). Kuvat Irja Sahlberg. Turun maakuntamuseo.

Alla olevassa kuvassa päärakennuksen lähetyvillä olevan käymälärakennuksen ikkunan kulmarauta, joka on 1700-luvun puolivälille tyypillistä mallia.

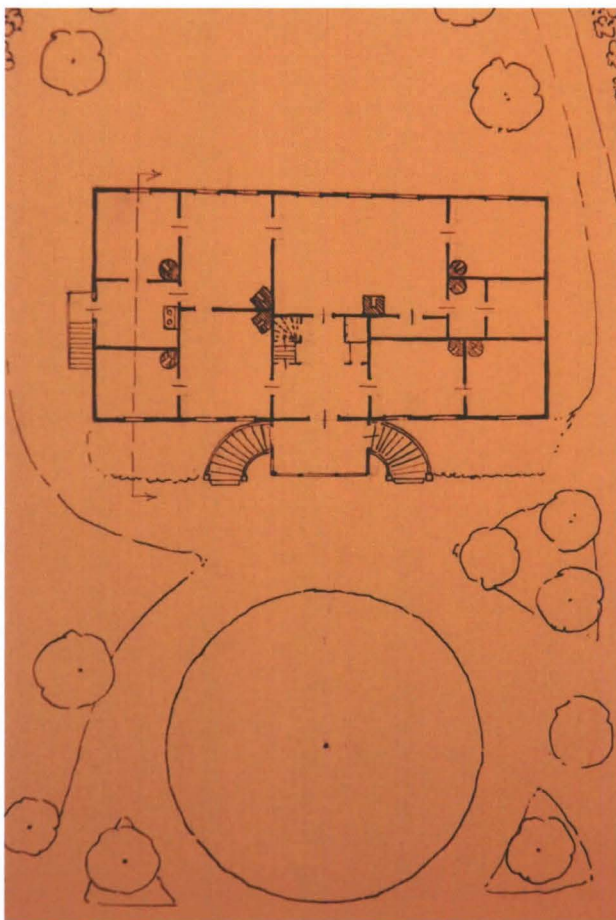

4.3.3. Nykypäivään säilynyt keskeissalipohjakaava

Saaren päärakennuksen pohjakaava on säätyläisrakennuksille 1700-luvulla luonteenomainen karoliininen, eli keskeissalipohjakaava. Siinä rakennuksen keskuksen muodostaa eteishallin edessä oleva suurehko sali, jonka molemmilla puolilla huoneet sijaitsevat symmetrisesti. 1700-luvun lopulla pohjakaava vapautui ja suurempi muuntelu sallittiin. Saarellakaan pohjakaava ei ole täysin symmetrinen.

Paraatipuolen huoneet (Saarella sänkykamari, förmaaki, sali ja isännän kabinetti) olivat rakennuksen edustustiloja, jotka sisustettiin kaikkein hienoimmin. Aikakaudella vallitsi ns. säädyllisyyden paine, jonka johdosta rakennus koettiin statussymboliksi, joka selkeästi osoitti omistajansa taloudellista ja sivistyksellistä asemaa. Seurapiireistä putoamisen vuoksi oli tärkeää noudattaa vallitsevaa kaavaa. Säätyläisrakennuksissa näkyi lisäksi sukupuolijakoon perustuva tilojen ryhmittely. Rakennuksen toisessa päässä sijaitsivat yleensä naisväen käyttöön tarkoitettut huoneet (Saarella rouvan sänkykamari, kabinetti, jungfrukammare ja barnkammare) ja toisella sivulla kartanon isännän käyttämät tilat (mitt kabinet, min handkammare, mina rum eli kaksi isännän kamaria). Tämä yleensä huomioitiin sisustuksessa, esim. isännän huoneissa käytettiin usein maskuliinisempia värivalintoja, kun taas rouvan tiloissa suositettiin heleitä, naiselliseksi miellettyjä värejä ja tapetteja (Amberg 2003).

Saaren pohjakaavassa näkyy myös muutamia rokokooajan hienouksia, joita Schröder oli käyttänyt jo 1760-luvulla, jolloin Turun presidentintalo muutettiin hänen johdollaan maaherran residenssiksi. Sellainen oli mm. salin yhteydessä oleva tarjoiluvälikkö eli "senkki", jonne ruoka ojennettiin eteisestä luukun kautta. Huonetta käytettiin yleensä myös serviisien yms. taloustavaroiden säilyttämiseen (Lehtonen, ABOA 1991-92, 94).

Keskeissalipohjakaava on säilynyt Saarella nykypäivään. 1700-luvun loppupuolella pohjakaavat vapautuivat tiukasta karoliinisesta traditiosta. Sali ei välttämättä enää sijainnut aivan rakennuksen keskellä, vaan esim. kulmassa. Schröder oli Saarelle suunnitellut salin yhteyteen muodikkaan tarjoiluvälikön eli "senkin". Miespuoleinen kulmakamari vasemmalla oli garderobi. Pohjakaava 1944 Työtehoseuran aikaan. Piirros Irja Sahlberg. Turun maakuntamuseo.

Schröderin piirtämän päärakennuksen arkkitehtuuri edustaa synteesiä edellä esitetyistä vaikutuksista. Julkisivussa on yhtymäkohtia vanhan päärakennuksen kanssa, kuten kolmiopäädyllyä varustettu portaali ja kaksipuolinen porrasmuoto, jonka alta on entiseen tapaan kulku kellareihin. Jyrkkä mansardikatto, niukkakoristeiset julkisivut seinäpintoja jäsentävänä leveähkön liseeneineen ja keskeissalipohjakaava pohjasivat Härlemanin traditioon. Sen sijaan mm. kustavilaiset soikeat pikkuikkunat vinttikamareissa, kehittyneempi mansardikattorakenne, useat kiinteän sisustuksen yksityiskohdat, kuten korkeampi huonekorkeus ja ikkunat ovat uudenaikaisempia ilmiöitä ja kertovat Schröderin seuranneen aikaansa.

Kenraalimajuri, maaherra Magnus Wilhelm Armfeltin jälkeen virkatalonhaltijoina olivat:

- Kenraalimajuri Anders Leijonhjelm 1782–1792
- Sotamarsalkka Wilhelm Mauritz Klingspor 1794
- Sotamarsalkka Fabian Wrede 1795–1798
- Kenraalimajuri, hovioikeuden presidentti, vapaaherra Johan Fredrik Aminoff 1799–1842
- edellisen kolme poikaa elinaikaislääityksen haltijoina 1842–1886: eversti Aleksander Aminoff, k. 1886, kanslisti Fredrik Aminoff, k. 1880 sekä kenraali Adolf Aminoff, k. 1884.
- vuokraajana Aleksander Aminoffin poika, merikapteeni Ivan Aleksander Aminoff 1887–1918
- vuodesta 1918 vuokraajana leskivapaaherratar Augusta Lovisa Josefin Aminoff. Hänen kuolemansa jälkeen kartanosta muodostettiin useita itsenäisiä tiloja.
- Koneen Säätiö 2006-

(Anu Lahtien mukaan Saaren kartanossa oli v. 1700 neljä torppaa, 1800 21 ja 1908 kahdeksan torppaa. Asutustoimintaa varten tilasta on erotettu 21 torppaa ja 18 mäkitupaa, kaikkiaan 349 hehtaaria maata. Kokonaispinta-ala v. 1939 oli 698 ha, josta oli 277 ha peltoa ja 84 ha niittyä. Hevosia oli 34, lehmiä 110, karja Ay-rotua. 1800-luvun keskivaiheilla Saaren kartanossa oli juustomeijeri, joka 1895 sulautui Lehtisten meijeriin).

Maineikkaan kustaviaanin Johan Fredrik Aminoffin aika muodostui merkittäväksi Saarelle. Kartanon arkiston yhteydessä oleva Aminoffin arkisto sisältää säännöllisin välein toimitetut rakennuskatselmukset, joiden avulla 1800-luvun muutos- ja rakennusvaiheita voidaan seurata melko aukottomasti. J. F. Aminoffin ajasta kerrotaan enemmän kohdassa 5.2.2. Johan Fredrik Aminoffin aika.

Aminoff-suvun jälkeen päärakennuksen haltijoina ovat olleet:

- Työteho-seura 1943–1946
- Hovin poikakoti 1946–1958
- Lounais-Suomen tutkimuskeskus 1959–1999
- Senaattikiinteistöt

Vuonna 2006 Saaren kartano siirtyi Koneen Säätiön omistukseen.

5. PÄÄRAKENNUKSEN KESKEISET MUUTOSVAIHEET JA KÄYTTÖTARKOITUKSEN MUUTOSTEN VAIKUTUKSET RAKENNUKSEEN

5.1. Julkisivut

Saaren arkiston 20.–23.9.1779 päivätty katselmusasiakirja kertoo juuri valmistuneen kartanon arkkitehtuurista, että päärakennus on tehty hyvistä hirsistä. Se oli 41 kyynärää pitkä ja 21 kyynärää leveä, sivut 15 varvia (hirsikertaa) korkeat, mutta päätyjen ”gaflar” kokonaiskorkeus oli 28 varvia.

Rakennuksessa oli lyhyet nurkat ”kaikki kantit poishakatut” ja laitimaiset kantit oli lautavuorattu. Rakennuksen alla oli hyvin muurattu kivijalka ja kellarit. Kivijalka oli alimmillaan 3 kyynärää ja korkeimmillaan 5 ¼ kyynärää korkea. Rakennuksen edessä oli kiviportaat pääovelle. Portaiden alta oli kulku kellariin. Portaat oli varustettu kaiteella (todennäköisesti balusterikaiteella).

Katto oli tehty kaksinkertaisesta sahalaudasta. Rakenne muodostui kahdesta lautakerroksesta, joiden välissä oli tuohi kosteussulkuna. Ylempi kerros oli pontattu.

Lounaan (merenpuoleinen pääty) ja luoteen (takafasadi) puoleisten julkisivujen ikkunat oli varustettu ikkunaluukuin. Räystäissä oli tarvittavat vesirännit. Portaat ja kivijalka olivat tarvittavasti kalkkirapatut.

Katselmusasiakirjan loppuun on liitetty katselmusmiesten tekemä laskelma lautavuorausta varten. Kustannukseksi on laskettu runsas 124 kuparitaalaria.

29.–30.9. 1794 päivättyssä katselmusasiakirjassa tilanne on julkisivujen osalta sama, mutta erityisesti mainitaan, että rakennus on saatu lautavuorattua kenraalimajuri Anders Leijonhjelmin toimesta 1786. Routa oli lisäksi tärvellyt portaan ja se tuli uusia.

5.8.1800 päivätty katselmus kertoo, että punamullalla sivelty ulkokatto oli jo uusittava huonokuntoisuuden ja lahon takia. Uuden uralaudoituksen alle oli laitettava tuohta eristeeksi. Lisäksi merenpuoleisessa, läntisessä siivessä oli särkynyt yläkerran kamareiden ikkunoita, jotka olisi myös varustettava suojaavilla luukuilla.

20.8.1818 päivätyn tarkastuskertomuksen mukaan rakennus oli muuten melko hyvässä kunnossa, mutta katto ja ulkovuoraus olisi pian syytä uusia. Ulkoportaat on tehty kokonaan uudestaan vuotta aiemmin ja kivijalka portaiden alla on kalkittu. Sisään noustiin siis vielä Schröderin suunnittelemaa kaksipuolista portaikkoa pitkin. Todennäköisesti tällöin rakennettiin portaikon yläpuolelle myös puinen katos, joka mainitaan katselmuksessa jo vuotta myöhemmin ”murad stenfot under bräd tak”. Kyse ei siis vielä ole nykyisestä empiretyylisestä umpikuistista.

5.1.1. Lautavuoraus

Alkuperäinen ulkovuoraus oli pakko uusia edellä mainitun, 12.10.1819 pidetyn katselmuksen mukaan. Kun nykyään tarkastelee kartanon fasadien seinäpintojen laudoitusta, voi helposti huomata, että laudoitus on hyvin eri-ikäistä. Kaikkein uusin laudoitus on koillispäädyssä, ja vanhin talon takafasadissa. Lisäksi kaikki julkisivut, takafasadia lukuun ottamatta on vuorattu vaakalaudoituksella. (Vaakalaudoitus tuli muotiin empireajalla 1800-luvun alussa. Tällöin omaksuttiin Venäjältä 6–10 tuumaa leveistä

puoliponttilaudoista tehty vaakavuoraus. Pystylaudoitus sen sijaan edustaa vielä 1700-lukua).

1819 pidetty katselmus kertoo, että katselmusmiehet ja asiantuntijana toiminut Lundgren totesivat, että punavärillä maalatussa päärakennuksessa oli kunnostettava katto ja julkisivulaudoitus, jotka olivat niin vanhuuttaan rapistuneita, ettei niitä enää pystytty korjaamaan. "Vanhat laudat ovat niin huonoja kunnoltaan, ettei niitä voida käyttää mihinkään". Lisäksi selvitetään ettei hyviä honkalautoja saada lähempää kuin Yläneeltä. Niiden tuli olla 7 kyynärää pitkiä ja 7 tuumaa leveitä. Uudet laudat maksaisivat 108 ruplaa. Sen lisäksi vanhat naulat tuli käyttää mitä voitiin, ja uusia neljän tuuman nauvoja oli tilattava 1800 kappaletta, mikä kustansi 6 ruplaa. Koko työ vaati torppareilta 95 päivätyötä. Yhden päivätyön hinta oli 50 kopeekkaa. Koko kustannus oli töineen ja materiaaleineen 161 ruplaa. (1 tuuma = 24,741 mm, eli 7 tuumaa on noin 173 mm. Etufasadin lautojen keskimääräinen leveys on mitattuna noin 17–20 cm).

16.8.1824 tehty katselmus vahvistaa, että "kaikki oli hyvässä kunnossa ulkopuolelta" ja että vuonna 1821 oli kruunun kustannuksella uusittu katto ja ulkovuoraus "samt rödfärgade", "gude furu bräder". Talo oli siis vielä maalattu punamullalla, vaikka empire toikin muotiin vaaleankeltaisen värin helmenharmain nurkkapilasterein.

Nykyinen ulkovuoraus on siis pääpiirteiltään peräisin 1821 vuoden korjauksesta, aikojen kuluessa sitä on kuitenkin uusittu tarpeen mukaan, mutta on hyvin mahdollista, että länsifasadin keskivaiheilla oleva pystylaudoitus on primaaria.

5.1.2. Ulkokatto

18.8.1841 katselmuksen mukaan koko ulkokatto oli uusittava. Katselmuksen loppuun on kirjattu ylös materiaalien, kuten kuivan puutavaran, tuohen ja punamultamaalin menekki ja hinta. Uusittu uralautakatto sai kelvata pienin korjauksin todennäköisesti 1800-luvun lopulle (toinen jyrkistä lappeista oli vielä 1943 lauttaa). Päiväämätön ja signeeraamaton Aminoffin arkistoon sisältyvä tarkastuskertomus (jonka tutkija Terhi Kivistö arvelee olevan ehkä 1918 tehty) kertoo "pääpytingistä", että "Pärekatto on huonoista aineista tehty, ja niin huonosti katettu, että talven pyryilmalla lunta sataa sen lävitse, jonka tähden tämä katto ei ole moniaikainen ja tarvitsisi sen olla jollakin toisella aineella esim. asfalttihuopalla katettu. Kellarit ovat niin kosteat, ettei niissä taida meijerituotteita säilyttää, siis pitäisi ryhtyä sellaisiin toimiin, josta ne tulisivat kuiviksi". (Asvalttihuopa tuli uutuuksena käyttöön 1870-luvulla).

Katemateriaalista antaa tietoa myös 18.5.1943 toimitettu lähtökatselmus (lähtijänä vuokraaja, vapaaherratar Josefine Aminoff ja valtio vastaanottajana, jonka edustajaksi Työtehoseura r.y oli valtuuttanut toimitusjohtaja Martti Sipilän). "Asuinrakennuksesta" kerrotaan tällöin, että se oli "25 x 11,9 x 3,9, hirsistä, laudoilla vuorattu ja öljyvärillä ulkoa maalattu, taitekatto asfalttihuovasta, jyrkistä lappeista toinen laudoista, toinen päleistä, sisältää 14 lämmitettävää huonetta, eteisen, kuistin ja kellarin rakennuksen alla. Rakennus on vanha, mutta tyydyttävässä kunnossa paitsi, että vesikaton luoteispuolinen jyrkkä lape olisi ollut uudestaan katettava ja toisenpuolisen jyrkän lappeen laudoituksessa lahot kohdat ja lahot listat uusittava ja tervattava. Rakennuksen lounaisenpuolisessa päädyssä seinän ulkolaudoitus vuotavassa kohdassa paikattava, sekä särkyneet ikkunarudut uusittava". Vuoden 1944 Turun maakuntamuseon valokuvat osoittavat, että vielä tällöin

korjauksia ei oltu tehty. Miespihanpuoleisen fasadin lape oli lautaa ja takafasadin lape päreillä katettu. Piiput sen sijaan näyttävät hyväkuntoisilta.

5.1.3. Ikkunat

18.8.1841 päivätyn katselmuksen yhteydessä tutkittiin myös julkisivujen ikkunalistojen ”fönsterposter” kuntoa, mutta ne eivät katselmusmiesten mukaan tarvitse suurempia korjauksia. On siis melko todennäköistä, että ikkunat saivat nykypäivään säilyneen muotonsa empiretyyppisine otsalautoineen 1843, sillä 16.5.1843 päivättyyn katselmusasiakirjaan on kirjattu suurempi koko rakennuksen ikkunoita koskeva korjaustarve. Tällöin ikkunat uusittiin karmeineen, ja niiden muoto ajanmukaistettiin. 1841 katselmusasiakirjan mukaan pääfasadin edustalla oli ”murad stenfot under brädtak”, eli empiretyylistä umpikuistia ei vielä tällöin oltu rakennettu.

Päärakennus oli ulkoapäin hyvässä kunnossa 16.5.1843. Puutteina mainitaan ainoastaan kunnostusta vaativat ulkoportaot ja yhden päädyn lautavuoraus. Tällöin toimitettiin lähtö- ja tulokatselmusta edesmenneen kreivi Johan Fredrik Aminoffin jälkeen. Tila jäi hänen pojilleen Adolfille, Fredrikille ja Alexander Aminoffille elinikäiseksi läänitykseksi. Sen sijaan katselmukseen on kirjattu laajempi sisätilojen remontoinnin tarve, (johon palataan sisustuksen osalta myöhemmin).

5.1.4. Empiretyylinen umpikuisti

Empiretyylisen umpikuistin rakentamisesta en löytänyt selkeää mainintaa katselmusasiakirjoista. Ekonomisk besigtning 27.7.1846 kuitenkin kertoo, että koko rakennus ohjeen mukaan korjattuine portaineen oli hyvässä kunnossa. Enää ei mainita ”murad stenfot under brädtak”. Tilanne on sama kuistin osalta 23.7.1849 päivättyssä asiakirjassa, mutta 11.6.1852 päivättyssä katselmuksessa kuvataan kuistia ”jemte öfverbyggd trappa, befanns uti godt stånd”. Öfverbyggd voisi siis tarkoittaa ”ylirakennettua”, eli umpikuistia. 14.10.1858 katselmuksessa kuvataan jo suurempaa ja kaunista sisääntuloa ”jemte öfverbyggd större och prydlig trappa samt tillrummens läge”. Tällöin nykyinen kuisti ainakin oli jo saanut muotonsa. Edellistä päätelmää tukee museonjohtaja Kari-Paavo Kokin suullinen tiedonanto, jonka mukaan ”empiretyylisiä kuisteja rakennettiin vielä 1800-luvun puolivälissä”. Kari-Paavo Kokki Heinolassa 4.9.2007.

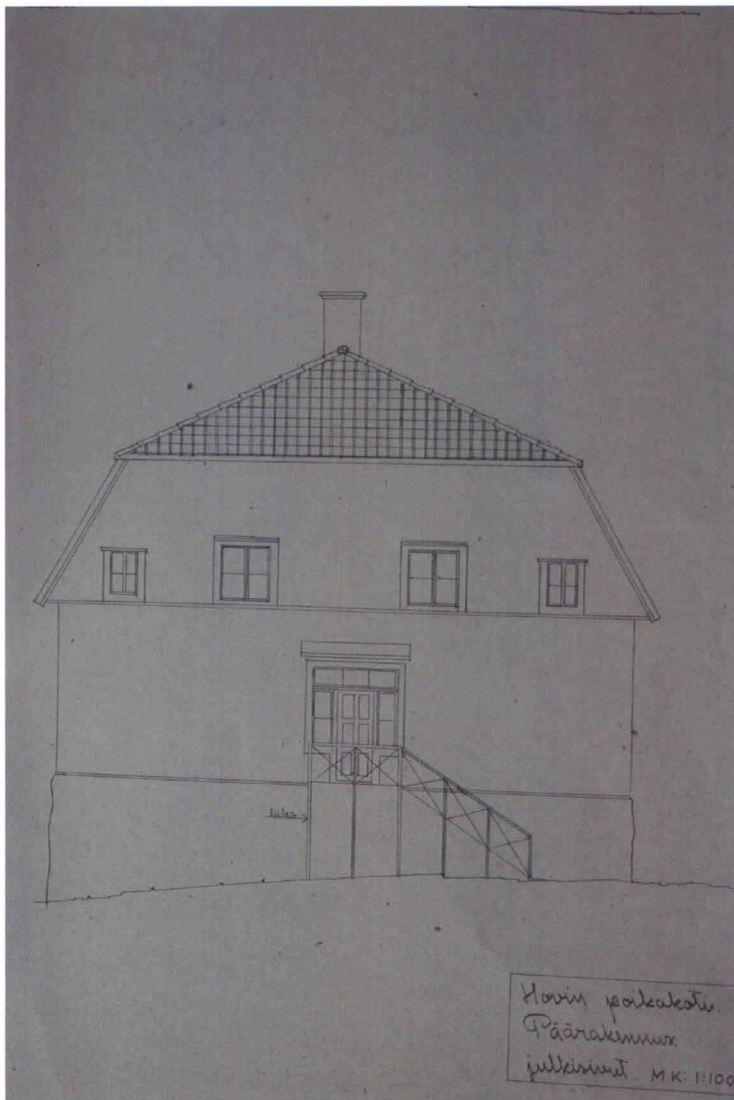
5.1.5. Keltainen ulkoväri

14.10.1858 päivätty ekonomisk besigtning on mielenkiintoinen, koska siinä mainitaan ensimmäisen kerran, että päärakennus on maalattu keltamullalla, eli ”med gul målning”. Tarkalleen kerrotaan, että ”Päärakennus sisälsi 10 tulisijoin varustettua asuinhuonetta, senkin, 4 komeroa, porstuan, 4 tulisijoin varustettua vinttikamaria, sekä yllirakennetun, ”öfverbyggd” isomman, kauniin ja koko huoneen leveydelle ulottuvan rapun. Sisustus (kiinteä) edustaa lähinnä 1794 vuoden tarkastuskertomuksen kuvailemaa asua. Tämä rakennus, joka on lautavuorattu ja maalattu keltamullalla, on korjausten ja porstuan äskettäin uusittujen molemmille sivuille ulottuvien portaiden uusimisen jäljiltä hyvässä kunnossa”.

11.7.1870 tilanne oli kuten edellä, mutta miespihanpuoleisen ulkokaton laudoituksessa havaittiin tarvetta korjaukselle. Työ tulisi maksamaan 50 markkaa! Ekonomisk besigtning 16.10.1882 oli jouduttu toimittamaan ilman sairastunutta vapaaherra Alexander Aminoffia. Häntä edusti tilanhoitaja J. E. G. Eriksson. Tällöin tehtiin koko rakennuskannan (18 kpl) katselmus. Päärakennuksen mainitaan olleen hyvässä

kunnossa. Kattoremonttikin oli saatu päätökseen ja ”uudet sisääntuloportaat tehty”. Uusitut, puusta tehdyt portaat ovat oletettavasti samat, jotka näkyvät useissa vuosisadan vaihteessa otetuissa ulkokuviissa. Ne olivat muodoltaan hyvin samanlaiset kuin betoniportaat nykyään. Tarkkaa tietoa betoniportaiden rakentamisesta en löytänyt, mutta ne tehtiin olettavasti 1930-luvulla. Sahlbergin vuoden 1944 kuvissa betoniportaat jo näkyvät.

Sahlbergin ja Gardbergin inventoinnin yhteydessä otettujen valokuvien ja tehtyjen piirrosten mukaan Työtehoseura (1943–1946 vuokraajana) ei tehnyt suurempia muutoksia päärakennuksen julkisivuihin ja kiinteään sisustukseen. Hovin poikakodin (1946–1958 vuokraajana) tarpeisiin rakennusta sen sijaan jonkin verran muokattiin. Kartanon vanha arkisto 1:4 sisältää joitakin julkisivuja koskevia piirustuksia. Niissä fasadit säilyivät lähes ennallaan, mutta eteläpäätyyn kaivattiin uloskäyntiä, ja sinne piirrettiin portaikko, sekä kapeiden ikkunoiden ympäröimä ulko-ovi. Rakennuksen nykyinen ilme on paljolti peräisin vuoden 1959 peruskorjauksesta, tällöin mm. ikkunat uusittiin. Samassa yhteydessä kunnostettiin myös julkisivua. Tällöin, tai jo Hovin poikakodin aikana rakennettiin todennäköisesti myös eteläpään betonisokkelilla varustettu kuisti. Viimeksi julkisivut on maalattu 2003.

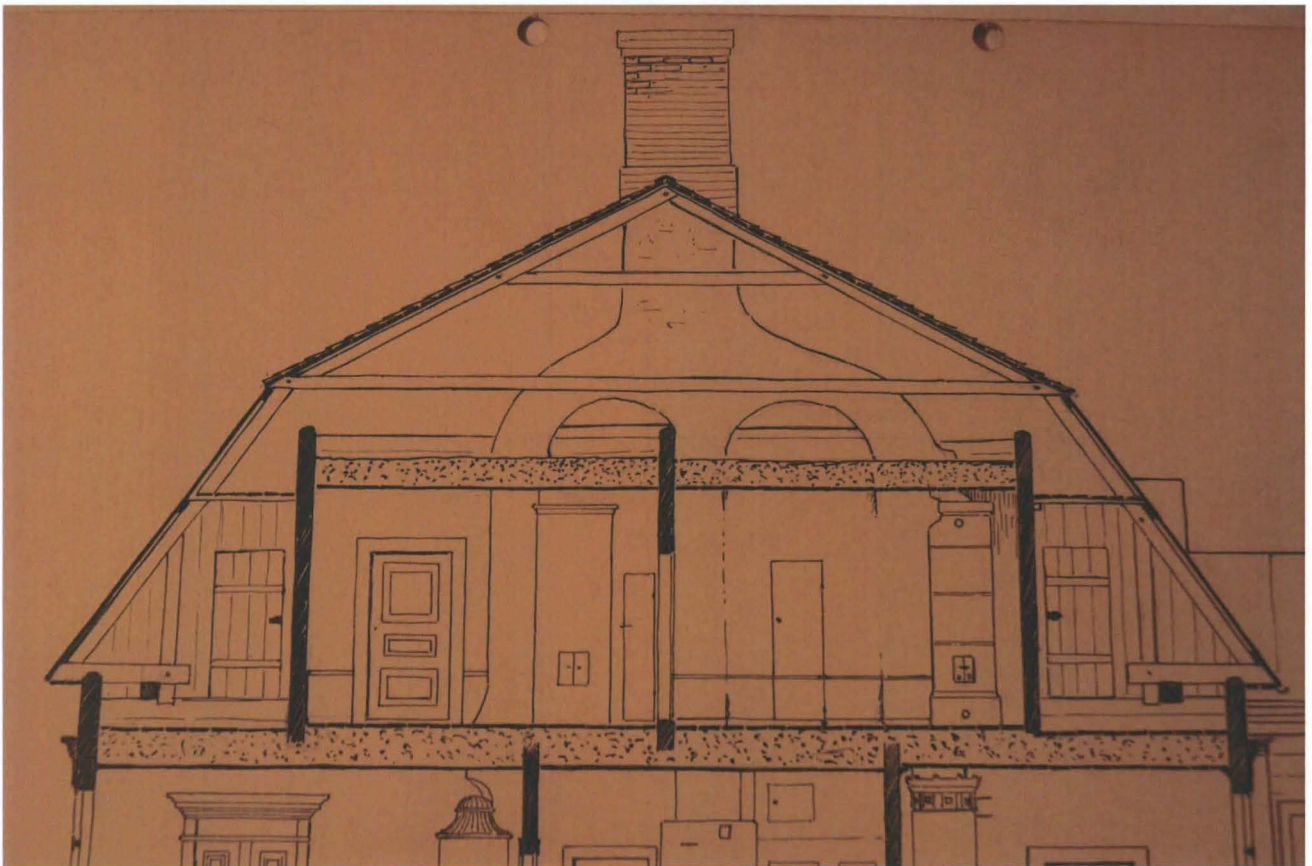

Hovin poikakodin (1946–1958) muutospiirustuksiin on piirretty eteläpäätyyn ovi ja portaikko. Saaren kartanon vanha arkisto. 1:4 Hovin poikakoti.

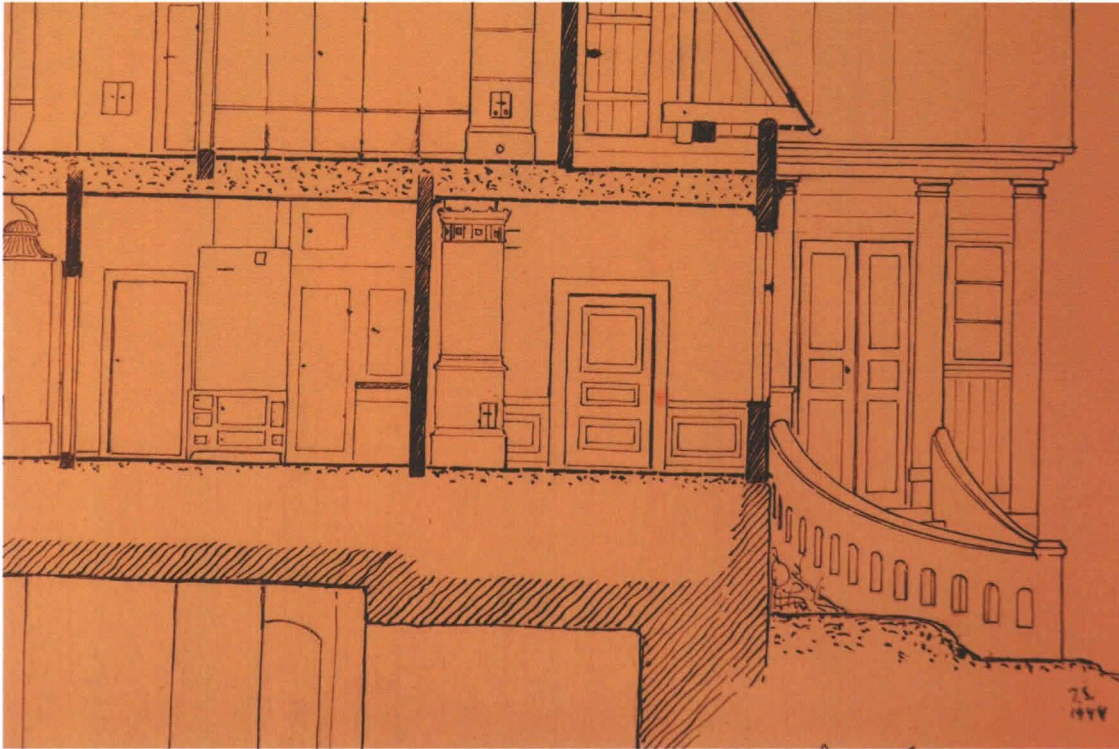
5.2. Kiinteän sisustuksen vaiheita

1700-luvun katselmuspöytäkirjoissa annetaan yksityiskohtaiset tiedot jokaisen huoneen mitoista ja painotetaan arvokkaamman kiinteän sisustuksen yksityiskohtia. Valitettavasti ovityypeistä, uuneista, pintakäsittelyistä ja huoneiden väriyksistä annetaan vain vähän tietoja. 1800-luvun katselmukset ovat myös hyvin niukkoja ja kertovat vain yleisesti rakennuksen kunnosta, mikäli korjaustyöt ulkona tai sisällä ovat aiheellisia, ne on kirjattu erikseen. Runsaasti mielenkiintoista mm. korjaustöiden yhteydessä tehtyihin hankintoihin liittyvää lisätietoa selviäisi Aminoffin arkistoon kuuluvista tilikirjoista (B, tilit), mutta tämän tutkimuksen yhteydessä niitä ei ole tutkittu tarkasti.

Tämän tutkimuksen yhteydessä viitataan usein Irja Sahlbergin ja C. J. Gardbergin tekemään vuoden 1944 inventointiin. Sahlbergin taitavasti piirtämässä mittauspiirustuksissa näkyy vielä alkuperäinen kiinteä sisustus kolmipeilisine ovineen ja rintapaneeleineen. Tällöin rakennuksessa oli jäljellä 1843 vuoden remontissa uusittuja kakluuneja. Pariovet, empiretyyppisine listoineen ovat myös peräisin 1843 vuoden korjauksesta.

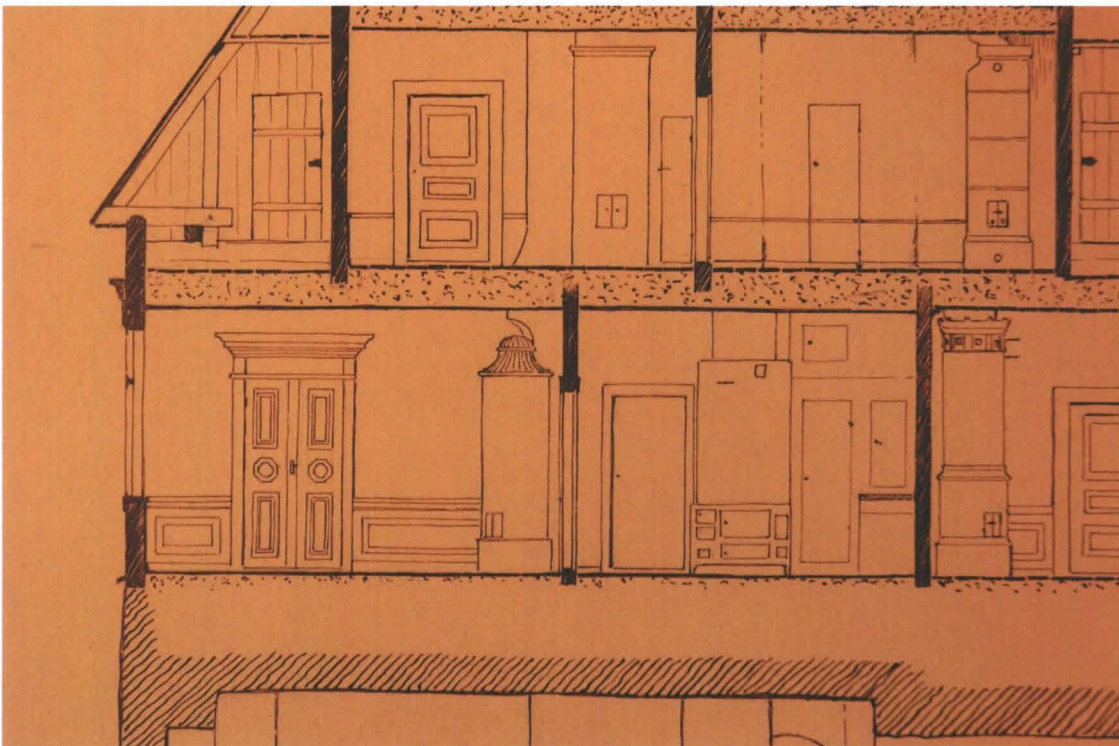

Vinttikamarit merenpuolella. Kamarien välissä on ollut ovi. Mansardikattorakenne näkyy hyvin. Konttirakenne nojaa suoraan välikaton päälle asetettuun tasauspiiruun. Mittaus Irja Sahlberg. Turun maakuntamuseo.

Miespuolisessa kulmakarissa näkyy rintapaneeli ja kolmipeilinen ovi vuorilautoineen. Kakluuni on oletettavasti 1843 vuoden "kakelkakelugn". Umpikuisti rakennettiin 1850 tienoilla.

Mittaus Irja Sahlberg. Turun maakuntamuseo.

Vasemmalla oleva huone on nykyinen keittiö. Pariaatipuolen huoneisiin uusittiin 1843 empiretyyppiset pariovet komeine listoineen. Ovien ollessa auki, saattoi nähdä läpi koko talon. Keskimmäisessä huoneessa oli 1944 keittiö. Mittaus Irja Sahlberg. Turun maakuntamuseo.

5.2.1. Kustavilainen interiööri

20.–23.9.1779 katselmusasiakirjan mukaan Saaren huoneet olivat $5 \frac{1}{8}$ kyynärää eli noin 3039 mm korkeat. Mitta oli lähellä kustavilaisen ajan mallipiirustusten ihannetta, joka oli $5 \frac{1}{2}$ kyynärää. (1731 mallipiirustusten mukaan rakennetuissa everstin virkataloissa huonekorkeus oli vain $4 \frac{3}{4}$ kyynärää). Korkeammat huoneet korkeampine valoaukkoineen toivat merkittävän muutoksen sisäinteriööriin. Kustavilaisella ajalla sisustus keveni ja väritys vaaleni, huonetilojen avaruutta ja huonesarjojen yhteyttä parannettiin oviaukkoja laajentamalla ja ottamalla pariovet käyttöön. Saaren ovet olivat aikakaudelleen tyypillisiä peiliovia, joita on säilynyt kaksi Saaren vintillä. Oviin on veistetty kolme erikokoista peiliä, joista ylin on muita suurempi, keskimäinen peili on kapein. Keskimäinen peili on puoliranskalainen, eli kehys ja peili liittyvät välittömästi toisiinsa. Ylin ja alin peili ovat täysranskalaisia, eli kehyksen ja peilin välissä on profiloitu kiinnityslista. Säilyneiden ovien mitat ovat 920 x 1900 mm.

Vasemmalla ylhäällä komea sarana länsiflyygelistä 1944. Sarana edustaa 1600-luvulle ominaista mallia. Kuva Irja Sahlberg. Turun maakuntamuseo.

Oikealla ylhäällä ranskalaistyyppinen tolppasarana vintillä säilyneessä ovenssa. Vasemmalla olevan oven yläpeili on täysranskalainen.

Vintillä oli säilynyt kaksi kolmipeelistä ovea. (ovet ovat kuvassa ylösalaisin). Vuoden 1779 katselmusasiakirjassa ovet oli vuorilautoineen maalattu "ljus blå färg".

Päärakennuksen länsipäädyn pihanpuoleisen kamarin sisäkuva. Rintapaneeli on rokokoota yksinkertaisempi. Valokuva 1944 Irja Sahlberg. Turun maakuntamuseo.

Kustavilaisena aikana sisäseiniä kiersi yleensä ikkunapenkkiin ulottuva peilijaoteltu rintapaneeli. Saaren rintapaneeli oli 1944 kartanoinventoinnin mukaan rokokoopanelointia yksinkertaisempi. Paneelin peilin kulmissa ei ollut koristeleikkauksia. Myöskään rokokooisustukselle ominaisia ikkunapenkkejä ja -luukkuja ei olettavasti ollut, niistä ei ole ainakaan mainintaa katselmuksissa.

Rintapaneelin yläpuolella oli varsinainen seinäpinta, johon oli kiinnitetty yhtenäinen kuvioitu paperi- tai kangastapetti. Rakennushistoriaselvityksen yhteydessä löytyi useista huoneista fragmentteja kustavilaisista liimamaalitapeteista. Niitä oli myös käytetty tilkkeenä seinien välissä. Kvaliteetiltaan korkeamman tasoisia olivat kaksi sinisen ja vihreän sävyistä fragmenttia, joissa näkyi maalattua viivakoristelua.

Kustavilaisen "kenttätapetin" fragmentti löytyi keittiön ikkunaseinän laudoituksen takaa, jossa sitä oli käytetty tilkkeenä. Se saattaa olla salin alkuperäinen tapetti.

Kauniita 1700-luvun lopun ja 1800-luvun alun liimamaalitapettien sävyjä. Eripuolilta taloa löytyneitä fragmentteja.

20.–23.9.1779 päivätty katselmusasiakirja kertoo juuri valmistuneen päärakennuksen kiinteästä sisustuksesta seuraavaa: päärakennuksessa on 12 huonetta, joihin on mukaan luettu myös eteinen "förstufwa" ja tarjoiluhuone eli "shänk" tai "skafferi". Sali on $15 \frac{1}{2}$ kyynärää pitkä, 11 leveä ja $5 \frac{1}{8}$ kyynärää korkea. Lattia on tehty sahalaudasta, välikatto on paneloitu, kaikilla seinillä oleva rintapaneeli ulottuu muutaman varvin korkeudelle lattiasta. Salissa on kolme ikkuna-aukkoa, joissa jokaisessa on kuusi suurta ruutua, kaksi ruutua alhaalla (päällekkäin) ja yksi ruutu niiden yläpuolella. (Pienat jakavat ruudut kuuteen osaan). Ikkunat on varustettu tinatuilla saranoilla ja tuulihaoilla. Salissa on suuri kaakeliuuni, jossa on tuplapellit ja ovet. Uunin vierestä johtaa ovi eteiseen ja ovesa on tinatut saranat (todennäköisesti rokokootyyppiset tolppasaranat), koteloitu ja tinattu lukko sekä vuorilaudat. (Lukot olivat arvotavaraa, joilla osoitettiin yhteiskunnallista arvoasemaa).

Tarjoiluhuone on $6 \frac{1}{4}$ kyynärää pitkä ja 2 leveä. Tarjoiluhuoneen ovesa ei ole ikkunaa. Huoneessa on samanlainen lattia ja välikatto kuin salissa ja se on sisustettu asianmukaisesti.

Salin oikealla puolella on kaksi vieraskamaria. Kulmassa oleva on $9 \frac{1}{4}$ kyynärää pitkä ja $7 \frac{1}{2}$ leveä. Vieressä oleva on yhtä pitkä, mutta $5 \frac{1}{2}$ kyynärää leveä. Näissä kamareissa on samanlainen välikatto, lattia, rintapaneeli ja tiilestä tehty kaakeliuuni kuten salissa. Ikkunoissa on tinatut saranat ja tuulihaat. Käsikamarin uunissa on rautaiset pariluukut ja tuplapellit. Molemmista kamareista on kulku saliin.

Salin vasemmalla puolella on förmaaki, joka on $8 \frac{1}{2}$ pitkä ja $11 \frac{1}{2}$ kyynärää leveä. Salista on ovi förmaakiin ja sitten ovi förmaakista sänkykamariin. Förmaakin vieressä oleva sänkykamari on $7 \frac{1}{2}$ pitkä ja 6 kyynärää leveä.

Sänkykamarista on ovi kabinettiin, joka on yhtä pitkä kuin sänkykamari, mutta $6 \frac{1}{2}$ kyynärää leveä. Kabinetista on ovi taloudenhoitajan huoneeseen "jungfrukammare", joka on $8 \frac{1}{3}$ pitkä ja $9 \frac{1}{2}$ kyynärää leveä. Taloudenhoitajan huoneesta on ovi eteiseen ja garderobiin, joka on yhtä pitkä ja leveä kuin kabinetinkin. Taloudenhoitajan huone on varustettu kaakeliuunilla ja pienellä leivosuunilla, jossa on liesi. Edellisessä on valurautaiset parilliset ovet ja pellit. Kaakeliuunissa on vain 1 yksinkertainen pelti. (Ruoka tehtiin keittiöflyngelissä, mutta hienompia leivonnaisia leivottiin leivosuunissa).

Eteisestä oikealle on kulku ensin everstin förmaakiin ja sitten everstin sänkykamariin. Molemmat huoneet ovat $7 \frac{1}{8}$ leveitä, mutta förmaaki on $8 \frac{3}{4}$ pitkä ja sänkykamari 8 kyynärää pitkä. Huoneiden välikatot, lattiat, rintapaneelit, ikkunat, ovet ja vuorilaudat sekä kaakeliuunit ovat samanlaisia kuten muuallakin.

Eteinen "förstufwa" on $8 \frac{1}{2}$ kyynärää pitkä ja $9 \frac{1}{2}$ leveä. Se on sisustettu lattialla, rintapaneelilla ja saliin johtavalla pariovella "dubbla dörrar" (tarkoittaa kaksoisovea, joka varmisti lämmön pysyvyyden). Pariovet saliin, eteisen yhteydessä mainitaan edelleen 1794 vuoden katselmusasiakirjassa. Ulko-oven molemmilla puolilla on kapeat ikkunat. Ikkuna-aukot koostuvat kahdesta suuremmasta ja yhdestä pienemmästä lasiruudusta. Teppo Korhosen kuistitutkimuksen mukaan ulko-ovi olisi lähinnä mynämäkeläistä tyyppiä (Korhonen 1991, 205). Salin puoleisella seinällä on oikealla puolella komero "contoir" laudoista ja vasemmalla puolella pienempi komero "contoir", jonka yhteydessä on portaat vintille. Komeroissa on ovet, joissa on saranat, lukot ja avaimet.

Kaikkien huoneiden välikatot on liimamaalattu valkealla värillä "vitfärg", samoin kuin kaikkien huoneiden ikkunalistat, -pokat, -karmit, ovet, vuorilaudat on maalattu vaalealla sinisellä "ljus blåfärg".

Näiden huoneiden lisäksi on herra paroni, kenraalimajuri Armfelt antanut omalla kustannuksellaan sisustaa neljä vinttikamaria, kaksi kummassakin päädyssä. Lounaisen puoleiset kamarit ovat molemmat $7\frac{1}{4}$ kyynärää pitkiä, $6\frac{1}{4}$ leveitä ja $4\frac{3}{4}$ korkeita. Koillispäädyn kamarit ovat $8\frac{3}{4}$ pitkiä, $6\frac{1}{4}$ leveitä ja $4\frac{3}{4}$ kyynärää korkeita. Kamarit on sisustettu kuten alakerran huoneet, niissä on samanlaiset lattiat, välikatot ja ovet avaimine ja lukkoineen. Jokaisessa vinttikamarissa on ikkuna, jonka karmit, pokat ja listat on maalattu, kuten alakerrassa.

Tällaiseen rakennukseen asettui siis kenraalimajuri, maaherra Magnus Wilhelm Armfelt, (joka myöhemmin, 1786 hankki omistukseensa Joensuun kartanon ja antoi pystyttää Schröderille tyypillisen puurakennuksen. Kartanon peri edellisen poika, kuuluisa kustavilainen Gustaf Mauritz Armfelt, jonka kerrotaan avoimesti paheksuneen yksinkertaista ja vanhanaikaista kartanorakennusta).

29.–30.9.1794 katselmusasiakirja seuraa sisätilojen osalta pääpiirteiltään edellistä. Sotamarsalkka Wilhelm Mauritz Klingspor asettui tällöin virkataloonsa. Kiinteän sisustuksen yksityiskohdat mainitaan edelleen olleen maalattu "ljus blå oljefärg". Huomioitavaa on, että vielä vuoden 1858 ekonomisk besigtning mainitsee, että kiinteä sisustus noudattaa pääpiirteissään 1794 vuoden asua.

Päärakennuksen alkuperäinen ovi 1944 ennen peruskorjausta, jolloin arvokas kiinteä sisustus hävitettiin.
Kuva Irja Sahlberg.
Turun maakuntamuseo.

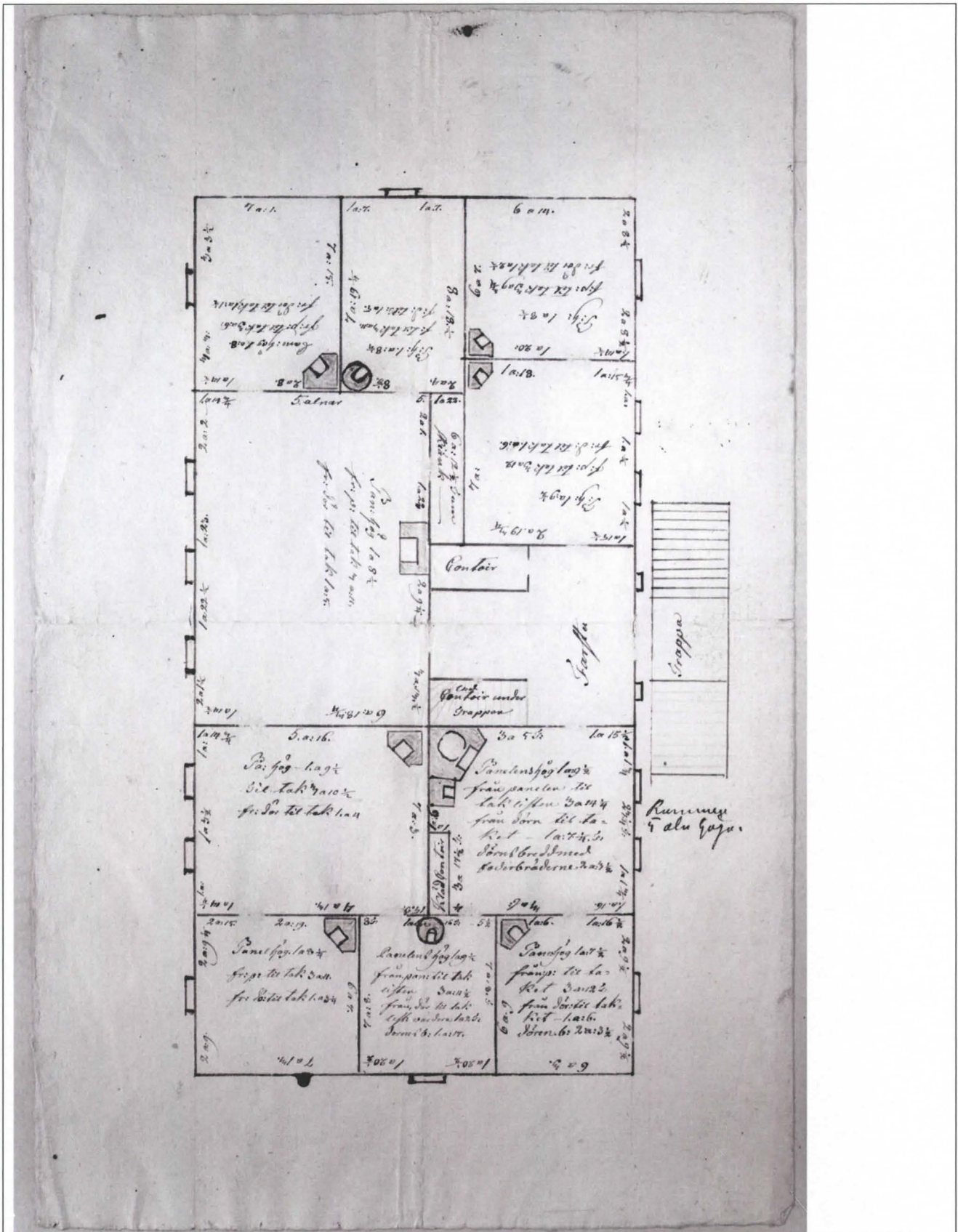
5.2.2. Johan Fredrik Aminoffin aika

Uusi aika päärakennuksessa koitti 1799 Johan Fredrik Aminoffin (1756–1842) myötä. Hän oli kenraalimajuri, Turun akatemian sijaiskansleri ja kreivi, sekä merkittävä kustavilainen vaikuttaja sekä Ruotsin vallan loppukautena että autonomian ensimmäisenä vuosikymmenenä. Hän palveli ensin Ruotsin kuninkaita ja kohosi Kustaa III:n suosikiksi, mutta Suomen siirryttyä Venäjän vallan alle hän päätti asettua pysyvästi kotimaahansa ja siirtyä Venäjän keisarin alamaiseksi. Pian hän saavutti myös Aleksanteri I:n suosion. Johan Fredrik Aminoff oli syntynyt Bromarvin Riilahden kartanossa, jonka uuden päärakennuksen hän teetti 1803-06 linnoitusupseeri Pehr Granstedtin piirustusten mukaan. Rakennuksesta tuli ensimmäinen esimerkki uusklassisistisesta yksikerroksisesta kartanorakennuksesta, jonka keskellä on leveä frontespiisi (Gardberg 1989, 118). Riilahden kartanossa on arvokkaita taideteoksia, esineitä ja huonekaluja, jotka kertovat kreivin suhteista länteen ja itään.

J. F. Aminoffin kiinnostus arkkitehtuuria kohtaan näkyy myös Riilahden kartanon arkistosta yllättäen löydetyistä Saaren kartanon pohjapiirroksista, johon on kirjoitettu mm. rintapaneelien huonekohtaiset mitat. Piirustus on signeeraamaton ja päiväämätön. Se on identtinen Schröderin suunnitelman kanssa, vain joitakin tulisijan muotoja on vaihdettu. Lisäksi eteishalliin "farstu" on piirretty 2 komeroa "contoir", toinen on sijoitettu portaiden alle. Senkki "shänk" salin vieressä on yhä alkuperäisessä käytössään. Taloudenhoitajan "jungfru" kammariin on lisätty förmaakin vastaiselle seinälle vaatekomero "klädcontoir", joka kertoo taloudenhoitajan merkittävästä asemasta talossa. Huoneessa näkyy myös kakluunin viereen sijoitettu leivosuuni. Pohjapiirustus on hyvin todennäköisesti J. F. Aminoffin käsialaa, ja ajoittuu 1800-luvun alkupuolelle, todennäköisesti 1809 -vuoteen. J. F. Aminoff oli rakennuttanut silloin Riilahden valmiiksi. Pohjapiirustus on todennäköisesti suunnitelma Saaren remonttia varten. Tarkat mitat on tehty esim. tapettihankintoja varten. (Toisaalta 18.10.1831 päivätyssä katselmusasiakirjassa mainitaan, että "korjaus oli vuonna 1828 tullut valmiiksi, lattiat oli maalattu öljyväriellä ja seinät liimaväriellä "vattenfärg").

Empirekaudella suosittiin yksivärisiä seinäpintoja. Liimamaalien sävyt muuttuivat heleämmiksi.

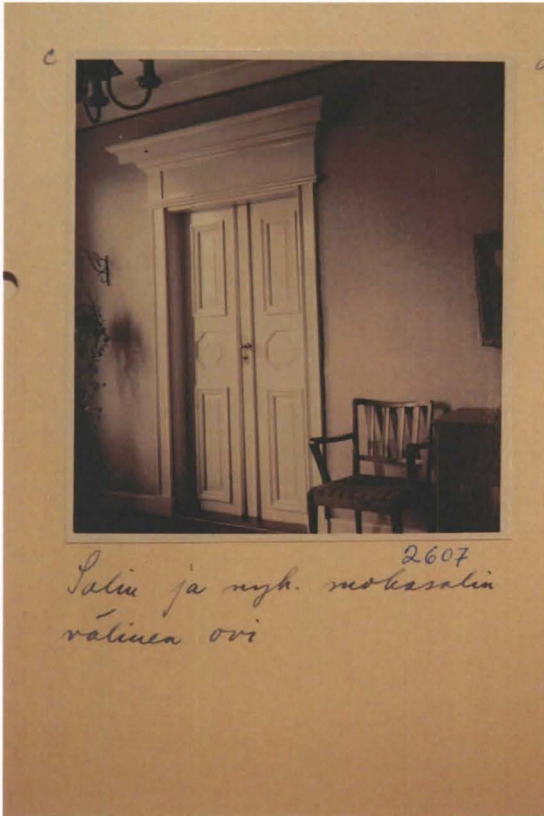
Olettavasti J. F. Aminoffin piirtämä suunnitelma Saaren remonttia varten. Mm. rintapaneelien korkeudet on kirjoitettu tarkasti ylös olettavasti tapettihankintoja varten. Yksityisomistuksessa. Kuva Museovirasto.

Empiretapetteja

Saaren hirsistä löytyi useita yksivärisiä empirekaudelle ominaisia liimamaalitapetin fragmentteja. Empiren värit olivat kustavilaisia heleämpiä, erityisen suosittuja olivat mm. vihreä ja sininen. Saarella seurattiin ajan muotia, sillä peräkkäiset huoneet oli maalattu selkeillä väreillä yksivärisiksi ja erivärisiksi. Harvemmin huone kuitenkin jätettiin aivan yksiväriseksi, sillä leveät reunanauhat olivat tyypillisiä empiretyyliselle sisustukselle. Reunanauhassa kuvattiin usein laskostettua kangasta tai se koristeltiin antiikista lainatuilla aiheilla. Näitä reunanauhoja ostettiin irrallisina, mutta yksinkertaisemmat kuviot maalattiin suoraan seinään. Maire Heikkisen mielestä erityisen mielenkiintoinen oli förmaakin seinän yläosasta löydetty vaaleanpunasävyinen reunanauhan ja tapetin kappale. Maire Heikkisen mukaan kyseessä voi hyvin olla G. F. Torsseliukselta hankittu boordi. Seinäpäällyste on todennäköisesti peräisin J. F. Aminoffin teettämästä remontista.

Tukholmalainen hovimaalari Torsselius keskittyi empiretyylisten reunanauhojen painamiseen. Hän avasi 1820 Tukholmassa reunanauha- ja tapettimyymälän. Seuraavana kesänä hänellä oli viisi ilmoitusta turkulaisessa sanomalehdessä: ”Tukholman Ritarihuoneen torin varrella olevassa myyntimakasiinissani on monenlaisia tapetti reunanauhoja, koristekattolistoja ja rosetteja, maalattuja ovenpäällyskuvia, Nichejä kuvioilla, kynttilänjalkoja ym. Myös suurempi valikoima painettuja tapetteja alkaen 4–24 killinkiä kyynärä. Niiden, jotka haluavat tilata jotain täältä, tulee ilmoittaa huoneen korkeus ja leveys ja toivotut värit, sekä toimittaa osoite mainittuun puotiin, jotta toimitus voidaan lähettää. G. F. Torsselius, hovimaalari.” Torsselius painoi itsekin tapetteja, mutta toi samaan aikaan maahan ranskalaisia tapetteja (Heikkinen 2005, 205).

16.5.1843 päivätty (ja A. Lemberginnin sinetillä vahvistettu) lähtö- ja tulokatselmus kertoo suurehkoista sisäremontin tarpeesta, joka tehtiin edesmenneen kreivi J. F. Aminoffin jälkeen. Tila jäi hänen pojilleen Adolf, Fredrik ja Alexander Aminoffille elinikäiseksi läänitykseksi. Korjaustarve koski erityisesti ikkunakehyksiä ja pokia ”fönsterramar och pågar”, ovien karmeja ”till nio dörrar behofvas nya ramar” ja tulisijoja ”ny kakelkakelugn”. Tarve luetellaan huone huoneelta, esim. salin kohdalla ”kolmeen ikkunaan raamit ja pokat, uusi kaakeliuuni, joka saa maksaa 10 ruplaa”. Katselmuksen mukaan kaikkiin muihin huoneisiin paitsi förmaakiin(!) ja vinttikamareihin oli syytä hankkia uudet kakluunit ”kakelkakelugn”. Förmaakin myöhäiskustavilainen kolonniuuni haluttiin jostain syystä säilyttää. Lisäksi mainitaan erikseen, että ”9 ovea tarvitsevat uudet kehykset, joiden tulee maksaa 1 rupla 50 kopeekkaa kappaleelta”. Kaikkiin ikkunoihin vinttikamareita myöten oli tarve hankkia ikkunaraamit ja -pokat. Ikkunat siis uudistettiin tällöin. Termi ”kakelkakelugn” kuvaa, että uunit olivat nykyaikaiset kaakeleista muuratut uunit. Ne hankittiin todennäköisesti Turun fajanssitehtaalta.

Kiinteää sisustusta vuoden 1843 remontista. Vasemmalla ylhäällä salin ja förmaakin välinen empiretyyppinen pariovi komeine listoineen, sekä kaksi kaakeliuunia. "kakelkakelugn". Ylhäällä olevan kuvan uuni on keittiösiivestä, "porstuan oikealla puolella sijaitsevasta huoneesta". Vasemmalla on salin komea uuni. Yläpuolisessa luukuin suojatussa syvennyksessä ruoka pidettiin lämpimänä. Kuvat Irja Sahlberg 1944. Turun maakuntamuseo.

1800-luvun lopun katselmusasiakirjoissa ei näy merkintöjä suuremmista sisäremonteista. Pieniä korjaustöitä, kuten tapetointeja ja maalaustöitä toki tehtiin. Erityisen usein tapetteja oli vaihdettu 1800-luvun loppupuolella kertaustyöliien hallitessa sisustusta. Saari oli säätyläiskoti, jossa sisustusmuodin oikkuja seurattiin. Pojat Alexander, Fredrik ja Adolf Aminoff hallitsivat Saarta vuoteen 1884. Tämän jälkeen vuokraajana oli Alexander Aminoffin poika, merikapteeni Ivan Alexander Aminoff. Vuodesta 1918 vuokraajana oli leskivapaaherratar Augusta Lovisa Josefin Aminoff.

Leskivapaaherrattaren tullessa tehtiin todennäköisesti katselmus, joka on ehkä suomenkielinen, päiväämätön ja signeeraamaton Aminoffin arkistossa säilynyt asiakirja. (Tutkija Terhi Kivistön mukaan ehkä peräisin vuodelta 1918). Siinä kerrotaan "Pääpytingistä" seuraavaa: "Tätä rakennusta ei ole korjattu sitten vuodelta 1819, ja ovat huoneet viime talvena olleet erittäin kylmät, niin että nurkat ja sopet lattian ja seinän rajalla ovat olleet osittain jään ja lumen peittämät. Kova lattiaveto on ollut kaikissa alihuoneissa. Eteläpuolinen pääty on luultavasti märäntynyt, sillä niin kuin näkyy, on vesi ulkoa tunkenut laudoituksen ja seinän lävitse tehden sisäpuolelta tapetit märjiksi. Hiiret ovat aikojen kuluessa tehneet aukkoja ja käytäviä sekä poiskalvaneet täytteet ja tukeet – vaatii siis vanhan laudoituksen poisottamista, märäntynein hirsien sijaan uusien, asettamista, tapettien poisottamista sisäpuolelta, sekä koko huoneen tukitsemista. Lattiat ovat ylösotettavat ja taas paikallensa ladottavat sekä täytemultaa lisättävä, missä sitä tarvitaan. Pohjanpuolinen seinä on mutkainen, jonka tähden se olisi kiristimillä oikaistava".

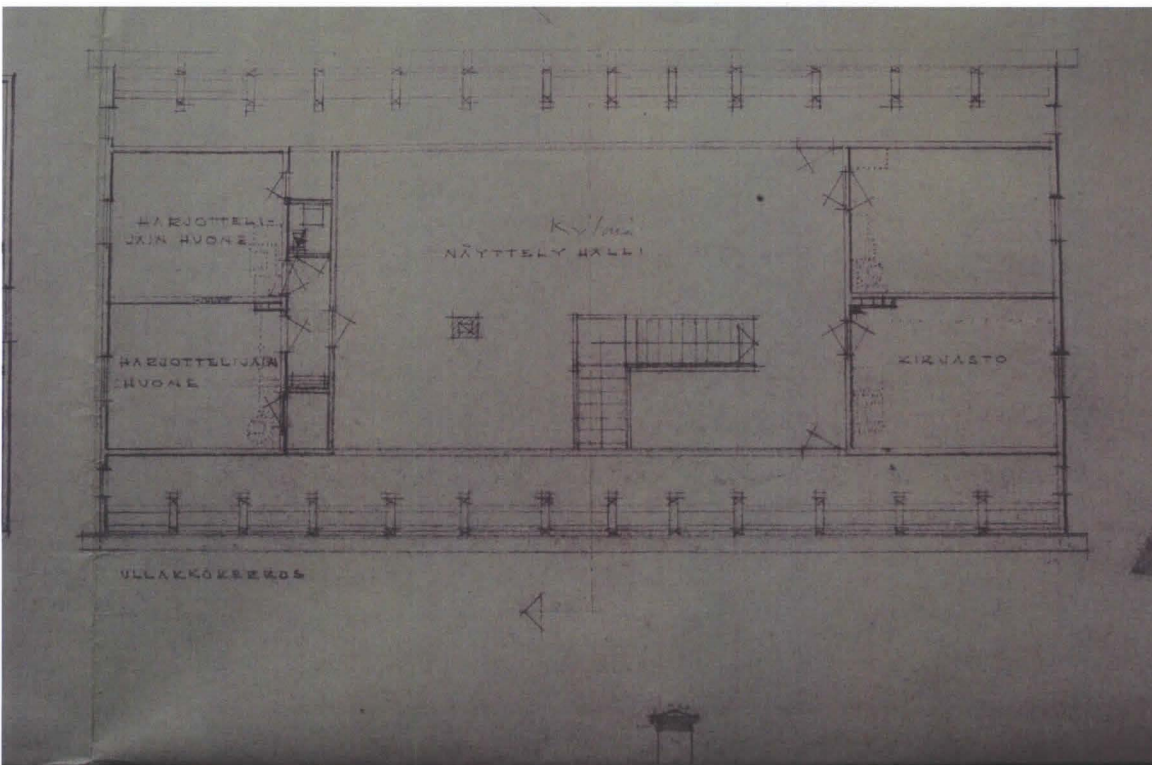
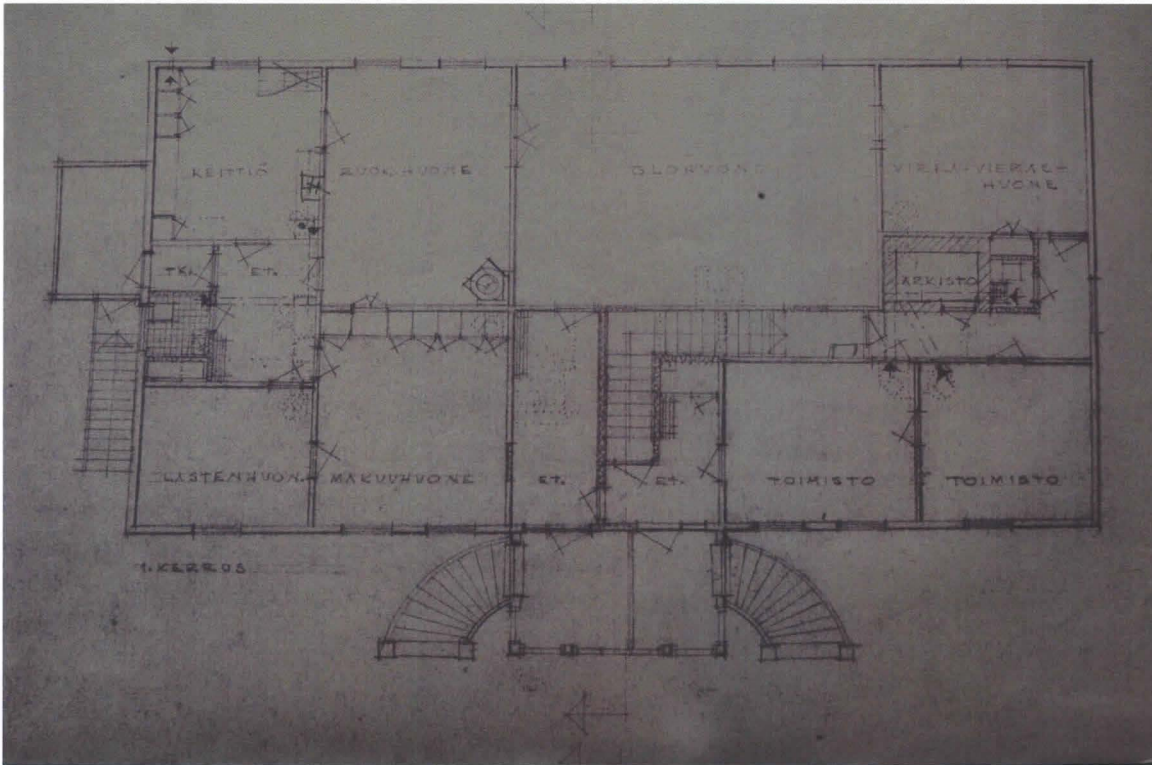
Korjaustöitä tehtiin, sillä leskivapaaherrattaren viime vuosina päärakennus näytti Jutikkalan ja Nikanderin Suomen kartanot ja suurtilat II teoksen mukaan (s.133, teos valmistui 1941) seuraavalta: "Päärakennuksen kiinteästä sisustuksesta ovat säilyneet vain kolmipeiliset ovet ja pari vanhaa kaakeliuunia. Perinteelliset, peileillä varustetut rintapaneelit on sitä vastoin poistettu, kuten muutkin alkuperäiset seinäpeitteet. Muutamat ovilaudoitukset upeine, runsaasti leikkauksilla varustettuine karniiseineen on pantu paikoilleen vasta empireaikana. Entinen sali on nyt sisustettu ruokasaliksi; sen kalusto on jäljennettyä barokkia lukuun ottamatta muhkeaa tammikaappia, joka on aito. Oikealla olevassa "vieraitten makuuhuoneessa" on talon vanhin sisustus Ludvig XVI tyyllisine huonekaluineen. Siellä on mm. uudinsänky, jonka sotamarsalkka Fabian Wrede on perimätiedon mukaan tuonut Pariisista ja joka siitä lähtien on ollut tässä huoneessa. Kabinetissa olevat valkeat empiretyyliset nojatuolit ovat tukholmalaista valmistetta, ja ne on varustettu tuolintekijäin ammattikunnan leimalla. Muissa huoneissa on runsaasti rokokoo- ja myöhäisempirehuonekaluja. Joukko perhemuotokuvia antaa kodille perinteellisen säätyläiskodin tunnelman".

5.2.3. Aminoff-suvun jälkeen

1944 vuoden Irja Sahlbergin leikkauskuvassa näkyy, että keittiö siirrettiin rakennukseen sijoittamalla se ensin sänkykamarin ja lastenkamarin välissä olevaan kabinetihuoneeseen. Tämä on ajoittunut ehkä 1900-luvun alkupuolelle. Katselmusasiakirjoissa keittiötä ei päärakennuksessa mainita olevan. Työtehoseuran aikana 1944 Sahlbergin piirtämässä leikkauskuvassa näkyy pienehkö keittiön tyyppinen tila kabinetissa. Se on varustettu uunilla ja komeroilla. Nykyinen keittiö otettiin käyttöön 1959 peruskorjauksen yhteydessä, jolloin rakennuksen käyttötarve Lounais-Suomen tutkimuskeskuksen myötä lopullisesti muuttui.

Uuteen peruskorjaussuunnitelmaan on alakerran huoneiden kohdalle kirjattu seuraavat nimet: keittiö (entinen sänkykamari), ruokahuone (entinen förmaaki), olohuone (entinen sali), virkavierashuone (ent. isännän kabinetti), arkisto (ent. käsikamari), lastenhuone

(myös ent. lastenhuone), makuuhuone (ent. tyttären kamari), 2 toimistohuonetta (ent. isännän huoneet). Nykyinen eteinen oli jaettu väliseinällä kahteen osaan. Nykyinen portaikko oli siirretty osittain entisen "senkin" eli tarjoiluhuoneen kohdalle. Arkistohuoneeseen oli piirretty betonista tehty holvihuone. Yläkerran keskiosa oli sisustettu näyttelyhalliksi. Merenpuoleiset päätykamarit olivat harjoittelijain huoneita. Vastakkaisista vinttikamareista miespihanpuoleinen oli kirjastohuone ja viereinen olettavasti harjoittelijainhuone.

Muutospäiirustukset 1959 peruskorjausta varten. Saaren kartanon Lounais-Suomen tutkimuskeskuksen arkisto.

6. PÄÄRAKENNUKSEN ULKOHAHMON NYKYTILAN INVENTOINTI

6.1. Ulkohahmo

Lähteenä on käytetty Museoviraston toimesta 1968 tehtyä kartanoinventointia (Hanna Saarimaa ja Kristina Thomenius), sekä paikanpäällä kesällä 2006 tehtyjä omia havaintoja ja mittauksia.

6.1.1. Päärakennuksen lähiympäristö

Saaren kartanon pihapiirin muodostavat kolme rakennusta sekä puistossa sijaitseva entinen käymälä. Pää- ja sivurakennukset edustavat tyypillistä barokkiperinteistä rakennusten sijoittelutapaa, jossa päärakennus on aksiaalisesti sisäänajotien päätteenä pienempien sivurakennusten rajatessa pihan sivustoja.

Päärakennuksen, itäisen ja läntisen piharakennuksen sekä käymälän lisäksi alueella on säilynyt monipuolinen rakennuskanta, johon kuuluvat renkitupa, laboratorio, pesutuparakennus, kalustovaja, kuivurirakennus, ajokalu- ja halkovarasto, puutarhavaja, puutarhakellari, piha-aitta, vilja-aitta, vanha-aitta, puuvaja ja sauna. Talousrakennukset on rakennettu 1850–1967 välisenä aikana.

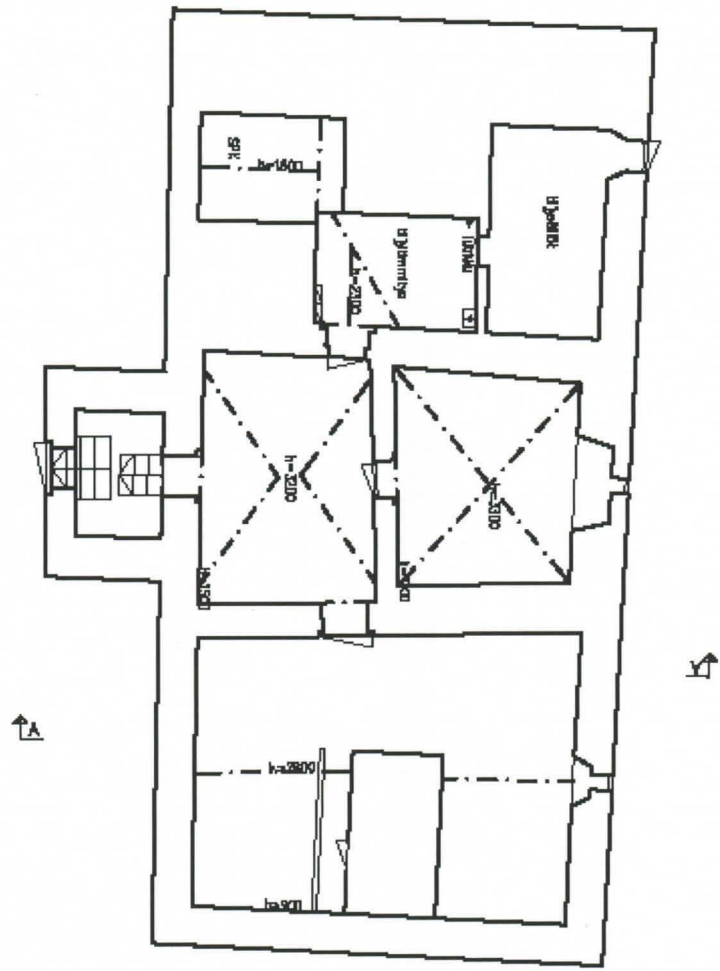

Itäinen keittiösiipi ja alapuolella läntinen lakeijarakennus. Valokuvat 1944 Irja Sahlberg. Turun maakuntamuseo.

6.1.2. Perustukset, LVIS

SAAREN KARTANO KELLARI 1:150 19.10.2007 LPR arkkitehti Oy Kauppienkatu 4 B 20100 Turku 02-5777155 02-5777156 www.lpr.fi

Rakennus on perustettu kalliolliselle mäelle kiviperustuksin. Varsinaisena perustuksena on kivirakenteisille anturoille rakennettu, 1500-luvulta peräisin oleva kellari, joka on sisäpuolelta tiilirakentein holvattu. Kellarissa on maanvarainen lattia. Kellariin johtavan oven laudat on naulattu kalanpyrstön muotoon. Lauta olettavasti samaa kuin käymälän ovesa. Saranat (pukinsarvityyppiä) ovat vanhat.

Rakennuksen sähköpääkeskus sijaitsee kellarikerroksessa lämmönjakohuoneessa. Keskus on nimellisvirraltaan 125 A ja vuodelta 1993. Keskuksen pääsulakkeet ovat 63 A ja nousujohto, joka on kytketty alueen pääkeskukseen on tyypiltään AMCMK 3x120+41. Keskus syöttää rakennuksen omien ryhmäkeskusten lisäksi itäistä ja läntistä piharakennusta. Päärakennuksessa on kaksi ryhmäkeskusta. Toinen on toteutettu johdonsuojakatkaisimin ja on vuodelta 1993, toinen tulppasulakkein ja on 1950-luvulta. Rakennuksen puhelinjakamo sijaitsee myös kellarissa pääkeskushuoneessa.

Kohteessa on painovoimainen ilmanvaihto.

Öljylämmitys on uusittu 2002 ja uusittu öljykattila sijaitsee sekin pannuhuoneessa kellarissa. Päärakennuksesta lähtee lämmityksen kanaalit kahteen viereiseen rakennukseen. Savupiippu toimii kellarikerrokseen sijoitetun lämpökattilan savuhormina.

ISS Proko Infra Oy:n tekemässä ja 19.5.2006 päivätyssä kuntoarviolyhennelmässä mainitaan, että "rakennuksen kantavat rakenteet ja perustukset ovat hyväkuntoiset", mutta "kivisokkelin pohjoiskulmassa on suurehko halkeama". Lisäksi "salaojien puuttuessa rakennusten perustusten suojaamiseksi suositellaan kattoviemäröinnin rakentamista".

Kellariin kuljetaan kuistin alta. Oven laudoitus on naulattu kalanpyrstöön muotoon. Saranat ovat pukinsarvityyppiä.

Kellarikerroksessa sijaitsevat öljykattila ja koteloitu sähköpääkeskus. Alimmaisessa kuvassa putkikanaalin liitokset.

Näkymiä kellarihuoneista,
joita käytetään lähinnä
varastotiloina.

6.1.3. Rakennuksen runko

Rakennuksen kellarikerros on kivirakenteinen ja ylemmät osat hirsirakenteiset. Alempi välipohja on tiiliholvi ja ylempi välipohja puurakenteinen. Yläpohja ja vesikattorakenteet ovat puuta. Rakennusrunko on alapohjaa lukuun ottamatta alkuperäinen. Purkutöiden yhteydessä selvisi, että hirsirakenteinen runko on hyvässä kunnossa. Lähinnä pohjoisen ja idän puoleisten huoneiden nurkissa ja lattianrajoissa näkyi merkkejä pysähtyneistä kosteusvaurioista. Tilanne on selostettu tarkemmin kunkin huoneen kohdalla. Alapohjarakenne muutettiin 1959 peruskorjauksen yhteydessä nykyiseen tilaan. Rakenne on selostettu kohdassa 7.1.1. Lattiat. Yläpohjan rakenteet lämpöeristeineen ovat alkuperäiset.

Vuoden 1959 peruskorjauksen yhteydessä vanhat uunit purettiin. Vain föрмаakin myöhäiskustavilainen kolonniuuni jätettiin paikalleen, ja se toimii edelleen hyvin. Rakennuksessa ovat osittain jäljellä vanhat tiilirakenteiset hormistot.

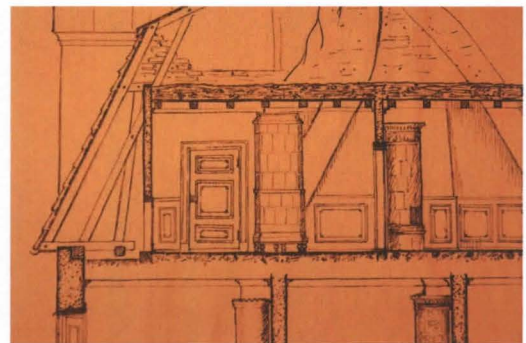

Erikoismaalarimestari Heidi Engström tekemässä väritutkimusta rakennuksessa säilyneestä myöhäiskustavilaisesta kolonniuunista. Useiden maalikerrosten alta paljastui kaunis siniharmaa marmori-imitaatio.

6.1.4. Katto

Katto on rokokokaudelle tunnusomainen mansardikatto, joka on päistään viistetty. Päreiden päällä on kattuhuopa, joka on vuodelta 1968. (Museovirasto, kartanoinventointi 1968). Huovan päälle on myöhemmin asennettu vesikatteen kattotiilet. 19.5.2006 päivätyssä kuntoarviolyhennelmässä kehoitetaan, että ”tiilikatteen aluskatteen kunto tulee selvittää”, vaikka ”tiilikate on ulkoapäin tarkasteltuna tyydyttävässä kunnossa”. Ullakolta katsottuna katon alus- ja kannatusrakenteet näyttävät hyväkuntoisilta. Pääfasadin keskellä olevan lunetti-ikkunan alla näkyy merkkejä pysähtyneestä kosteusvauriosta.

Tutkimusteni mukaan Saaren kartanon arkkitehti Schröder käytti 1760-luvun kartanoissaan vanhempaa kattotuolikonstruktiota (mm. Naantalin Lapilan kartano, 1763). Saaren kattotuolimalli on edellistä kehittyneempi. Siinä konttirakenne nojaa suoraan välikaton päälle asetettuun tasauspiiruun. Vesikattoa vasten tulevat selkäpuut ja niitä yhdistävä sentteripuu on liitetty A-kirjaimen muotoiseksi rakennelmaksi. Selkäpuiden alapäähän on lisätty vielä välipohjaan nojaava konttirakenne eli tassu. Vanhan tavan mukaan tassut asetettiin nojaamaan matalien poikittaisten hirsiseinämien päälle nostettujen tasauspiirujen varaan. Saarella tasauspiiru on asetettu suoraan välikaton päälle ja tassun pysty reisipuu on ulotettu nojaamaan siihen. Kattotuoleja koottaessa on käytetty lapaliitoksia ja puutappeja.

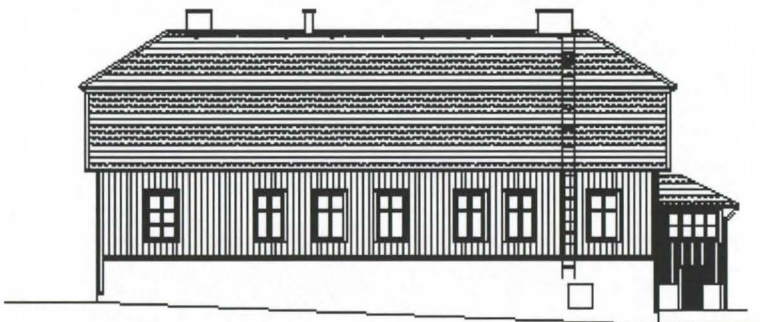
Schröder on käyttänyt Saarella kehittyneempää kattotuolirakennetta, jossa konttirakenne nojaa välikaton päälle asetettuun tasauspiiruun. Tasauspiirut ovat kantavien seinien päällä. Yläpuolella olevassa pikkukuvassa Schröderin vuonna 1763 rakennetun Lapilan kartanon kattotuolikonstruktio, joka on vanhanaikaisempi. Mittaus Irja Sahlberg. Turun maakuntamuseo.

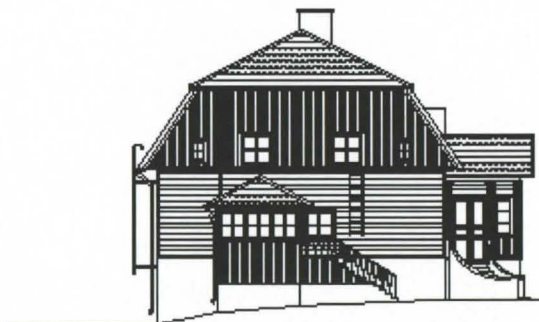
SAAREN KARTANO

SAAREN KARTANO

SAAREN KARTANO

SAAREN KARTANO

6.2. Julkisivut

SAAREN KARTANO		JULKISIVUT	www.saarenkartano.fi	1:250	19.09.2007	LPR -arkkitehti	www.ark-lpr.fi
						Kauppiokatu 4 B 20100 Turku	puhelin 02-2777155 faksi 02-2777136

6.2.1. Pääfasadi (kaakon puolella)

Rakennus on maalattu empiren keltaiseksi, ikkunoiden kehät ja kehyslaudat sekä kuistin seinäpilasterit valkoisiksi. Mansardikatto on katettu tiilillä. Sokkeli on maalattu harmaaksi. 19.5.2006 päivitettyssä kuntoarviolyhennelmässä mainitaan, että ”ulkopuoliset rakenteet ovat tyydyttävässä kunnossa”, mutta ”rakennuksen vanhat puujulkisivut kaipaavat vuosittaista kunnossapitokorjausta”. Viimeinen ulkomaalaus on tehty 2003. Lisäksi ”myös kaksilasisten puuikkunoiden huoltomaalaus on ajankohtainen. Vanhat ulko-ovet edellyttävät oven perusteellista korjaamista”.

Rakennus on arkkitehtuuriltaan pääpiirteiltään kustavilainen, vaikka mansardikatto edustaa rokokooaikaa. Fasadilla on melko vahva myöhäiskustavilainen eli empireilme johtuen ikkunoiden empiretyylisestä otsalauoituuksesta (todennäköisesti peräisin 1843 vuodelta) ja fasadin keskellä olevasta 5 m leveästä satulakattoisesta kuistista (todennäköisesti rakennettu 1850-tienoilla), joka ulkonee seinäpinnasta 3 m. Se on pystytetty kivikellarin sisäänkäynnin päälle. Kuistipäädystä on neljä pilasteria, vyölistä, yläpuolella olevat ikkunat ja päätykolmio. Kuistin alaosa on vyölistaan asti vuorattu saumarimoitetulla pystyvuorauksella. Ikkunoiden yläpuolella ja päätykolmiossa on vaakavuoraus. Pilastereissa on jalusta ja kapiteeli. Pilasteri on koristettu vyölistan alapuolella yhdellä ja yläpuolella kahdella pystyrimalla. Pilastereiden välissä on ikkunat, keskimäinen on nelijakoinen 12-ruutuinen ikkuna, jonka keskiosan yläpuolella on kuusiruutuinen, puolipyöreä muotoinen lunetti-ikkuna. Sivuilla on kaksijakoiset kuusiruutuiset ikkunat lunetti-ikkunoineen.

Kuistin molemmilla puolilla on kolme ikkunaa, eli fasadissa on yhteensä kuusi ikkunaa. Kuistin molemmin puolin olevat neljä ikkunaa ovat lähellä toisiaan ja avautuvat eteisen kahden puolen oleviin huoneisiin. Ikkunoissa on kuusiruutuiset T-karmit ja valkoiseksi maalatut kehyslaudat. Sivukehyslaudat jatkuvat alakamanan alle noin 100 mm. Yläkehyslauta on leveä ja sen päällä on profiloitu vesilauta.

Fasadin seinäpinta on vaakavuorattu, vuoraus on noin 7 tuuman eli 200 mm levyistä ponttilautaa, jonka kiinnityksessä on käytetty taottuja nauloja. Lauoituus on eri-ikäistä, eli sitä on uusittu tarpeen mukaan. Pääpiirteissään laudoitus on 1821 vuodelta. Talon lämpimyyden taattu tilkitsemällä hirret huolellisesti seinäsammaleella. Hirsien ulkopuolella on tuulensuojaksi laitettu todennäköisesti kaksinkertainen tuohi, jonka päälle on lyöty tiukasti pontattu vuorilauta. Öljyväli takaa seinärakenteen hengittävyys. Seinäpinnan ja kivijalan välissä on kapea vesilista ja lyhyissä nurkissa 60 mm levyinen rima sauman peittona. Kivijalan korkeus on noin 1950–2050 mm. Se on muurattu luonnonkivistä, rapattu ja maalattu harmaaksi.

Pääsisäänkäynnin molemmilla puolilla on betonista valetut kaareutuvat portaat kaiteineen, joita pitkin nousee kuistille. Portaot näkyvät myös 1900-luvun alun ulkokuvissa, mutta tällöin ne ovat olleet puurakenteiset. Betoniportaot ovat todennäköisesti 1930-luvulta. 19.5.2006 päivitettyssä kuntoarviolyhennelmässä huomautetaan, että ”pääsisäänkäynnin ja porraskaiteiden rappaus- ja maalauskorjaus tulisi tehdä pikaisesti”.

6.2.2. Koillispääty

Kivijalan korkeus koillispäädyssä on noin 2060–1910 mm. Se on muurattu luonnonkivistä, rapattu ja maalattu harmaaksi. Tuuletusaukko on kivijalan vasemmasta reunasta 2900 mm etäisyydellä ja oikeasta reunasta 3000 mm etäisyydellä. Puhelinjohto on tuotu rakennukseen ilma-asennuksena, joten oikeassa päädyssä on 2 kpl pistorasiakoteloita. Kivijalan ja seinäpinnan välissä on vesilista, jonka koko on 55 x 40 mm. Vaakavuoraus on noin 7 tuuman ponttilautaa ja ulottuu vyölistään asti, joka on katon räystäään tasolla. Vuorausta on uusittu. Päädyn yläosa on pystyvuorattu umpiponttilaudalla. Hirret on salvettu lyhyelle nurkalle. Arvokkaammissa rakennuksissa, kuten kartanoissa hirsitalojen tuli jäljitellä kivitaloja. Tavoite mainitaan vielä 1830-luvun rakennusoppaissa (Kaila 1997, 411). Pitkät nurkat joko koteloitiin ja naamioitiin nurkkapilastereiksi laudoituksen yhteydessä, tai sitten tehtiin lyhyet nurkat ilman ristiinmenevää päätä. Saarella päädyn lyhyiden nurkkien peittona on 60 mm levyinen rima.

Alakerrasta avautuu päätyyn yksi kuusiruutuinen ikkuna, jossa on T-karmit. Ikkuna on samanlainen kuin pääfasadissa olevat ikkunat. Siinä on korkea yläkamanalauta, ja sen sivukamanalaudat ulottuvat noin 100 mm alakamanalaudan alapuolelle. Otsalauta on empiretyylinen. Pystyvuoratussa päädyssä on kaksi neliruutuista kamarin ikkunaa, jotka on uusittu todennäköisesti 1959 peruskorjauksessa. Kulmaraudat ja saranat ovat sekundaarit. Neliruutuisten ikkunoiden molemmilla puolilla ovat säilyneet todennäköiset alkuperäiset soikeat ullakkoikkunat, jotka liittyvät kustavilaiseen arkkitehtuuriin.

Koillispääty saa 2007 korjausten yhteydessä 1800-luvun puolivälille ominaisen sävyn.

Silmämääräisesti katsoen sisäkattorakenteet ovat hyvässä kunnossa. Alimmaisissa kuvissa koillis-päädyssä säilyneet kustavilaiset, soikeat pikkuikkunat.

6.2.3. Eteläpääty

Eteläpäädyn ullakkokerros on vuorattu pystyllä rimasaumatulla laudalla. Alaosan vaakavuoraukseen on käytetty noin 7 tuuman ponttilautaa. Seinän oikeassa alanurkassa ponttilaudat on vaihdettu kapeampaan ponttilautaan, jotka on ryhmitelty 7 tuuman ponttilautaa imitoivaksi. 19.5.2006 päivitetystä kuntoarviolyhennelmässä mainitaan, että ”rakennuksen länsipäätyseinässä oleva hyönteisvaurio tulisi tutkia”.

Alkuperäiset soikeat ullakkoikkunat on korvattu suorakulmaisilla ikkunoilla. Kaksi keskimmäistä neliruutuista ikkunaa ovat samanlaiset kuin koillispäädyssäkin. Kulmaraudat ja kiinnikkeet ovat sekundaarit. Kuistin vieressä on yksi neliruutuinen ikkuna, joka on samanlainen kuin ullakkoikkunat. (Sekundaarit kulmaraudat ja lyötteet).

Kuisti on rakennettu vuoden 1944 jälkeen, siinä on betonisokkeli. Sokkelin korkeus on lounaiskulman kohdalla 2700 mm ja kaakkoiskulmassa 1940 mm.

Kuistin alapuolella on pieni varastuhuone. Varastuhuoneen sisäpuolelle jäävässä kivijalassa on nähtävissä maalijäämiä (punamultaa ja keltamultaa) eri aikakausilta.

Maalisävykokeiluja kesällä 2007 eteläpäädyssä.

Kivijalassa säilyneitä väripigmentejä eteläpäädyn kuistin alla olevassa varastohuoneessa.

6.2.4. Länsifasadi

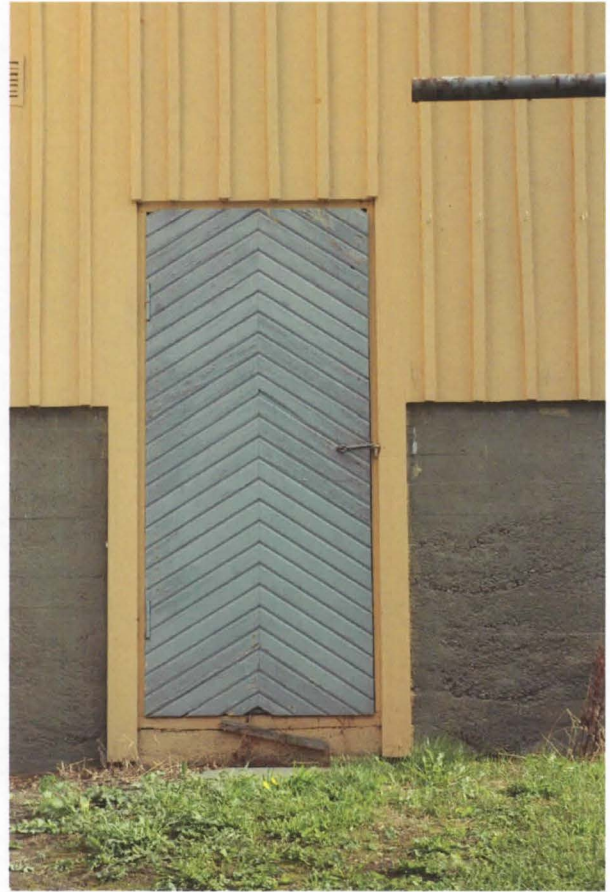
Takafasadin sokkeli on luonnonkivistä rapattu ja maalattu harmaaksi. Sokkelin korkeus luoteiskulman kohdalla on 1950 mm ja lounaiskulman kohdalla 2800 mm.

Sekundaarioviaukon leveys on 1025 mm ja korkeus 1070 mm. Sokkelissa on kaksi kaaripääteistä tuuletusaukkoa, joista vasemman puoleinen 340 mm leveä ja 400 mm korkea. Sen etäisyys luoteiskulmasta on noin 5,5 m. Oikeanpuoleinen aukko on 6,7 m etäisyydellä edellisestä aukosta, ja sen leveys on 300 mm ja korkeus 310 mm.

Seinän vuoraukseen on käytetty noin 7 tuuman piiloponttilautaa. Laudoituksen ikä vaihtelee, ja se on kiinnitetty taotuilla nautoilla. Laudoitus on takafasadissa pysty-laudoitus, mikä viittaa 1700-luvun lopun kustavilaiseen arkkitehtuuriin. 1800-luvun alussa omaksuttiin Venäjältä 6–10 tuumaa leveistä puoliponttilaudoista tehty vaakavuoraus. 12.10.1819 pidetyssä katselmuksessa todetaan, että päärakennuksen laudoitus oli niin huono kunnoltaan, että se on uusittava. (Saaren kartanon arkisto I:2 Aminoffien arkisto). On kuitenkin mahdollista, että takafasadin laudoitusta ei kokonaisuudessaan koskaan uusittu, vaan seinän keskivaiheilla oleva laudoitus on primaaria. Sama päätelmä tehtiin myös 1968 Museoviraston kartanoinventoinnin yhteydessä.

Pystyvuurauksen liittää sokkeliin kapea vesilista. Räystäään aluslaudoitus koostuu kahdesta noin 7 tuuman laudasta. Ikkunoita on seitsemän. Pokat, saranat ja kulmaraudat ovat sekundaariset. Otsalaudoitus on yksinkertaisempi kuin julkisivussa olevien ikkunoiden.

Kaksi ovea takafasadissa. Keskikohdilla oleva pysty-laudoitus on todennäköisesti primaaria.

7. SISÄTILOJEN INVENTOINTI

7.1. Sisätilojen nykytila ja ominaispiirteet ennen korjausta

Kiinteistö on vanha kartanon päärakennus, joka on viimeksi ollut Lounais-Suomen tutkimuskeskuksen asuntola- ja toimistokäytössä. Bruttoala on 584 m². Rakennuksessa on kellarikerros ja kaksi asuin- ja toimistotilakerrosta. Kellarikerroksessa on lämpökeskus ja varastotiloja.

Rakennuksen vanhimmat osat ovat peräisin jo 1500-luvulta. Nykyiseen muotoonsa kiinteistö rakennettiin 1777–1779. Erilaisten vaiheiden jälkeen talo peruskorjattiin perusteellisesti vuonna 1959 koeaseman käyttötarkoitukseen. Tällöin hävitettiin myös kulttuurihistoriallisesti arvokas, osittain 1700-luvulta peräisin oleva kiinteä sisustus. Huoneiden lämmitysuunit purettiin (paitsi förmaakin uuni), ovet uusittiin laakaoviksi, jäljellä olevat rintapaneelit ja laotalattiat purettiin. Pohjapiirroksen lyijykynällä kirjoitettu teksti: ”kaikki uusiksi” kuvaa remontin laajuutta. (II Lounais-Suomen tutkimuskeskuksen arkisto, II:B MTT luovutettu kiinteistöjä koskeva aineisto 1959–1999/1a Muutosehdotus 1960). Tämän jälkeen tiloissa on tehty useita pienempiä ja isompia korjauksia, kuten vuonna 1986–89 suurempi remontti sisätiloissa. Turun piirirakennustoimiston 4.10.1988 päiväämissä muutostyöpiirustuksissa rakennuksen molempien kerroksien pohjakaava muutettiin nykyiseen muotoonsa. Öljylämmitys ja sen säätöautomatiikka uusittiin 2002. Kellarikerroksessa sijaitseva sähköpääkeskus on vuodelta 1993. Sisätilojen nykyinen ilme kiinteine sisustuksineen on lähinnä peräisin vuosien 1959 ja 1986–89 korjauksista.

Katot :

- yleensä valkoiset
- kuistin (1) katto : Monicolor 6067

Seinät :

- kuisti (1) : Monicolor 6137
- tuulikaappi (2) ja eteinen (3) : Monicolor 6037
- keittiö (4) : valkoinen
- olohuone (5) : tapetti Ottomania 2418-3
- makuuhuoneet (6 ja 7) : tapetti Ottomania 2012-3
- kylpyhuone (8) : Finesta Sanita Relief 010

Lattiat :

- kuisti (1) : Permo 280
- huonetilat 2, 3, 5, 6 ja 7 : linoleumi Forbo Marmoleum 3019
- keittiö (4) : muovimatto Nokian Nella Tuohi 14022
- kylpyhuone (8) : muovimatto Finlaysonin Finesta Aqua 425

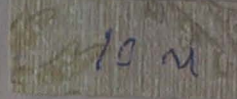
Muut pinnat :

- lakilistat, putkien peitelevyt ym. : katon väriset
- karmilistat, karmit, ovet, ikkunat, ikkunan pielet, jalkalistat, putket ja lämpöpatterit yms. : valkoiset
- vanhojen komeroitten ja kaappien ovet ja vanhojen laatikostojen etulevyt : Monicolor 6167
- vanhojen komeroitten kaemit, karmilistat ja sisusta hyllyineen sekä vanhojen kaappien ja laatikostojen rungot ja sisusta hyllyineen : valkoiset
- keittiön laatoitukset : Pukkilan Kiilto 59, saumat valkoiset
- työpöydät valkoiset
- keittiön uudet kalusteet ja laitteet : valkoiset
- kynnykset : Permo 280

Marmoleum 3019

Ottomania 2418-3

MONICOLOR 6037

Nella Tuohi 14022

Ottomania 2012-3

MONICOLOR 6137

Finesta Aqua 425

Permo 280

MONICOLOR 6067

Finesta Sanita
Relief 010

Turku 24. 1. 1986

Turun piirirakennustoimisto / PH
Laattava pukelema kiilto nro 59
~1,5

Nykyinen sisustus on pääpiirteiltään peräisin vuodelta 1986. Korjausten yhteydessä sitä on ajanmukaistettu.

7.1.1. Lattiat

Lattiarakenne on pääpiirteissään peräisin vuoden 1959 peruskorjauksesta, jolloin huoneiden lattiat, keittiön lattiaa lukuun ottamatta purettiin. Täytemaata poistettiin noin 45 cm vahvuudelta. Pohjalle levitettiin 5 cm sorakerros ja valettiin 6 cm vahvuinen betonilaatta. Rauditus tehtiin BRC 610:llä. Annettujen ohjeiden mukaan "Laatta kosteuseristetään kylmäbitumisivelyllä. 7/8" aluslautojen päälle tasakkeet ja korokkeet 2" x 4" pattingista. Täyte noin 30 cm kutterisahanpurua. Lattia lyödään entisestä laudasta. Uunien paikat paikataan uudella laudalla. Lattioihin naulataan kovalevyt karkeapuoli ylöspäin. Naulaus suoritetaan ns. kuitulevynauloilla saumoistaan ja kolmeen riviin keskeltä. Kovalevyt naulataan myös keittiön ja sisäeteisen lattioihin". (II Lounais-Suomen tutkimuskeskuksen arkisto: Työselitys, Lounais-Suomen maatalouskoeaseman rakennusten rakennusteknisistä muutos- ja korjaustöistä 1959/1960).

Vuonna 1986 vanhat lattiapäällysteet poistettiin ja alustana oleva betonilattia puhdistettiin vanhoista liimoista, tasoitettiin uudelleen ja hiottiin tasaiseksi. Työselostuksen mukaan "Huoneiden päällysteeksi tulee yleensä 2,5 mm linoleumi (Forbo Marmoleum), keittiöön muovimatto Nokia Nella ja kylpyhuoneeseen 1,5 mm Finesta Aqua. Matot kiinnitetään ko. tehtaan ohjeiden mukaan ja saumat hitsataan (myös linoleumin). Kynnykset maalataan kahdesti Permo-maalilla. Kuistin lattia kertamaalataan peittävästi Permolla. Kylpyhuoneen matto kiinnitetään vanhan laatoituksen päälle ja nostetaan seinälle noin 12 cm". (II Lounais-Suomen tutkimuskeskuksen arkisto: Päärakennus, asunnon korjaus, rakennusteknillisten töiden työselostus 21.1.1986).

7.1.2. Seinäpinnat

Kellaritilojen seinäpinnat on kalkkislammattu. Aikojen kuluessa kerrosten hirsiseinät on päällystetty pinkopahvilla ja tapetoitu useita kertoja. Nykyiset seinäpinnat ovat lähinnä vuoden 1986 remontista, jolloin työselostuksen mukaan seinistä purettiin ohuet seinäpäällysteet, kuten pahvit ja seinät levytettiin 13 mm Gyproc RO-levyin lautakoolauksella k/k 400. Seinät tapetoitiin F-hintaluokan tapetein. Osa aikaisemmista rappaus- kuitulevy ja pahvipinnoista kuitenkin säästettiin. Viimeinen pintakäsittely tehtiin puolikiiltävällä remontti-Ässällä. Myös verhokotelot maalattiin Remontti-Ässällä. Kuistin ennen maalatut panelipinnat kertamaalattiin peittävästi Pestolla. Kylpyhuoneen seinälevytykset vaihdettiin. Uudet levyt olivat 9 mm vesivaneria. Seinät päällystettiin Finella Sanita -solumuovitapetilla. Kylpyhuoneen sisustus, kuten peili, peilihyllä, kourut ja naulakot ovat tältä ajalta.

Keittiön liesiseinän kalustus uusittiin 1986 remontissa. Vastakkaisen seinän kalusteet säilytettiin, mutta pöytätaaso vaihdettiin. Myös muut komerot jäivät ennalleen. Keittiökaluksien väli laatoitettiin Pukkilan lasitetuilla seinälaatoilla, keltaisella värillä numero 20.

7.1.3. Listat

Rakennuksen listoitukset ovat myös etupäässä vuodelta 1986. Tällöin ovien karmi- ja jalkalistat jouduttiin irrottamaan seinälevytysten takia. Rakennusohjeen mukaan karmilistat kiinnitettiin levytyksen jälkeen korokelista käyttäen. Jalkalistat kiinnitettiin mattotöiden jälkeen. Huoneistoon tehtiin uudet kattolistat 32 x 18 mm², laatua 2V.

Uudet kattolistat maalattiin puolikiiltävällä remontti-Ässällä. Ikkunat, ovet karmeineen, jalkalistat, vanhat karmilistat ja ikkunapenkit kertamaalattiin peittävästi kiiltävällä Maalarin valkolakalla. Uudet korokelistat maalattiin kahdesti kiiltävällä Maalarin valkolakalla.

7.1.4. Ikkunat ja ovet

Ikkunat ovat peräisin 1959 vuoden peruskorjauksesta. Tällöin huoneitten ikkunat uusittiin karmeineen standardirakennetta ja entistä mallia vastaaviksi. Puitteet varustettiin kulmavahvistinraudoilla, nostosaranoilla, kiristettävillä sormi- ja tuulihaoilla sekä lasitettiin 2 mm vahvuisella II laatuluokan lasilla. Ikkunoiden valmiiksi maalaus tehtiin lakkaöljyvärillä.

Ovet ovat myös vuodelta 1959. Tällöin huoneiston ulko-oveksi valittiin paneloitu malli. Sisäovent, WC:n ovea lukuun ottamatta uusittiin karmeineen laakaoviksi, jotka olivat peittovärilaatua. Ovet saranoitiin ja varustettiin parioven lukoilla ja painikkeella. Viimeinen maalaus tehtiin työselostuksen mukaan emalivärillä.

Ikkunoiden ja ovien mainitaan olleen vuoden 1986 remontin työselostuksessa hyväkuntoiset. Ikkunoiden sisäpuutteet tiivistettiin umpisoluisella vaahtomuovitiivisteellä. Kiinnitys tehtiin liimalla ja nitojalla.

7.1.5. Katot

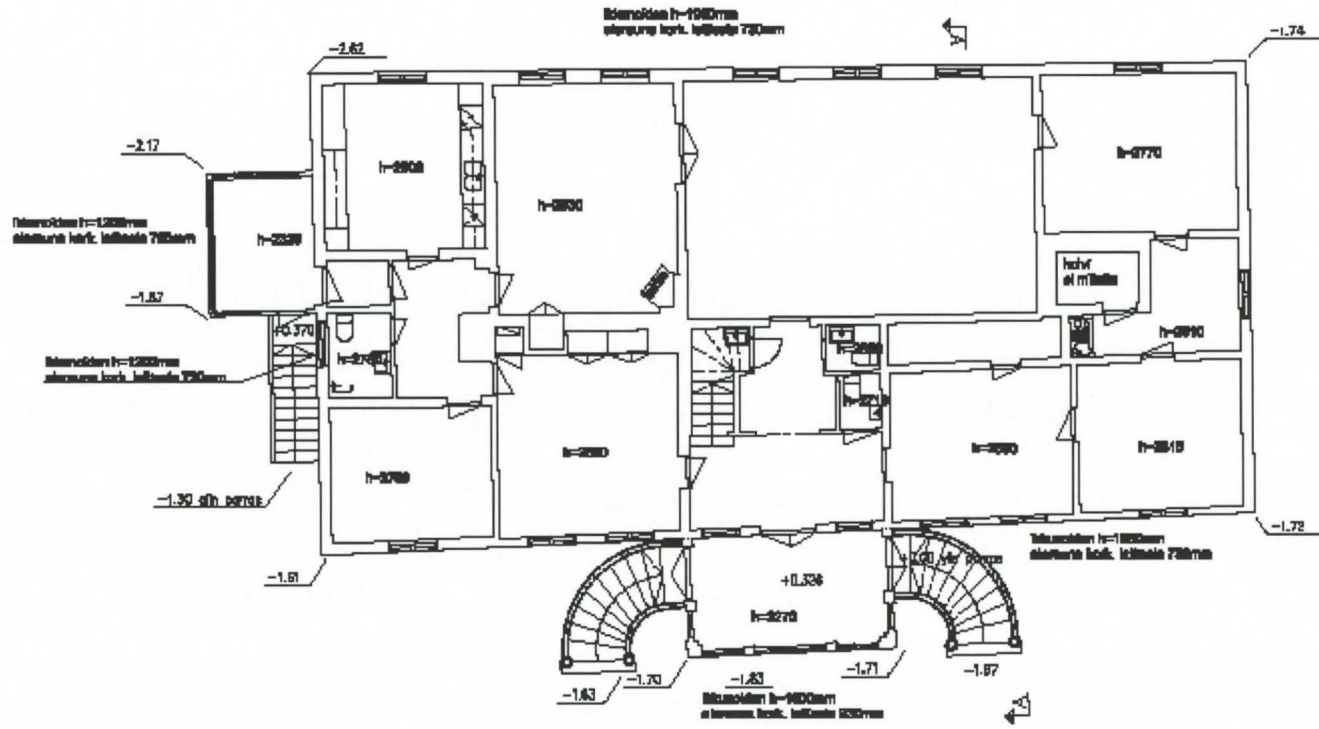
Katot ovat peräisin vuoden 1959 peruskorjauksesta. Tällöin palkit puhdistettiin mahdollisesta paperista ja maalista. Palkkien välit päällystettiin huokoisella ½” kuitulevyillä. Levyjen reunat listoitettiin. Vuoden 1986 remontissa korjattiin vain eteisen katto. Eteiseen tehtiin uusi alakatto sisäverhouslaudasta STV, 12 x 70 mm2 mäntyä, laatua 2v. Eteisen nykyinen katto on valkoiseksi maalattua Gyproc-levyä, ja huoneiden katot valkoista insuliitti-levyä.

7.1.6. Kiinteät kalusteet, patterit ja putket

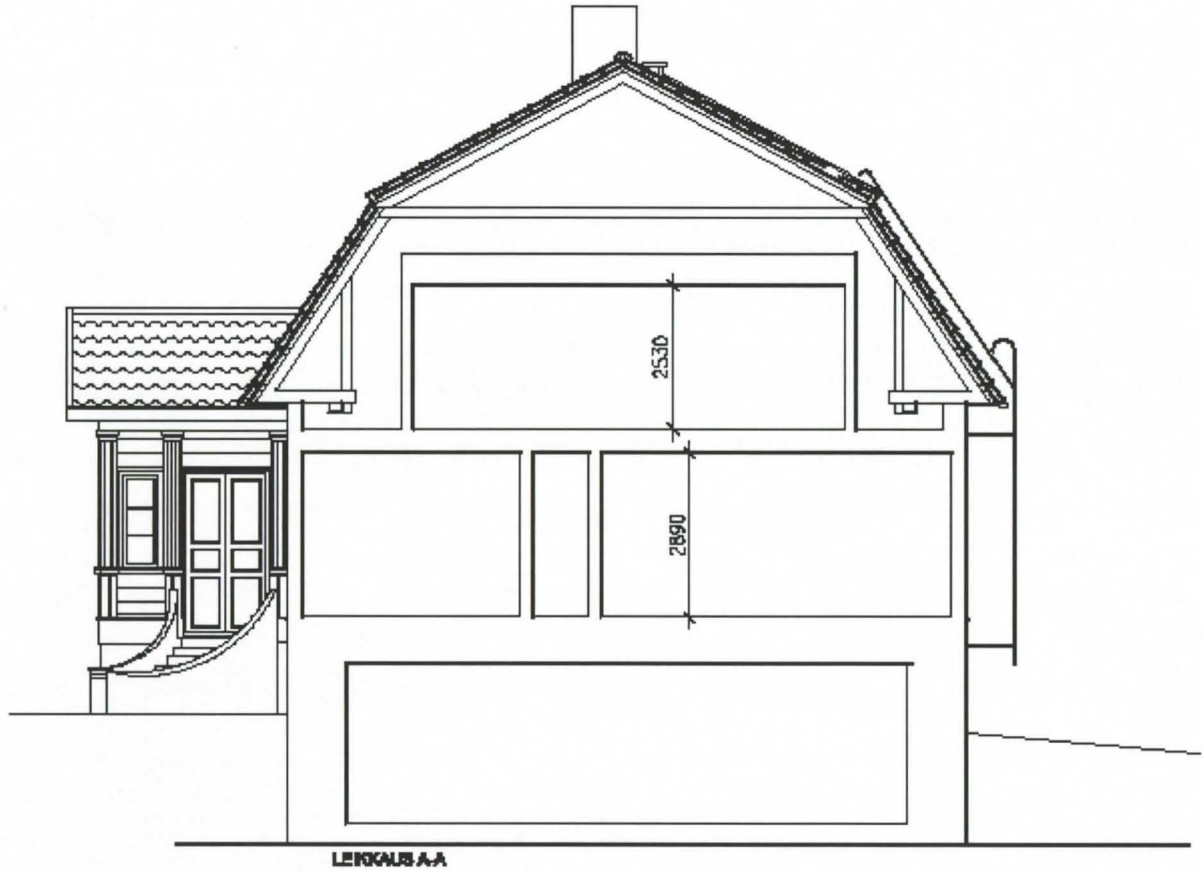
Osa kiinteästä kalustuksesta on peräisin vuoden 1959 peruskorjauksesta, kuten eteisen vaatenaulakot. Vanhimmat komerot (esim. yläkerran kamareissa) ovat myös tältä ajalta. Työselostuksen mukaan komeroiden runko tehtiin 2” x 2” höylätystä puutavarasta, joka päällystettiin 10 mm vahvuisella lastulevyllä. Ovet olivat vaneerattujen komeron ovien vakiomallia. Ne varustettiin lastulevyhyllä (vahvuus 16 mm) ja ripustintangoin. Keittiöön teetettiin pesupöytä ja yläkaapisto puusepäntyönä erikoispiirustusten mukaan. Vanhat rakennetut komerot maalattiin vuoden 1986 remontissa Remontti-Ässä. Tällöin asennetut uudet komerot, ovien ja runkojen ulkopinnat maalattiin kahdesti Sadotexilla. Patterit ovat vuodelta 1959, ne maalattiin vuoden 1986 remontissa Pesto-maalilla.

7.2. Päärakennuksen sisätilat, alakerran huoneet

	p/Tuotteen nimi 1. KR	mittakaava 1:160	päiväys 19.09.2007	LPR -arkkitehti	www.ark-lpr.fi
	SAAREN KARTANO	1. KR	Kauppakatu 4 B 20100 Turku	puhelin 02-2777155	faksi 02-2777156

Jokaisen huoneen rakennushistoria muutosvaiheineen on pyritty selvittämään mahdollisimman tarkasti. Huoneet on nimetty 1800-luvun alun pohjapiirustuksessa käytetyillä nimillä (J. F. Aminoffin piirtämä kopio). Alkuperäiset nimet on otettu käyttöön, koska ne samalla selittävät huoneen käyttötarkoitusta ja kvaliteettia. Jokaisen huoneen yhteydessä kannattaa tarkastella kansiota, johon huoneesta löytyneet tapettifragmentit on kerätty vanhimmasta tuoreimpaan. Näin huoneen historia avautuu parhaiten. (Jokaista fragmenttia ei ole valokuvattu, vaan kaikki löytyvät kansioista).

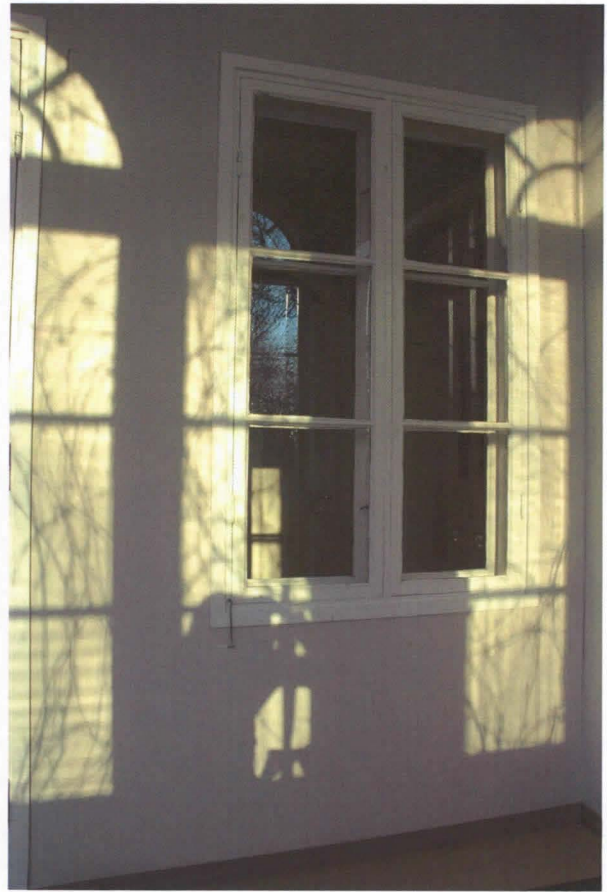
7.2.1. Kuisti

(Sisääntulon yhteydessä)

Lautarakenteinen, empiretyylinen umpikuisti on rakennettu olettavasti 1850-tienoilla. Kuistille nouseaan kaksipuolista betoniportaikkoa pitkin, joka on todennäköisesti peräisin 1900-luvun alkupuolelta. Sisätilan nykyinen yleisilme on vuonna 1989 suunnitellusta remontista. Turun piirirakennustoimiston työluettelon ja työohjeen mukaan kuisti esitettiin korjattavan seuraavasti (II Lounais-Suomen tutkimuskeskuksen arkisto. Päärakennus, kuistin korjaustyöt, työluettelo ja työohje. Turun piirirakennustoimisto 15.6.1989):

- ulkoportaiden rapautuvat betonikaiteet kunnostetaan soveltuvalla laastilla
- vuotava räystäskouru uusitaan
- ulko-ovet kunnostetaan, maalataan
- sisäkattoon: lautakoolaus ja panelointi helmipaneelilla.
- seinät maalataan
- lattiamatto uusitaan (Nokian Illustra)
- kaikkien ikkunoiden sisäpinnat maalataan, ulko-oviseinien ikkunoiden päälle karmilauta muiden ikkunoiden mukaisesti
- uusi, noin 7 cm leveä vanhanmallinen lakilista
- jalkalistat kuten eteisessä
- värit: ikkunapuitteet,-karmit ja penkit, karmilaudat, pilarit, lakilistat ja katto valkoiset, seinät harmaat kuten eteisessä, jalkalistat (lämmin harmaa) oviväri harmaa, lattia ruskea (värisävyt määritelty työohjeessa).

7.2.2. Eteinen

Eteisessä ja yläkertaan johtavassa portaikossa ei aluksi tehty suurempia purkutöitä, mutta korjauksen loppuvaiheessa sitä purettiin osittain. Tällöin tuli esiin primaari roiskemaalitapetti, jossa oli pohjavärinä voimakas siniharmaa, johon oli tehty mustia ja harmaita roiskeita. Nykyisen ilmeensä tila on saanut peruskorjauksen ja vuoden 1986–89 remontin yhteydessä.

Kuistilta johtavat ikkunalliset, valkoiseksi maalatut pariovet eteiseen. Ovien molemmilla puolilla ovat kuusiruutuiset sisäikkunat, joiden koko on 960 x 1560 mm. Ovet ja ikkunat ovat vuodelta 1959.

1777 vuoden keskeissalipohjakaavaan kuuluva symmetria on edelleen osittain jäljellä. Vasemmalta nousevat portaat yläkertaan. Oikealle puolelle on tehty WC. Saliin johtavan oven molemmilla puolilla sijaitsevat vasemmalla siivouskomero ja oikealla WC-tila. 1779 katselmusasiakirjan mukaan edellä mainituissa tiloissa oli alkuaankin komerot.

Betonilattia on vuodelta 1959, jonka päällä on vuonna 1986 uusittu vaaleanruskea linoleumimatto. Seiniin on laitettu Gyproc-levyt, jotka on rapattu ja maalattu vaaleanharmaalla maalilla. Seinäpinnat on rajattu yksinkertaisin valkoisin puulistoin. Jalkalista on harmaaksi maalattu puulista. WC:n oven yläpuolella olevaa lunetti-ikkunaa mukaileva kaari-ikkuna on 1959 peruskorjauksesta. Katto on valkoiseksi maalattua Gyproc-levyä.

1700-luvun tapaan eteisestä avautuu näkymä talon keskeisimpään ja tärkeimpään huoneeseen, saliin.

Salin vasemmalla puolella oleva siivouskomero, oikealla puolella on WC. Kuvan WC sijaitsee heti sisääntulon oikealla puolella. Vuoden 1959 ikkuna mukailee lunetti-ikkunaa.

Eteistä purettiin vain osittain.

Eteisestä ja porrastilasta löytynyt alkuperäistä, hirteen liimattua, siniharmaata roiskemaalitapetin fragmenttia. Roisketapetti oli hyvin tyypillinen eteisissä, keittiöissä ja pienissä välihuoneissa 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alkupuolella.

7.2.3. Sali (Sal)

Salista kuljetaan päätykamariin (yläkuva), sekä eteiseen ja förmaakiin (alakuva).

Saliin on nykyisin kulku 1777 pohjakaavan mukaisesti eteisestä. Oviaukko on yhä lähes alkuperäisellä paikallaan. Salista kuljetaan myös förmaakiin eli nykyiseen olohuoneeseen ja päätyhuoneeseen. Myös nämä ovi-aukot ovat pääpiirteissään alkuperäisen pohjakaavan mukaisilla paikoillaan. Päätyhuoneen oviaukon ikkunan puoleinen reuna on alkuperäisellä paikallaan, mutta oviaukkoa on korotettu ja levennetty oikealle 1843 vuoden remontoinnin yhteydessä, jolloin oviaukkoon laitettiin empiretyyliset pariovet.

Alkuperäiselle arkkitehtuurille ominaista näkymää läpi koko rakennuksen ei enää ole jäljellä, sillä keittiön ja förmaakin ovi on tukittu 1959 peruskorjauksessa. Purkutöiden yhteydessä paljastui myös alkuperäinen kaakeliuunin paikka ja ovet tarjoiluhuoneeseen ”shänk” ja käsikamariin. Käsikamarin vanhan oviaukon koko oli 2020 x 1000 mm. Förmaakiin johtavat valkoiseksi maalatut, lasi-ikkunoin varustetut pariovet ovat peräisin 1959 vuoden peruskorjauksesta, samoin kuin valkoiseksi maalatut, eteiseen ja päätykamariin johtavat laakaovet. Huoneessa on kolme kuusiruutuista ikkunaa, joiden alla on valkoiseksi maalatut patterit. Ikkunoita kiertää 40 mm leveä, valkoiseksi maalattu yksinkertainen puulista. Ikkunoiden nykyinen muoto on peräisin vuoden 1843 remontista, jolloin alkuperäisiä, kuusiruutuisia ikkunoita korotettiin. Lattialistat ovat kapeat valkoiset puulistat, joiden edessä on ruskea, puunvärinen ohuempi lista noin 10 x 10 mm. Katossa on loisteputkivalaisimia. Seinissä on vaalea tapetti, jossa on valkoisella pohjalla vaaleanruskeaa raitaa. Seinän yläreunaa kiertää kukka-aiheinen, ruskeansävyinen boordi. Seinissä on useita valkoisia pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita.

Katto

Kuten muissakin alakerran huoneissa löytyi salista hyvin säilynyt alkuperäinen lautakatto. Noin 250–300 mm leveät laudat oli maalattu ainakin kahteen kertaan valkealla liimamaalilla. Vanhin kerros oli kimröökipitoinen vihertävän harmaa. Esille tuli myös umpeen laudoitettu, alkuperäinen hormiaukko, noin 570 x 670 mm.

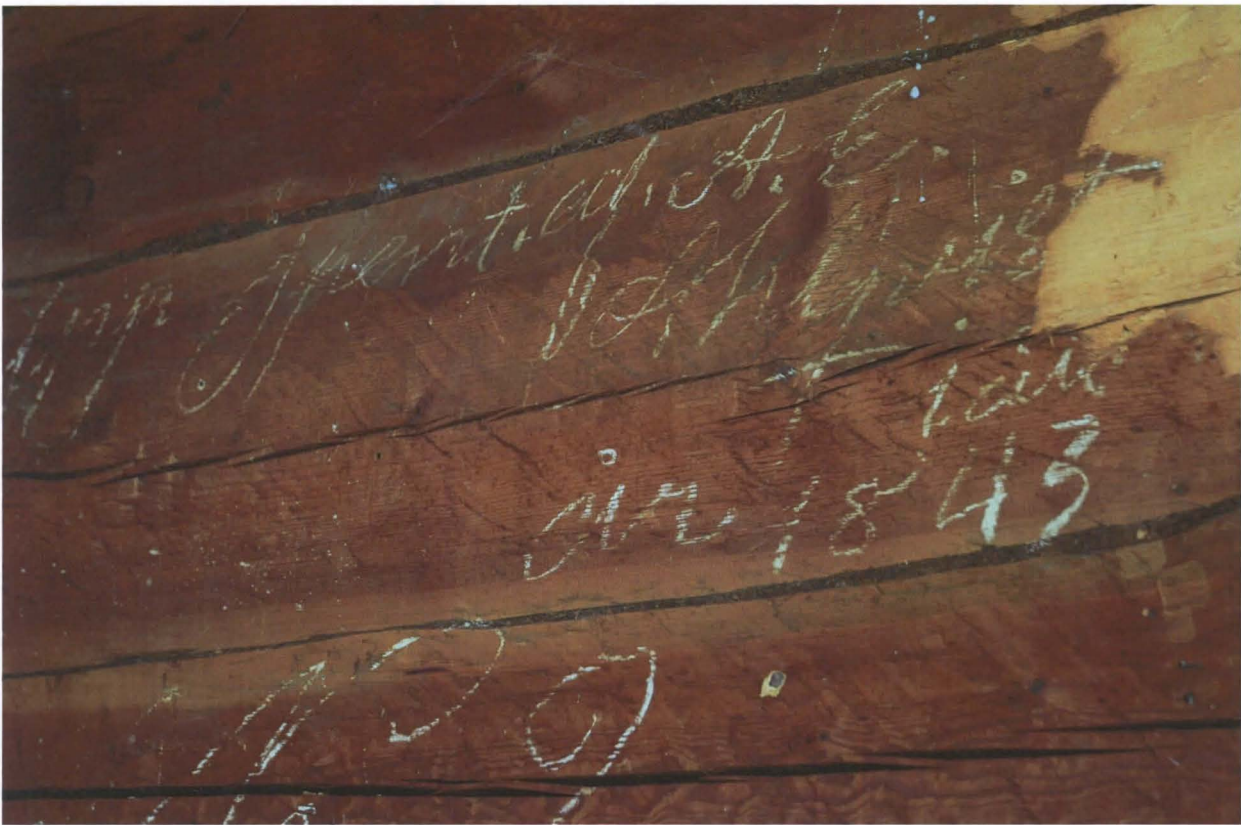
Kattorakenteita tarkemmin tutkittaessa löytyi tyypillinen välikattorakenne: kantavien kattoparrujen alla ja välissä oli eristeenä hiekkaa, purua, olkea ja tuohta. Kattoparruihin oli naulattu leveät kattolaudat. Seuraavaksi lautakattoon oli naulattu pinkopahvi, jonka päälle oli tehty lautakoolaus, johon oli kiinnitetty valkoinen insuliittilevy.

Seinät

Tapettikerroksia purettaessa löytyi hyväkuntoinen, alkuperäinen hirsiseinä, jossa näkyi vain muutamia liimamaalijäämiä tai roiskeita. Salissa ei ollut koolauksia, kipsi- eikä lastulevyjä, vaan monet tapettikerrokset oli kiinnitetty pinkopahvituksen avulla suoraan hirsiseinään. Hirret olivat leveimmillään yli 300 mm. Hirsien väleissä oli tilkkeenä käytetty seinäsammalta ja pellavahamppua. Paikoitellen raot oli tervattu, ilmeisesti lahoamisen ja syöpäläisten torjumiseksi. Seinää oli myös tasoitettu asettamalla hirsien rakoihin puusta veistettyjä kiiloja. Koko ikkunaseinää peitti lämpöeristeenä käytetty vahva lumppupahvi. Yhden pahvin koko oli noin 600 x 700 mm. Pahvit oli liimattu ja naulattu tiiviisti seinään komein, sepän takomin nauloin. Lämpöeristys oli varmistettu myös kylmissä nurkissa, sillä lumppupahvi ulottui noin 350 mm nurkista yli salin puolelle. Tiivistyspahvi mainitaan jo vuoden C. Stålin Rakennusopissa 1834. Se oli arkkeina tehtyä vanhaa lumppupaperia, oikeastaan pahvia, joka liisteröitiin tiukasti seinään. Nurkat, ikkunan- ja ovenpielet tuli tiivistää erikoisen huolellisesti. (Maire Heikkisen vaikutelma pahvista oli, että ”se on vanhaa ja saattaa olla hyvin vuodelta 1843 tai sitäkin vanhempaa”).

Yläkuvassa vasemmalla näkyvä "pahvaus" sepän takomine nauloineen on todennäköisesti 1843 remontista tai varhaisempi. Myös sänkykamarin oviaukko muutosvaiheineen paljastui. Alakuvassa salin hirsiiin jätettyjä merkintöjä, joista varhaisin on vuodelta 1809.

Talossa tehtiin suurehko sisätilojen kunnostus J.F. Aminoffin jälkeen 1843.

Salin purkutöiden yhteydessä paljastuivat myös alkuperäiset käsikamariin ja tarjoiluvälikköön johtaneet ovet. Kaakeliuuninpaikka näkyy selvästi. Se sijaitsi symmetrisesti "senkin" ja eteiseen johtavan oven välissä.

Hirsiin oli tehty useita merkintöjä. Varhaisin löytyi förmaakin puoleisesta seinästä. Hirteen oli mustalla liidulla kirjoitettu: ”? och målat af F. Ellmén från Åbo ... 1809.” Kyse oli siis remontista, jonka J. F. Aminoff oli teettänyt.

Seuraavana olivat vuodelta 1843 peräisin olevat valkoisella liidulla kirjoitetut merkinnät, joita oli tehty sekä hirsiin, että lumppupahvin päälle. Isännän kabinettiin johtavassa nurkassa, ikkunaseinustalla oli lumppupahviin kirjoitettu: ”No 5.” Samalla käsialalla kirjoitettuja numeroita löytyi myös hirsistä, esim. isännän kabinettiin johtavan oven oikealta puolelta hirrestä löytyi merkintä: ”No 4”, ja eteiseen johtavalta seinältä kirjoitus: ”Upp...? af A.E. Ahlqvist i Åbo år 1843...”, sekä förmaakiin johtavalta seinältä kirjoitus: ”Uppsatt och Målat af C.G.Söderstrand i Åbo i Juni 184?”(viimeinen numero oli hävinnyt oviaukon leventämisen yhteydessä) genom gesällerna ? och Ahlqvist.” Koska käsiala edellisissä merkinnöissä näyttää samalta, voisi tiivistyspahvin olettaa olevan peräisin vuodelta 1843, jolloin se on laitettu lämpöeristeeksi suurehkon sisäremontin yhteydessä.

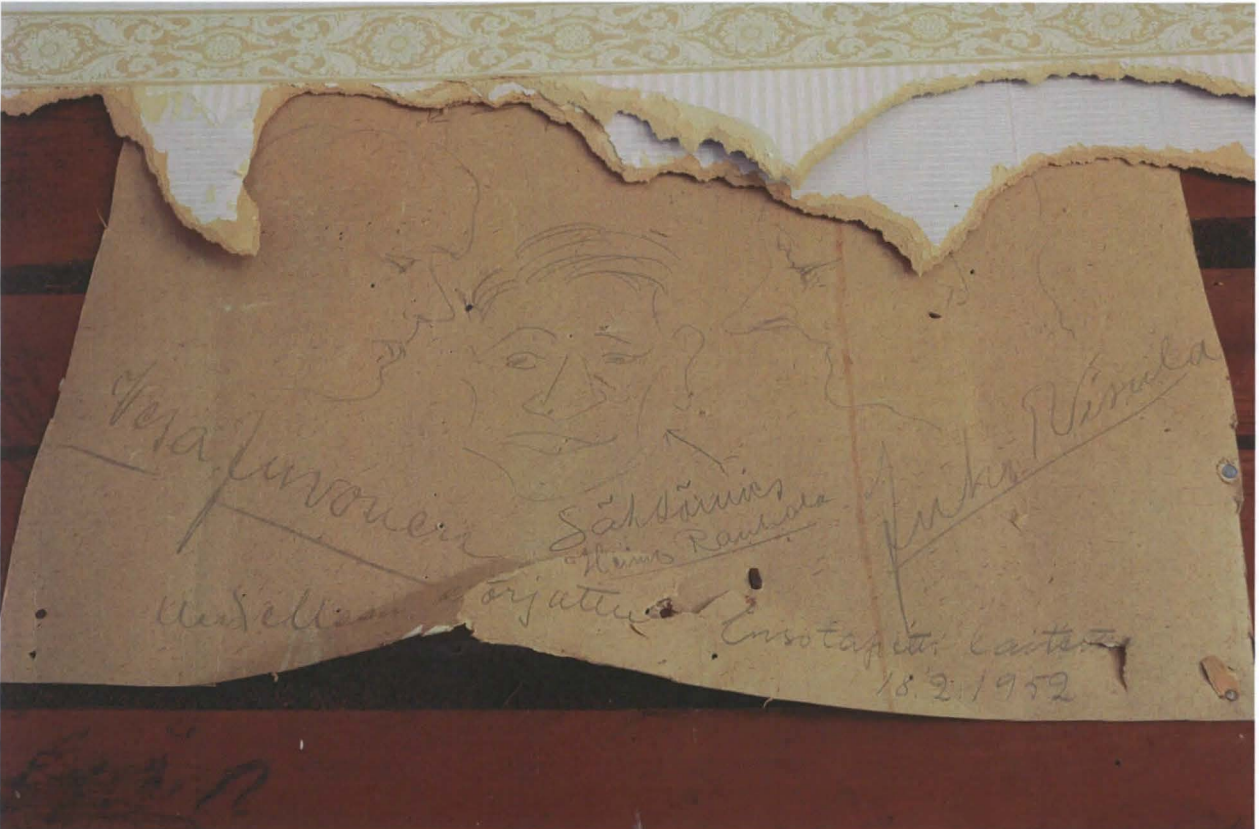
Myös seuraavaksi vanhimmat merkinnät oli kirjoitettu valkoisella liidulla. Isännän kabinettiin johtavalla seinällä luki: ”pännäty ja tapiseerattu elokuu v. 1890 J.W. Lindgren” (Vuokraaja Aleksander Aminoffin poika, merikapteeni Ivan Aleksander Aminoff).

Kaksi tuoreinta seinään jätettyä merkintää olivat 1900-luvun puolelta. Hauska 1952 remontista (tällöin vuokraajana Hovin poikakoti) peräisin oleva ”taideteos” löytyi förmaakin puoleiselta seinältä. Erilliseen hirteen naulattuun pahviin oli kirjoitettu: ”Uudelleen korjattu, Ensotapetti laitettu 18.2.1952.” Tekstin alapuolella profiilikuvat tekijöistä ja nimet: ”Vesa Juvonen, sähkömies Heimo Rauhala, Juho Nisula.” Piirrosten alla oli suoraan hirteen kirjoitettu lyijykynällä: ”Pahvattu 18.9.1952.”

Viimeisimpiä merkintöjä olivat kaksi hirteen valkoisella maalilla kirjoitetut: ”1961”

Vuosisatojen aikana tehdyissä remonteissa salin hirret oli puhdistettu erityisen hyvin tapettijäänteistä. Pieniä fragmenttikappaleita löytyi kuitenkin naulojen alta varsinkin rintapaneelin ylälistan korkeudelta ja huoneen nurkista, joihin aikanaan oli kiinnitetty pinkopahvit. Rintapaneelin ylälista oli noin 750 mm korkeudella betonilattiasta. Alkuperäinen korkeus on ollut salissa 1 kyynärä ja 8 ½ tuumaa eli 805 mm. (J. F. Aminoffin sisustussuunnitelmaan merkittyjen mittojen mukaan).

Vanhin tapetti oli suoraan hirteen naulattu ja osittain myös liimattu vaalean harmaa liimamaalitapetti, jonka jäänteitä löytyi etenkin rintapaneelin ylälistan kohdalta, jossa oli myös naulattuja kappaleita 30 mm leveästä kaksinkerroin taitetusta liimamaalitapettinauhasta. Nauhaa oli tehty kahdesta eri tapetista; yksivärisestä harmaasta ja kauniista sinivihreästä. Myös J. F. Aminoffin pohjapiirustuksen kopioon oli salin väriksi kirjoitettu ”Grått”, joten huoneessa on todennäköisesti ollut hirteen kiinnitetty vaaleanharmaa liimamaalitapetti. Koska fragmenttipalat olivat pieniä, ei niistä löytynyt merkkejä maalauskoristelusta, joka on kuitenkin todennäköisesti somistanut huonetta. Kustavilaisena aikana suosittiin koristelua, jossa seinäpinnat jaettiin yksinkertaisin maalatuin viivoin kenttiin. Myöhemmin sänkykamaria eli nykyistä keittiötä tutkittaessa löytyi ikkunaseinästä eristeenä käytettyä harmaata liimamaalitapettia, johon oli sinisävyisellä maalilla tehty yksinkertaista viivakoristelua. Tapetti saattaa olla peräisin salista. Se sopisi hyvin yhteen 1779 katselmusasiakirjassa mainitun siniharmaaksi maalatun rintapaneelin kanssa. (Myös Maire Heikkisen arvio).

Hauska muisto korjaustöistä Hovin poikakodin ajoilta. Ensotapetti laitettiin Juvosen, Rauhalan ja Nisulan toimesta 1952.

Rintapaneelin ylälistan korkeudella oli säilynyt alkuperäisen harmaan liimamaalitapetin fragmentteja, jota löytyi myös pieni pala hirteen liimattuna. Oikealla olevat tapetit ajoittuvat 1890-luvulle ja 1900-luvun alkuun.

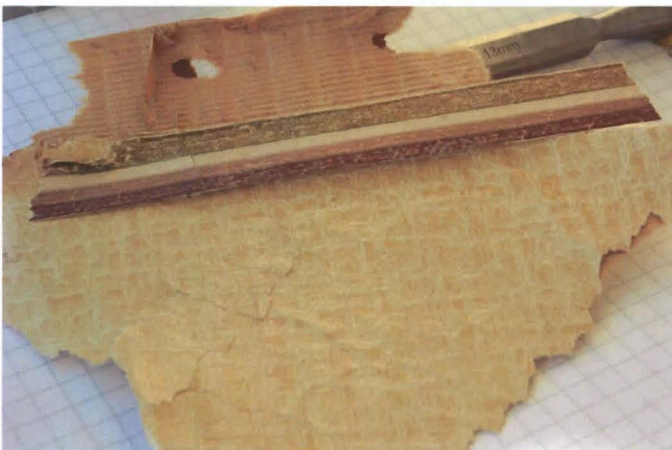
Vaaleanharmaan liimamaalitapetin päälle oli laitettu vahva lumppupahvi lämpöeristeeksi oletettavasti vuoden 1843 remontissa. Seuraavaksi salissa on todennäköisesti ollut sinisävyinen, monivärinen kukkakuviollinen tapetti, josta löytyi pieni fragmentti lumppupahvin päältä.

Tarjoiluvälikköön johtaneen oviaukon vierestä löytyi suurehko kappale uusrokokoottyistä hennon vaaleansinipohjaista kultakuvioista tapettia, jota on säilynyt pala myös kartanon arkistossa. Maire Heikkisen mukaan tapetti olisi 1890-luvulta. Uusrokokoottyisen tapetin päällä on ollut sinipohjainen kuviotapetti.

Seuraavaksi oli seinään kiinnitetty ns. Enso-tapetti, jonka päälle oli liimattu vaaleankeltainen tapetti, jonka yläosassa oli ohut vihreän ja ruskean sävyinen boordi. Seuraavana "pahvaus" vuodelta 1952, jonka päällä kaksi hyvin vaaleaa siniharmaata kuviotapettia. Viimeisin tapetti (valkealla pohjalla vaaleanruskeita raitoja + boordi) oli liimattu edellisten päälle.

Lattia

Kuten muissakin alakerran huoneissa salin betonilattia on vuodelta 1959, jonka päällä on ruskea, puuta imitoiva linoleumi-matto. Betonilaattaa purettaessa paljastui sen alta mahdollisesti asbestia sisältävä ns. Toja-levy. Rakenne on huomioitu tulevan korjauksen yhteydessä.

Keltainen tapetti ajoittuu 1900-luvun puoliväliin.

Salin nykyinen tapetti.

7.2.4. Förmaaki (Förmak)
(Salin vasemmalla puolella oleva huone)

Förmaakista on edelleen näkymä salin läpi päätykamariin. Myöhäiskustavilainen kolonniuuni toimii hyvin.

Förmaaki oli rokokoon muotiuutuus. Se oli usein talon hienoimmin sisustettu huone. Förmaakiin vetäytyttiin usein seurustelemaan, pelaamaan ja juomaan esim. kahvia salissa nautitun päivällisen päätyttyä.

Nykyisin oleskeluhuoneena käytetty förmaaki on yhä 1777 pohjapiirustuksen mukaisella paikallaan. Huoneesta on kulku saliin ja keittiöön johtavaan välikköön. Alkuaan välikön paikalla oli pieni kabinetti-huone, eikä sinne ollut kulkua förmaakista. Saliin johtavat valkoiseksi maalatut, lasi-ikkunalliset pariovet ovat vuoden 1959 remontista. Oviaukon koko on 1600 mm x 2020 mm. Valkoinen välikköön johtava väliovi on samalta ajalta.

Förmaakissa on kaksi kuusiruutuista ikkunaa, joiden alaosassa on 120 mm leveät ikkunalaudat, joiden alla on syvennykset pattereille. Ikkunoita kiertää yksinkertaiset valkoiseksi maalatut 40 mm leveät puulistat. Jalka- ja kattolistat ovat valkoiseksi maalatut yksinkertaiset puulistat. Seinissä on valkoisia pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita.

Tapetti on hyvin vaalea. Valkoisella pohjalla on harmahtavaa ja hennosti vihertävää lehdykkäkuviota. Jungfru-kamarin puoleiseen seinään on tehty 880 mm syvyinen kaappi, jossa on lastulevyhyllyt ja puiset pariovet. Katto on valkeaa insuliitti-levyä. Huonetta valaisee kaksi loisteputkivalaisinta.

Myöhäiskustavilainen kolonniuuni

Förmaakin kolonniuuni on ainoa rakennuksessa säilynyt uuni, ja se on yhä toimiva. Messinkiluukut ovat oletettavasti alkuperäiset. Kolonniuuni tuli kiinteän sisustuksen uutuudeksi uusklassismin myötä myös sotilasvirkataloihin. Se ei ole alkuperäinen, vaan hankittu todennäköisesti 1810 jälkeen (Irma Lounatvuoren suullinen tiedonanto) tai ehkä J. F. Aminoffin 1809 tai 1820-luvulla teettämän remontin yhteydessä. Malli oli hyvin suosittu, samantyyppinen uuni on mm. Kankaisten kartanossa Maskussa. Uuni on erittäin todennäköisesti Turun fajanssitehtaan tuotantoa. Vaalealla ja tumman ruskealla maalilla maalatusta uunista tehtiin erillinen väritutkimus, jonka yhteydessä löytyi alkuperäinen, kaunis sinisävyinen marmoriamitoiva maalauskoristelu.

Kolonniuunista väritutkimuksen yhteydessä esiinotettuja värikerroksia.

Förmaakin kattoon 1800-luvulla laitettu juuttikangas, josta ei löytynyt maalauskoristeluja. Oikealla olevassa kuvassa näkyy seinään tehty kaappi.

Katto

Förmaakista, kuten sänkykamaristakin (nykyinen keittiö) löytyi kattoa purettaessa koko katon peittävä karkeahko juuttikangas, joka oli naulattu ja osittain myös liimattu alkuperäisen lautakaton päälle. Koska förmaaki ja sänkykamari kuuluivat 1700-luvulla talon edustuksellisimpiin tiloihin, odotettiin kankaan ensi näkemältä olevan pellavaa ja siitä löytyvän maalauskoristelua. Merkkejä maalauskoristelusta ei valitettavasti löytynyt. Juuttikangas oli naulattu vuorilistojen alle. (Pingotettua kangasta on käytetty sisäseinien päällystämiseen jo satoja vuosia. Hienot tekstiilitapetit on maalattu pellavakankaalle tai jopa silkille. Yksinkertaisimmissa seinissä käytettiin karkeaa pellavakangasta ja merikaupungeissa esim. purjekangasta. Varsinkin 1800-luvun lopulla juuttikangas oli hyvin suosittua, sitä käytettiin seiniin, mutta ennen kaikkea kattoihin. Juuttikangas paperoitiin makulatuuripaperilla ennen maalausta). Maire Heikkisen mukaan juuttikangas vaikutti hyvin ”vanhalta.” Kankaan alla oleva alkuperäinen lautakatto oli hyvin säilynyt ja maalattu vaaleanharmaalla liimamaalilla. Juuttikankaaseen oli liimattu paperi, jossa oli useita vaaleanharmaita liimamaalikerroksia. Insuliittilevyt oli naulattu suoraan paperin päälle.

Seinät

Förmaakin hirsiseinät olivat hyväkuntoiset. Purkutyön yhteydessä löytyi sänkykamariin (nykyiseen keittiöön) johtava oviaukko, jonka koko oli (hirsiseinään tehty aukko) 1200 mm x 2150 mm. Samoin paljastui saliin johtavaan oviaukkoon eri aikoina tehdyt muutosvaiheet. Vuoden 1777 pohjapiirustuksessa ovet ovat yksinkertaisia peiliovia, mutta ”paraatipuolen” kaikki ovet vaihdettiin vuoden 1843 korjauksen yhteydessä empiretyylisiksi parioviksi. Pariovet komeine listoineen näkyvät hyvin vuoden 1944 valokuvassa, joka otettiin inventoinnin yhteydessä. (Irja Salhbergin ja C. J. Gardbergin inventointi 1944, Turun maakuntamuseon kuva-arkisto).

Keittiöön (entiseen sänkykamariin) johtanut oviaukko paljastui. Oviaukon vasemmalta puolelta, katon rajasta löytyi fragmentti mielenkiintoista boordia, joka saattaa olla hovimaalari Torsseliukselta ostettua.

Alkuaan hirret oli tiivistetty seinäsammaleella ja ruskealla paperilla. ("Se, jolla on waraa, voi liisteröidä paperilla koko seinän, mutta suikale jokaisen sauman päällä ajaa melkein saman asian, waikkei näytä niin hywältä", kirjoitti Eric Inberg hirsitalon tiivistämisestä väitöskirjassaan vuonna 1762).

Hirteen oli seuraavaksi liimattu ja naulattu kaunista sinivihreää liimamaalitapettia, joka on olettavasti ollut huoneen ensimmäinen tapetti. Maire Heikkisen mukaan sinivihreä liimamaalitapetti voi hyvin olla alkuperäinen. (Riilahden kartanon arkistossa olevaan pohjapiirustukseen on kirjoitettu huoneen väriksi "grönt", mutta tämä tarkoittaa jo empireajan väriä). Yhdessä fragmentissa näkyy selvästi samansävyisellä, mutta tummemmalla sinivihreällä tehtyä viivakoristelua. Förmaakin seiiniä onkin saattanut alkuaan koristaa kustavilaistyylinen, yksinkertainen kentiin jaettu viivakoristelu. Fragmentteja löytyi etenkin rintapaneelin yläosan kiinnityksen korkeudelta, missä näkyi myös samasta liimamaalitapetista tehtyä nupirihmaa. Rintapaneeli oli salin paneelia korkeampi, noin 760 mm korkeudella betonilattiasta. Alunperin se oli 1 kyynärä ja 9 ½ tuumaa eli 835 mm. (J. F. Aminoffin sisustussuunnitelman mittojen mukaan).

Ulkoseinään ja nurkkien yli oli seuraavaksi kiinnitetty tiivistyspahvi, kuten salissakin, (oletettavasti vuonna 1843 tai aiemmin). Pahvien päälle oli liimattu vaaleanpunasävyinen liimamaalitapetti, jonka yläosaan oli maalattu mustalla, harmaalla, valkoisella ja punaruskealla näyttävä boordi. (Ohut kaistale boordia löytyi katon rajasta sänkykamarin oven vierestä. Kapeasta kaistaleesta ei voi erottaa kuvioaihetta). Tätä seinäpäällystettä Maire Heikkinen epäili hovimaalari Torsseliukselta ostetuksi. (Torsselius avasi kauppansa Turussa 1820-luvulla). Vaaleanpunainen liimamaalitapetti oli osittain liimattu kattolistojen alla olevaan juuttikankaaseen. Samoin ikkunaseinällä näkyi juuttikankaasta tehtyä nupirihmaa, jonka päälle vaaleanpunainen tapetti oli kiinnitetty. Katon päällystys juuttikankaalla ajoittuu siis oletettavasti tähän vaiheeseen. Ehkä katto, uuni ja Torsseliuksen tapetti ovat peräisin vuoden 1828 remontista, joka mainitaan vuoden 1831 katselmusasiakirjassa. Joka tapauksessa uusi uuni oli niin hyväkuntoinen, ettei sitä vaihdettu 1843 remontissa, jolloin lähes kaikki muut talon uunit uusittiin.

Vaaleanpunaisen tapetin päälle oli liimattu ruskea paperi, johon oli liimattu tummasävyinen kuviotapetti. Ruskealla, sinisellä, vaaleanruskealla ja kullalla kuvioitu tapetti edustaa tyyllillisesti uusrenessanssia, ja ajoittuisi näin 1800-luvun lopulle. Seuraavaksi oli pinkopahvin päälle kiinnitetty vaaleanpunasävyinen tapetti, jossa ei näy selvää kuviota. Yläosaa kiertää ohut yksinkertainen viivaboordi. Sama tapetti näkyy oletettavasti myös vuonna 1944 kartanoinventoinnin yhteydessä otetussa valokuvassa. Förmaakia käytettiin tällöin ruokasalina. Lattia oli oletettavasti tummanruskeaksi maalattua lautaa. Kolonniuuni oli maalattu kiiltävällä maalilla. Vaikka rintapaneeli oli jäljellä vielä mm. sänkykamarissa, se oli purettu jo förmaakista.

Edellisen päälle oli oletettavasti 1940–50 -luvulla liimattu hennoin kukkakiehkuroin koristettu paperitapetti. Seuraavana "pahvaus", johon oli kiinnitetty kolme tapettikerrosta. Hyvin vaaleat tapetit olivat 1960–70 -luvuilta. Tapettien päälle oli kiinnitetty koolausta, jonka päällä oli kipsilevy. Nykyinen vaalea tapetti oli kiinnitetty kipsilevyn pintaan.

Lattia

Kuten muissakin alakerran huoneissa betonilattia on vuodelta 1959, jonka päällä on vaaleanruskea linoleumi-matto.

Förmaakin alkuperäinen tapetti on ehkä ollut kaunista sinivihreää liimamaalitapettia. Oikealla ylhäällä olevassa kuvassa fragmentti tapettia ja reunanauhaa, jotka on ehkä hankittu Torsseliukselta ja ajoittuvat näin 1820–30 -luvulle. Alakuvassa näkyvät lähes kaikki tapettikerrokset.

7.2.5. Isännän kabinetti (Mitt kabinet) (Salin oikealla puolella oleva huone)

Huone mainitaan 1779 katselmusasiakirjassa olleen vierassänkykamari, ja se on toiminut pääasiassa vierashuoneena 1900-luvun alkupuolelle asti. J. F. Aminoff käytti huonetta myös kabinetinaan.

Isännän kabinetti sijaitsee alkuperäisellä paikallaan. Huoneesta on kulku saliin ja käsikamariin eli pieneen välihuoneeseen, jossa sijaitsee 1959 tehty holvihuone. J. F. Aminoffin pohjapiirustuksen mukaan huoneesta on ollut kulku vain saliin. Purkutöiden yhteydessä paljastui myös käsikamariin jo aiemmin tehty oviaukko, joka oli aivan nykyisen vieressä. Puiset, valkoiseksi maalatut väliovet ovat vuodelta 1959. Huoneessa on yksi kuusiruutuinen ikkuna, jonka alla on seinään kiinnitetty harmaaksi maalattu patteri. Ikkunaa kiertää noin 40 mm leveä valkoinen puulista. Ikkunan yläpuolella on noin 150 mm leveä verholauta lastulevystä. Lattialla on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat valkoiset puulistat, joiden eteen on kiinnitetty noin 20 mm leveä puunvärinen ohut lista. Ulkoseinällä on kookas harmaaksi maalattu patteri lisälämpöä tuomassa. Katossa on useita loisteputkivalaisimia. Seinissä on valkoisia pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita. Seinät on tapetoitu vaalealla tapetilla, jossa on vaaleansinisen ja harmaan sävyisiä viivakuvioita.

Katto

Kuten muissakin alakerran huoneissa löytyi isännän kabinetistakin hyvin säilynyt, alkuperäinen lautakatto. Leveähköt laudat oli maalattu liimamaalilla ainakin kahdesti. Alimpana oli vihreänsävyinen tummanharmaa kerros, jonka päällä oli vaaleanharmaa liimamaalikerros. Lautakaton päällä oli pinkopahvitus, jonka päälle insuliitti-levyt oli kiinnitetty. Kaakeliuunin paikka paljastui nurkasta. Samoin seinän yläreunassa ollut holkkalistoitus.

Näkymä kamarista kohti salia.

7.2.5. Isännän kabinetti (Mitt kabinet) (Salin oikealla puolella oleva huone)

Huone mainitaan 1779 katselmusasiakirjassa olleen vierassänkykamari, ja se on toiminut pääasiassa vierashuoneena 1900-luvun alkupuolelle asti. J. F. Aminoff käytti huonetta myös kabinettinaan.

Isännän kabinetti sijaitsee alkuperäisellä paikallaan. Huoneesta on kulku saliin ja käsikamariin eli pieneen välihuoneeseen, jossa sijaitsee 1959 tehty holvihuone. J. F. Aminoffin pohjapiirustuksen mukaan huoneesta on ollut kulku vain saliin. Purkutöiden yhteydessä paljastui myös käsikamariin jo aiemmin tehty oviaukko, joka oli aivan nykyisen vieressä. Puset, valkoiseksi maalatut väliovet ovat vuodelta 1959. Huoneessa on yksi kuusiruutuinen ikkuna, jonka alla on seinään kiinnitetty harmaaksi maalattu patteri. Ikkunaa kiertää noin 40 mm leveä valkoinen puulista. Ikkunan yläpuolella on noin 150 mm leveä verholauta lastulevystä. Lattialla on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat valkoiset puulistat, joiden eteen on kiinnitetty noin 20 mm leveä puunvärinen ohut lista. Ulkoseinällä on kookas harmaaksi maalattu patteri lisälämpöä tuomassa. Katossa on useita loisteputkivalaisimia. Seinissä on valkoisia pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita. Seinät on tapetoitu vaalealla tapetilla, jossa on vaaleansinisen ja harmaan sävyisiä viivakuvioita.

Katto

Kuten muissakin alakerran huoneissa löytyi isännän kabinetistakin hyvin säilynyt, alkuperäinen lautakatto. Leveähköt laudat oli maalattu liimamaalilla ainakin kahdesti. Alimpana oli vihreänsävyinen tummanharmaa kerros, jonka päällä oli vaaleanharmaa liimamaalikerros. Lautakaton päällä oli pinkopahvitus, jonka päälle insuliitti-levyt oli kiinnitetty. Kaakeliuunin paikka paljastui nurkasta. Samoin seinän yläreunassa ollut holkkalistoitus.

Näkymä kamarista kohti salia.

Näkymä kamarista kohti pientä välihuonetta eli entistä käsikamaria.

Seinät

Hirsiseinät olivat hyväkuntoiset, mutta nurkissa ja lattiapintojen ja seinien yhtymäkohdissa näkyi merkkejä vanhoista jo pysähtyneistä kosteusvaurioista. Oletettavasti huone on ollut aina talon viileimpiä, sillä ulkoseinien puoleiset hirret oli tilkitty tarkasti savilaastilla. (Savirappauksella on pitkät perinteet. Se on ollut halpa ja tehokas tapa tiivistää rakenteet ja päästä seinän koloissa viihtyvistä syöpäläisistä. Savirappaus sisältää pääasiassa savea, hiekkaa ja vettä. Jäykisteenä on käytetty mm. eläinten karvoja, olkea, pellavapäistärettä ja lastuja, sekä liimana erilaisia liistereitä. Savirappauksen lämmöneristyskyky on hyvä ja se kannattaa ehdottomasti jättää paikalleen tai korjata). Oletettavasti huoneen lattianrajat ja nurkat ovat vetoiset, sillä koolauksen yhteydessä niihin oli laitettu vahvat lankut. Huoneen seinistä kolme oli koolattu, käsikamarin puoleista seinää ei oltu koolattu. Merkkejä rintapaneelista ei ollut enää jäljellä. Huoneessa on ollut 1 kyynärä ja 8 tuumaa korkea paneeli eli 793 mm. (J. F. Aminoffin sisustussuunnitelman mittojen mukaan).

Kun koolaukset oli purettu paljastui saliin johtavassa oviaukossa eri aikakausien jättämät vaiheet. 1843 oviaukkoa oli levennetty ja korotettu, empiretyyliset pariovet oli otettu käyttöön. Isännän käsikamariin ei alkuaan ollut ollenkaan oviaukkoa. Koolauksen takaa löytyi myös nykyistä edeltävä oviaukko. Kun oviaukko oli levytetty umpeen, oli hirren ja ovikarmien tasoittamiseksi käytetty muualta talosta tuotua lautaa, jossa oli vielä liimattuna vanhaa roisketapettia (oljenkeltaisella pohjalla okran, punamullan ja valkoisen värisiä roiskeita). Vastaavaa roisketapettia löytyi myöhemmin pohjoisenpuoleisen vinttikamarin seinästä läheltä vanhaa uunin paikkaa.

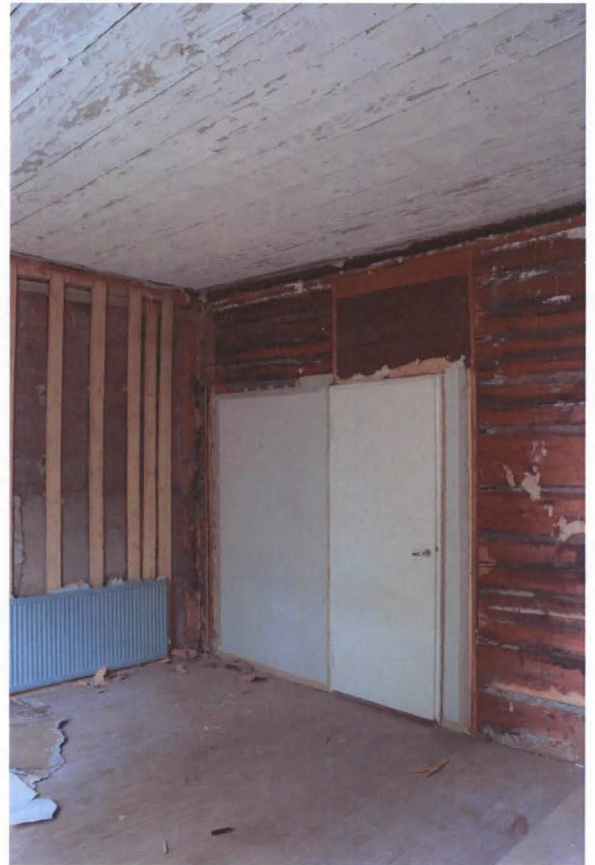
Kuten esim. salissa oli ulkoseinä ja ikkunaseinä tiivistetty vahvalla, seinään tiukasti liisteröidyllä ja naulatulla lumppupahvilla (oletettavasti peräisin vuoden 1843 korjauksesta tai varhaisempi). Pahvin koko oli 600 x 700 mm. J. F. Aminoffin pohjapiirustuksen mukaan huoneen väri olisi ollut sininen "blått" (ainakin empireajalla). Pieni fragmentti kaunista, sinivihreää liimamaalitapettia löytyikin naulattuna saliin johtavan oven vieressä olevaan hirteen. Samaa liimamaalitapettia löytyi myöhemmin lisää mm. keittiöstä, jossa sitä oli käytetty eristeenä seinässä. Maire Heikkisen mukaan fragmentin sininen edustaisi jo empirelle ominaista, heleämpää värisävyä.

Seuraava tapetti huoneessa on todennäköisesti ollut heleä vihreä, yksivärinen, empirelle ominainen liimamaalitapetti, josta oli säilynyt pieniä fragmentteja lumppupahvin päällä, mutta sitä oli liimattu myös suoraan hirteen esim. kaakeliuunin viereen. Vihreän tapetin päälle oli liimattu kuviotapetti, jossa oli saven värisellä pohjalla vihreää ja mustaa kukkaköynnöstä, jonka Maire Heikkinen ajoitti 1860-luvulle. Oletettavasti molemmat päällekkäiset tapetit oli seuraavaksi irrotettu ja käännetty. Niiden päälle oli liimattu ruskeansävyinen suurehkokuvioinen uusrenessanssitapetti. Seuraavaksi seinä oli pinkopahvitettu ja pahvin päälle on kiinnitetty tumman beigen värinen tapetti, johon oli vihreällä maalattu kustavilaisyyllisiä kenttäkoristeita. Kenttien kulmia koristavat simpukat. Kustavilaisuus tuli uudelleen muotiin 1800-luvun lopussa, joten maalattu tapetti on todennäköisesti tältä ajalta. (Kaikista neljästä tapetista on myös kartanon arkistossa jäljellä suurehkot fragmentit).

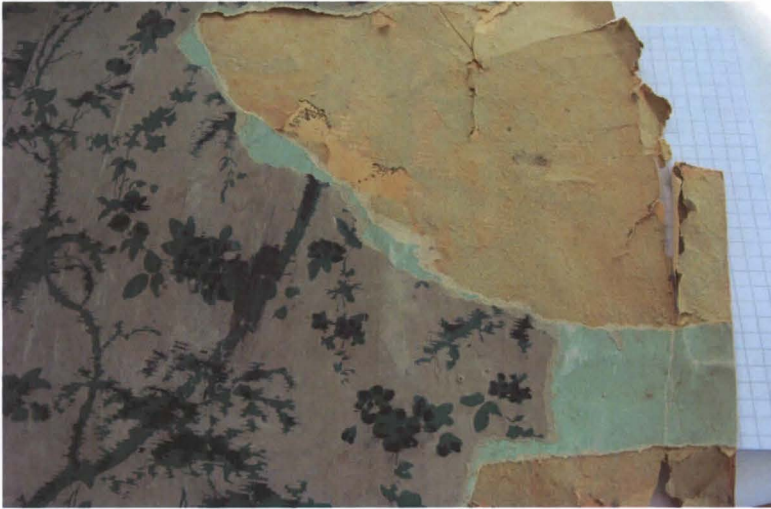
Seinät oli oletettavasti 1952 "pahvattu" ja tapetoitu hyvin vaalealla harmaan ja ruskean sävyisellä tapetilla, jonka pinnassa oli kohokuvioista tekstuuria. Seuraavaksi kolme seinää oli koolattu, ja päälle oli laitettu huokoinen kuitulevy. Edellisen päälle oli liimattu vaalea tapetti, jossa oli siniharmaata raitaa.

Lattia

Kuten muissakin alakerran huoneissa betonilattia oli vuodelta 1961, jonka päällä oli vaaleanruskea puuta imitoiva linoleumi-matto.

Vasemmassa yläkuvassa saliin johtanut oviaukko muutosvaiheineen. Oikealla kaksi oviaukkoa, jotka on avattu eri aikoina käsikamariin. Koillisenpuoleisella seinällä oleva patteri tuo lisälämpöä huoneeseen. Alhaalla olevassa kuvassa näkyy merkkejä empireajalla huoneessa olleesta voimakkaan värisestä vihreästä liimamaalitapetista. Kuva on otettu läheltä vanhaa uunin paikkaa.

Huoneen varhaisempia tapetteja edustavat voimakas empireajan vihreä liimamaalitapetti, jonka päälle on liimattu kukkakuviainen tapetti. Seuraavaksi vuodat on käännetty, ja päälle on liimattu uusrenessanssityylinen suurikuvioinen tapetti. Tämän päällä 1800-luvun lopulle ajoittuva kustavilaistyyllisen kenttätapetin imitaatio.

Vanhaa roisketapettia oli säilynyt muualta tuodussa laudassa.

7.2.6. Sänkykamari (Sängkammare) (Nykyinen keittiö)

Nykyisin keittönä toimiva, olettavasti alkuaan rouvan sänkykamari sijaitsee alkuperäisellä paikallaan. Huoneesta on kulku pieneen välihuoneeseen (alkuperäiseen kabinettiin), josta johtavat ovet miespihan puolelle, WC-tilaan ja 1900-luvulla rakennetulle, länsipäädystä sijaitsevalle kuistille.

Purkutöiden yhteydessä paljastui myös förmaakiin johtanut alkuperäinen oviaukko muutosvaiheineen. 1700-luvun säätyläisrakennukselle tyypillisesti ”paraatipuolen” neljän huoneen (sänkykamari, förmaaki, sali, kabinetti) oviaukot ovat olleet kohdakkain, ja näkymä on ollut läpi talon.

Puiset, valkoiseksi maalatut väliovet ovat vuodelta 1959. Huoneessa on yksi kuusiruutuinen ikkuna, jonka alla on valkoiseksi maalattu patteri. Ikkunaa kiertää 40 mm leveä, valkoiseksi maalattu, yksinkertainen puulista. Lattia on betonia, jonka päällä on vaaleanruskea muovimatto. Lattialistat ovat kapeat, valkoiset puulistat. Katossa on loisteputkivalaisin. Kahdelle seinälle on kiinnitetty keittiökaapistoa. Vasemmanpuoleisen seinän kaapistot ovat förmaakin puoleisia vanhemmat. Puiset kaapit on maalattu vaalean harmaalla maalilla, hyllyt ovat lastulevyä, valkoiset vetimet muovia. Förmaakin puoleisen seinän kaapit ovat vaaleaa melamiinia valkoisine muovivetimineen. Välitilat on laatoitettu keltaisella kaakelilla. Kunnostuksen yhteydessä vanhimmat puiset keittiökaapit päätettiin säilyttää. Seinät on maalattu valkoiseksi.

Katto

Kuten muistakin alakerran huoneista löytyi sänkykamaristakin hyvin säilynyt, alkuperäinen lautakatto. Leveähköt laudat oli maalattu liimamaalilla ainakin kahdesti. Päällimmäisenä oli vaalean harmaa liimamaalikerros. Kuten förmaakissakin sänkykamarin kattoon oli oletettavasti ennen 1800-luvun puoliväliä kiinnitetty juuttikangas, josta ei löytynyt maalauksia (vrt. förmaaki). Tämän päälle oli liimattu paperi, jossa oli useita vaaleita liimamaalikerroksia. Tämän jälkeen katto oli koolattu, ja koolauksiin oli kiinnitetty valkoinen insuliitti-levy.

Seinät

Hirsiseinät olivat hyväkuntoiset. Niissä näkyi selvästi rintapaneelin yläreunan raja noin 760 mm korkeudella betonilattiasta. Huoneessa on ollut 1 kyynärä ja $8 \frac{1}{4}$ tuumaa eli 799 mm korkea rintapaneeli. (J. F. Aminoffin sisustussuunnitelman mittojen mukaan).

Ikkunaseinä oli mielenkiintoinen, sillä eristeeksi oli laitettu runsaasti erilaisia vanhoja tapetteja, joita oli tuotu talon muista kamareista. Tapetit paljastuivat ikkunaseinässä olleen laudoituksen takaa. Laudoitus oli tehty lautaan kirjoitetun merkinnän mukaan vuoden 1958 remontin yhteydessä. Tällöin remonttimiehet olivat onneksi jättäneet laudoituksen taakse kaikki vanhat tapettifragmentit, ilmeisesti osittain edelleen eristeeksi. Ikkunaseinän hirsissä näkyi vähäisiä vaalean violetin värisiä liimamaalijäämiä.

Turun maakuntamuseon kuva-arkistossa oleva Irja Sahlbergin leikkauspiirustus vuodelta 1944 paljastaa vielä tuolloin huoneessa jäljellä olevan kiinteän sisustuksen. Kuvan rintapaneelit ovat oletettavasti alkuperäiset. Empiretyyliset pariovet ovat vuoden 1843 remontista. Uuni näyttää 1800-luvun kakluunilta. 1777 pohjapiirustuksessa näkyvä uuni on sekin pyöreä. Alkuperäinen uuni on mahdollisesti ollut yksivärinen, lähiseudulla valmistettu kakluuni tai huoneen edustusfunktioista johtuen esim. sinivalkoinen kuviollinen uuni.

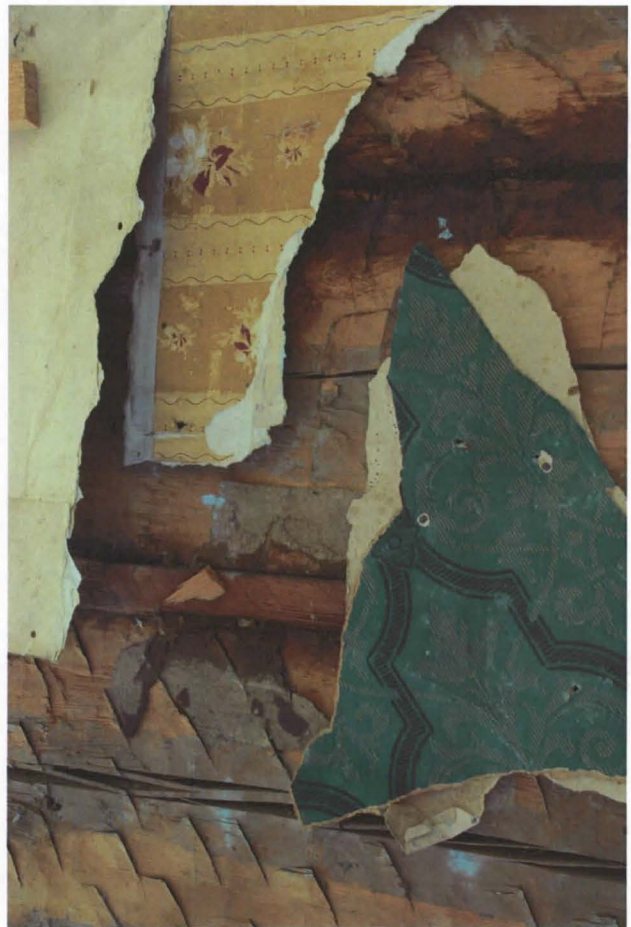
Kun koolaukset oli purettu paljastui förmaakiin johtava oviaukko ja siinä näkyvät eri aikakausien muutosvaiheet. 1843 oviaukkoa oli levennetty ja korotettu, empiretyyliset pariovet oli otettu käyttöön. Sänkykamarista on ollut 1779 katselmusasiakirjan mukaan kulku förmaakin lisäksi kabinettiin.

Yläkuvassa förmaakiin johtava esiin tullut oviaukko. Alakuvassa näkyy vanha uunin paikka. 1944 huoneessa oli jäljellä vielä kiinteä alkuperäinen sisustus.

Keittiön ikkunaseinä oli laudoitettu 1958. Laudoituksen taakse oli jätetty tilkkeeksi vanhoja liimamaalitapetteja ja kuviotapetteja eri aikakausilta. Alhaalla vasemmalla koboltinsinisen kuviotapetin päälle maalattua lilaa. Vasemmalla kappale kaunista okrankeltasävyistä kukka-aiheista tapettia, joka ajoittuu 1830–40 -luvulle. Vihreä tapetti edustaa 1870–80 -lukuja.

Vasemmalla laudoituksen takaa paljastuneita alkuperäisiä liimamaalitapetteja, mm. kustavilaista "kenttätapetta" ja oikealla kukkatapettia 1830–40 -luvulta.

Sänkykamarin alkuperäisestä tapetista ei löytynyt selvää fragmenttia. Mahdollisesti vanhin fragmentti saattaa olla kattolistoituksen alla säilynyt kaistale harmaata liimamaalitapetta, jollaista oli myös salin seinässä. Vanhat maali- ja tapettijäänteet oli aikojen saatossa poistettu tehokkaasti. J. F. Aminoffin pohjapiirustukseen on alkuperäiseksi väriksi kirjoitettu "Röd" (empireaikana), joten purkutöiden yhteydessä oletettiin esiin tulevan jäänteitä esim. vaaleanpunaisesta liimamaalitapetista. Vaaleanpunaista liimamaalitapettia ei kuitenkaan löytynyt. Myöhemmin sitä kuitenkin löytyi suurehko määrä lännenpuoleisesta vinttikamarista, jossa sitä oli käytetty seinässä eristeenä.

Sänkykamarin ikkunaseinässä oli käytetty eniten eristeenä sinivihreää liimamaalitapettia (mahdollisesti tuotu kulmahuoneesta eli isännän kabinetista). Se oli aikoinaan käännetty ja taakse oli liimattu kaunis kuviotapetti, jossa oli punaisia kukkakuvioita okrankeltaisella pohjalla. Maire Heikkinen ajoitti kukkakuvioisen tapetin 1830–40 -luville, joten se on saattanut komistaa seiniä 1843 vuoden remontin jälkeen.

Kukkakuvioista tapettia oli liimattu myös harmaan liimamaalitapetin kääntöpuolelle. Harmaassa liimamaalitapetissa näkyi myös kaunista sinisävyistä viivakoristelua. Yksinkertaisin viivoin rajatut kentät tulivat muotiin kustavilaisella ajalla ja vastaavia detalleja mainitaan monissa 1780 vuoden jälkeen valmistuneissa virkataloissa (Lounatvuori 1996, 81). Todennäköisesti harmaa sinisävyisin viivakenttiin koristettu tapetti on ollut salin alkuperäinen tapetti. Harmaaseen liimamaalitapettiin oli liimattu tilkkeeksi myös pieniä kappaleita heleän vihreää, empireajalle ominaista liimamaalitapettia. Hyvin mielenkiintoinen oli myös ikkunaseinästä löydetty, eristeeksi laitettu suurehko kappale kuviotapettia, jossa oli voimakkaan koboltinsinisiä kuvioita vaaleankellertävällä

pohjalla. Tapetti oli myöhemmin maalattu vaaleanlilan värisellä liimamaalilla. Mm. Schröderin lääninkamreeri Daniel Gadolinille Turkuun vuosina 1761–62 suunnittelemassa kaupunkitalossa oli förmaakissa ”kallisarvoisella lilalla” maalatut seinät (ABOA 1991–92, Lehtonen, 94). Koska muista huoneista ei löytynyt lilaa väriä ja sänkykamarin hirsissä näkyi vähäisiä liimamaalijäämiä, voi olettaa, että sänkykamari on todennäköisesti ollut myös lilalla maalattu.

Lisäksi ikkunaseinästä ja muualtakin löytyi uusrenessanssienkistä kuviotapettia, jossa oli mustalla ja kullalla painettuja kuvioita vahvan vihreällä pohjalla. Tapetti oli kiinnitetty pinkopahvituksen päälle. Maire Heikkinen ajoitti tapetin 1870–80 -luvulle.

Kabinettiin johtavalta seinältä löytyi rintapaneelin ylälistan korkeudelta pieniä fragmentteja 1800-luvun lopulle ajoittuvista tummasävyisistä kuviotapeteista. Lisäksi löytyi pieni pala vaaleansinistä tapettia, joka tyyllisesti ajoittuu ehkä 1900-luvun alkuun.

Seuraavaksi huoneen seinät oli koolattu (ehkä 1958), jonka yhteydessä myös förmaakiin johtava ovi oli peitetty. Koolauksen päälle oli laitettu kohokuvioinen Enso-tapetti, joka oli maalattu kerman värisellä maalilla. Tämän päällä oli ”pahvaus”, joka oli maalattu vaaleanvihreäksi. Viimeisenä vaiheena seiiniin oli laitettu valkoiseksi maalattu gyproc-levy.

Lattia

Kuten muissakin alakerran huoneissa betonilattia oli vuodelta 1959, jonka päällä oli vaaleanruskea muovimatto.

Pinkopahvituksen päälle kiinnitetty 1870–80 -lukujen tapetti.

7.2.7. Lastenhuone (Barnkammare) (Etelänpuoleinen kulmakamari miespihan puolella)

Schröder suunnitteli huoneen alkuaan todennäköisesti rouvan garderoibiksi, sillä rouva käytti makuukamarinaan nykyistä keittiötä, jonka viereinen pieni välihuone oli ehkä rouvan kabinetti. Monikäyttöinen garderoibi sijaitsi makuukamarin lähetyvillä. Siellä säilytettiin vaatteita, pesuvälineitä ja kannua, mutta erityisesti myös yötuolia. 1779 katselmuksessa mainitaan, että taloudenhoitajan huoneesta (jungfrukammare) oli kulku eteiseen ja garderoibiin. J. F. Aminoffin piirustuksessa huonetta nimitetään jo lastenhuoneeksi.

Nykyisin työhuoneena toimiva lastenhuone sijaitsee alkuperäisellä paikallaan. Huoneesta on kulku vain kabinettiin eli keittiöön johtavaan välikköön. Purkutöiden yhteydessä paljastui myös miespihan puolella olevaan viereiseen huoneeseen johtanut oviaukko muutosvaiheineen. 1700-luvun säätyläisrakennukselle tyypillisesti myös miespihan puoleisten kamareiden ovet sijaitsivat kohdakkain, ja näkymä oli läpi talon. Puinen valkoinen väliovi on vuodelta 1959. Huoneessa on yksi kuusiruutuinen ikkuna, jonka alla on valkoiseksi maalattu patteri. Ikkunaa kiertää 40 mm leveä, valkoiseksi maalattu yksinkertainen puulista. Katto on valkeaa insuliitti-levyä, ja lattia betonia, jonka päällä on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat kapeat valkoiset puulistat. Katossa on loisteputkivalaisin. Viereisen kamarin puoleiselle seinälle ja välikköön johtavalle seinälle on kiinnitetty komerot, joiden ovet on maalattu vaaleanharmaalla maalilla, hyllyt ovat lastulevyä. Seinissä on vaalea tapetti, jossa on valkoisella pohjalla pienikuvioinen vaaleanruskea kukka-aihe.

Näkymä huoneesta kohti pientä välihuonetta eli entistä rouvan kabinettia.

Katto

Kuten muistakin alakerran kamareista löytyi lastenhuoneesta hyvin säilynyt alkuperäinen lautakatto, joka oli rakennuksen komeimpia. Laudat olivat leveitä ja ne oli maalattu vihreänharmaalla liimamaalilla. Tämän jälkeen katto oli pinkopahvitettu kahteen kertaan ja maalattu vaaleaksi. Edellisen päälle oli kiinnitetty valkoinen insuliitti-levy.

Seinät

Hirsiseinät olivat pääpiirteissään hyväkuntoiset, mutta ulkoseinän puoleisissa nurkissa ja lattianrajassa näkyi merkkejä pysähtyneistä kosteusvaurioista. Rintaneloinnista ei näkynyt merkkejä, vaikka Irja Sahlbergin leikkauspiirustus vuodelta 1944 osoittaa, että huoneessa vielä tällöin oli rintaneeli. Alkuperäinen rintaneeli oli 1 kyynäriä ja 8 tuumaa eli 793 mm korkea. (J. F. Aminoffin sisustussuunnitelman mittojen mukaan).

Lounaanpuoleinen ulkoseinä oli mielenkiintoinen, sillä "pahvauksen" alta paljastui laudoitettu seinä. Laudoitukseen oli käytetty oletettavasti vanhoja lattialautoja, joita oli otettu talteen muista huoneista. Käytössä kuluneet laudat oli maalattu harmaalla, mustalla ja punaruskealla öljymaalilla. Yksi lauta oli maalattu sekä harmaalla, että mustalla, minkä vuoksi voidaan olettaa, että jonkin huoneen lattiaa on koristanut mustalla ja harmaalla tehty maalauskoristelu. Laudoitus voi olla vuoden 1958 remontista, jolloin nykyisen keittiön ikkunaseinään oli laitettu laudoitus eristeeksi. (Keittiön laudat maalaamatonta lautaa). Nykyisessä remontissa lastenkamarin seinälaudoitus purettiin ja vanhat laudat otettiin talteen.

Remonttimiehet olivat onneksi jättäneet laudoituksen taakse vanhoja tapettifragmentteja, joita oli käytetty eristeinä. Myös lumppupahvitus (kuten esim. salissa) vuodelta 1943, tai aikaisempi peitti lounaanpuoleista ulkoseinää. Lumppupahvin päälle oli kiinnitetty kappale

voimakkaan ultramariininsinistä tapettia. Fragmentissa on neljä päällekkäin liimattua tapettikerrosta, mikä helpotti tapettien ajoittamista. Nurinpäin käännettyjä, eristeeksi laitettuja tapettikappaleita oli seinässä enemmänkin. Fragmentissa alimmaisena oli eristeeksi laitettu paperi, jonka päälle oli liimattu lilaan vivahtava harmaa liimamaalitapetti. Seuraavana kerroksena oli pikkukuvioinen tapetti, jossa oli okran keltaisella pohjalla ruskean sekä sinisen sävyisiä kukkia ja lehdyköitä. Maire Heikkinen ajoitti tapetin 1830–40-luvuille. Tämän päälle oli liimattu myöhäisempiretyylinen punaisen ja ruskean sävyinen kuviotapetti, joka ajoittuisi noin 1800-luvun puoliväliin. Myöhäisempiretapetin takana näkyi mustalla painettu leima ja teksti, jonka Maire Heikkinen arveli olevan Rieks-tapettitehtaan leima. Leima on kuitenkin hyvin epäselvä. Pällimmäisenä oli ultramariinin sininen tapetti, ja ohuehko kullavärinen boordi. Ultramariininsiniset tapetit olivat muodissa 1890-luvulla.

Kun kolmen muun seinän koolaukset oli purettu, ei paljastuneista hirsistä löytynyt selviä merkkejä vanhemmista tapeteista. Ikkunaseinän hirsissä näkyi harmaata liimamaalia, jonka vuoksi voidaan olettaa, että huone olisi alunperin ollut harmaa. Saattaa olla, että lilaan vivahtava harmaa liimamaalitapetti oli ollut huoneen ensimmäinen. Se oli ehkä otettu lumppupahvauksen yhteydessä irti ja käytetty uuden kuviotapetin alle eristeeksi. Lisävalaistusta ei anna myöskään J. F. Aminoffin pohjapiirustus, sillä huoneen kohdalla ei ole mainintaa väristä.

Kuviotapettien jälkeen, 1900-luvun alkupuolella huone oli tapetoitu vaaleahkolla tapetilla, jossa ei näy selvää kuviota (ei fragmenttia). Tapetti oli huoneessa vielä vuonna 1944, jolloin se inventoinnin yhteydessä valokuvattiin. Tämän jälkeen seinät oli koolattu ja ”pahvattu”, ehkä vuonna 1952 (kuten salissakin) ja pahvauksen päälle oli liimattu 1950–60-luvuille tyypillinen, geometrisin kuvioin koristettu harmaanvalkoinen tapetti, jonka päällä oli vielä toinen harmaan sävyinen tapetti. Seuraavaksi seiniin oli laitettu kipsilevyt, jonka päällä oli vaalea tapetti, jossa oli pikkukukkia valkoisella pohjalla.

Lattia

Kuten muissakin alakerran huoneissa betonilattia oli vuodelta 1959, jonka päällä oli vaaleanruskea linoleumi-matto.

Hirsissä näkyi merkkejä primaarista lilaan vivahtavasta harmaasta liimamaalikäsittelystä. Kamarissa oli lisäksi koko rakennuksen komein alkuperäinen lautakatto. Laudat oli maalattu vihreään murretulla harmaalla liimamaalilla.

Ulkoseinä oli laudoitettu ehkä 1958, jolloin keittiön ikkunaseinäkin on laudoitettu. Lautana oli käytetty rakennuksesta peräisin olevaa lattialautaa, jotka oli maalattu öljymaalilla ruskean, mustan ja harmaan värisiksi. Ehkä maalatut laudat ovat peräisin 1828 remontista, jolloin lattiat maalattiin öljyvärillä (1831 katselmusasiakirjan mukaan).

Vasemmalla olevassa yläkuvassa näkyy viereiseen kamariin paljastunut alkuperäinen oviaukko. Oikealla ovi välihuoneeseen ja vanha uunin paikka. Alakuvassa takaseinän laudoituksen takaa paljastunut "pahvaus", jonka päälle oli jätetty fragmentteja tapeteista.

Neljä tapettikerrosta päällekkäin. Alimmaisena lilaan vivahtava harmaa yksivärinen liimamaali-tapetti, jonka päälle liimattu 1830–40 -luvulle ajoittuva okransävyinen kukkakuviainen tapetti. Tämän päällä myöhäisempiretyylinen, ehkä Rieks-tapettitehtaan valmistama kuviotapetti, jonka päälle liimattu voimakkaan ultramariinin sininen tapetti 1890-luvulta. Alakuvassa lähikuva sinisestä tapetista, jota koristaa muodikas boordi.

7.2.8. Taloudenhoitajan huone(Jungfrukammare) (Sisäänkäynnin vasemmalla puolella oleva huone)

Taloudenhoitajan huone on alakerran kolmanneksi kookkain huone heti salin ja förmaakin jälkeen.

Nykyisin työhuoneena toimiva huone sijaitsee alkuperäisellä paikallaan, eli se on sisääntulosta vasemmalla. Kamarista oli J. F. Aminoffin pohjapiirustuksen mukaan kulku eteishalliin ja viereiseen lastenkamariin. Välihuoneena toimivaan kabinettiin oli myös ovi. Purkutöiden yhteydessä paljastui lastenkamariin johtanut oviaukko muutosvaiheineen. Kun komerot purettiin förmaakin puoleiselta seinältä tuli esiin alkuperäinen hirsiseinä ja kakluunin sekä leivosuunin paikka. Puinen valkoinen väliovi on vuodelta 1959. Huoneessa on kaksi kuusiruutuista ikkunaa, joiden alla on valkoiseksi maalatut patterit. Ikkunoita kiertää 40 mm leveä valkoiseksi maalattu yksinkertainen puulista. Katto on valkeaa insuliitti-levyä, ja lattia betonia, jonka päällä on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat kapeat valkoiset puulistat. Katossa on loisteputkivalaisin. Seinillä on valkoisia pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita. Förmaakin puoleiselle seinälle on kiinnitetty puiset komerot, joiden ovet on maalattu vaaleanharmaalla maalilla, hyllyt ovat lastulevyä. Komeroiden takaa paljastui förmaakiin 1800-luvulla tehty oviaukko. Seinissä on vaalea tapetti, jossa on valkoisella pohjalla pienikuvioinen vaaleanruskea kukka-aihe (sama kuin viereisessä lastenkamarissa).

Katto

Kuten muistakin alakerran huoneista löytyi taloudenhoitajan huoneesta alkuperäinen hyvin säilynyt lautakatto, joka oli maalattu vaalean harmaaksi. Seuraavaksi katto oli pinkopahvitettu ja maalattu valkeaksi. Edellisen päälle oli kiinnitetty valkoinen insuliitti-levy.

Näkymä kamarista kohti eteistä.

Förmaakin seinän puolelle tehdyt komerot, jotka purettiin. Alhaalla oikealla olevassa kuvassa näkymä lähes läpi koko talon. Alunperin miespihankin puoleiset oviaukot sijaitsivat kohdakkain.

Seinät

Hirsiseinät olivat hyväkuntoiset. Hirsistä oli tilkitty myös puusta veistetyillä kiiloilla, joissa näkyi tapettifragmentteja. Eteisenpuoleisessa hirsiseinässä näkyi merkkejä rintapaneelistä, joka oli ollut noin 500 mm korkeudella betonilattiasta. Rintapaneeli oli ollut siis matalampi. Matalampaa rintapaneelia käytettiin yleensä vähempiarvoisissa tiloissa. Ikkunaseinällä oli kuitenkin nähtävissä myös korkeamman rintapaneelin ylälistan raja, joka sijaitsi, kuten esim. salissa noin 760 mm betonilattiasta. J. F. Aminoff on kirjoittanut pohjapiirustukseen paneelin korkeudeksi 1 kyynärä 9 ½ tuumaa eli 835 mm. Eteisen puoleisessa seinässä oli runsaasti merkkejä harmaasta liimamaalista.

Huoneen vanhin tapetti oli todennäköisesti ollut okrankeltainen liimamaalitapetti, jota löytyi förmaakin puoleisesta seinästä, muiden tapettifragmenttien alta liimattuna hirteen. Myöhemmin okrankeltaista tapettia löytyi lisää lännenpuoleisen vinttikamarin seinästä, jossa sitä oli käytetty eristeenä. Seuraavaksi huoneessa oli ehkä ollut roiskemaalitapetti, josta löytyi fragmentit ikkunan vierestä (naulattuna hirteen), sekä förmaakin puoleiselta seinältä okrankeltaisen liimamaalitapetin päältä. Roisketapetti oli tyyppinen 1700-luvun lopun ja 1800-luvun alun vähempiarvoisten tilojen tapetti, ja sitä käytettiin harvemmin ”paraatipuolen” huoneissa. Eriyksen suosittu se oli eteis- ja keittiötiloissa sekä esim. makuukamareissa. Löydettyssä roiskemaalitapetissa oli harmaalla pohjalla punaisia, valkoisia ja okrankeltaisia roiskeita.

Seuraavana vaiheena seiiniin oli kiinnitetty eristeeksi pahvi, jonka päälle oli liimattu kuviotapettia, jossa oli savenvärisellä pohjalla sinivalkoista kuviota. Maire Heikkisen mukaan tapetti olisi 1830–40 -luvulta. Ainakin förmaakin puoleista seinää oli sitten tasoitettu sanomalehdillä, joista löytyi mm. vuosiluku 1853. Tämän päällä oli lilan sävyinen kuviotapetti, jonka Maire Heikkinen ajoitti 1860-luvulle. Seuraavaksi okrankeltainen ja ruskean sävyinen uusrokokohtyylinen tapetti, joiden päällä saman sävyinen, mutta hieman tummempi kuviotapetti, joka ajoitettiin 1890-luvulle.

Lastenkamarin puoleisesta nurkasta löytyneet päällekkäiset tapettifragmentit toivat lisävalaistusta vuosisadan vaihteen tapetteihin. Seinät oli pinkopahvitettu, johon oli liimattu värikäs pikkukuviollinen tapetti, jota löytyi myöhemmin myös kaakonpuoleisesta vinttikamarista. Tämän päällä oli tummahko uusrenessanssitapetti, joka muistutti salissa ollutta tapettia.

Seuraavana vaiheena oli ollut vaalea tapetti, jossa oli sitruunankeltaista ja valkoista kuviota. Tämän päällä oli vaaleansininen tapetti, jossa ohutta kellertävää viivaa. Sitten tumma sinivihreä tapetti, jossa oli kukka- ja lehdykkäkuvioita. Edelliset vaiheet edustivat jo 1900-luvun alkuvuosikymmeniä.

Sitten seinät oli ”pahvattu”, mahdollisesti 1952 remontissa ja tapetoitu samoilla tapeteilla kuin viereisessä lastenkamarissa. Pahvin päällä 1950–60 -luville tyyppinen, geometrisin kuvioin koristettu harmaan valkoinen tapetti, jonka päällä oli toinen harmaan sävyinen tapetti. Seinissä ei ollut kipsilevyjä, vaan edelliseen oli liimattu viimeistä vaihetta edustava vaalea tapetti, jossa oli pikkukukkia valkoisella pohjalla.

Lattia

Kuten muissakin alakerran huoneissa betonilattia oli vuodelta 1959, jonka päällä oli vaaleanruskea linoleumi-matto.

Lastenkamariin johtanut vanha oviaukko tuli esiin rakenteita purettaessa.

Förmaakin puoleisella seinällä olleet komerot kätivät taakseen runsaasti vanhoja fragmentteja. Vanhin oli okrankeltainen liimamaalitapetti, jonka päälle oli liimattu harmaapohjaista roiskemaalitapettia. Tämän päällä kaunista kasviaiheista sini-
valkokuvioista tapettia, joka ajoittuu 1830–40 -luvulle.

Taloudenhoitajan huoneessa oli ollut matalampi rintapaneeli, mikä kertoo siitä, ettei huoneella ollut edustusluonnetta. Kuvassa näkyvän rintapaneelin yläreuna kulkee noin 500 mm korkeudella betonilattiasta.

Hirsien välejä oli tasoitettu kiiloilla. Lilansävyinen tapetti ajoittuu 1860-luvulle. Tämän päällä ruskeansävyinen kuviotapetti.

7.2.9. Isännän työhuone 1. (Mina rum) (Sisääntulon oikealla puolella oleva huone)

1779 katselmusasiakirjan mukaan eteisen oikealla puolella oleva huone oli ollut isännän työhuone. Siitä oli kulku kulmakamariin, joka toimi isännän sänkykamarina.

Nykyisin työhuoneena toimiva isännän työhuone (1.) on yhä alkuperäisellä paikallaan. Huoneen oikealla puolella oleva kulmahuone on toinen alkuaan isännän käyttöön tarkoitetuista huoneista. J. F. Aminoff on kirjoittanut molempien kamareiden kohdalle ”mina rum”.

Huoneesta on nykyisin kulku myös pieneen ikkunattomaan huoneeseen, joka toimi alkuaan tarjoiluhuoneena. Eteiseen johtava oviaukko on yhä lähes alkuperäisellä paikallaan, mutta kulmahuoneen oviaukkoa on siirretty, joten näkymää talon läpi ei enää ole. 1700-luvun säätyläisrakennuksille tyypillisesti myös miespihan puoleisten kamareiden ovet sijaitsivat kohdakkain.

Puiset valkoiset väliovet ovat vuodelta 1959. Huoneessa on kaksi kuusiruutuista ikkunaa, joiden alla on vaaleanvihreäksi maalattu patteri. Ikkunoita kiertää 40 mm leveä valkoiseksi maalattu yksinkertainen puulista. Ikkunoiden yläpuolella on noin 150 mm leveä, yhtenäinen verholauta lastulevystä. Katto on valkeaa insuliitti-levyä. Lattialla on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat kapeat valkoiset puulistat, joiden eteen on kiinnitetty puunvärinen ohut lista. Katossa on useita loisteputkivalaisimia. Seinissä on pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita. Eteisenpuoleisella seinällä on kaksi komeroa, joiden ovet on maalattu vaaleanharmaiksi. Hyllyt ovat lastulevyä. Seinissä on vaaleanvihreäksi maalattu Enso-tapetti.

Katto

Kuten muistakin alakerran kamareista löytyi isännän työhuoneesta (1.) hyvin säilynyt alkuperäinen lautakatto. Noin 200–250 mm leveät laudat oli maalattu vaaleanharmaalla liimamaalilla. Kun päällimmäisiä kerroksia raaputettiin pois, paljastui alta punamullan värinen pohjaväri. Myöhemmin myös viereisestä huoneesta (isännän työhuone 2.) löydettiin punamullanvärinen katto. (Vuoden 1779 katselmusasiakirjassa punaista katon väriä ei mainita, ainoastaan, että kaikki katot oli maalattu valkealla liimamaalilla). 1800-luvulla katto oli pinkopahvitettu ja maalattu vaalealla liimamaalilla. seuraavaksi katto oli koolattu. Koolaukseen oli kiinnitetty valkoinen insuliitti-levy.

Huoneesta on nykyään kulku vanhaan tarjoiluvälikköön eli "senkkiin".

Seinät

Hirsiseinät olivat hyväkuntoiset. Seinissä oli jäljellä hyvin lämpöä eristävä savirappaus, joka jätetään tulevassa remontissa ennalleen. Ikkunaseinässä oli lumppupahvaus. Rintapaneelin yläreuna oli ollut noin 760 mm korkeudella betonilattiasta. Rintapaneeli on ollut 1 kyynärä ja 9 ½ tuumaa eli 835 mm korkea. (J. F. Aminoffin sisustussuunnitelman mittojen mukaan).

Seinissä oli jonkin verran jäljellä vanhoja tapettifragmentteja. Vanhin fragmentti löytyi kattolistan alta kulmahuoneeseen johtavan oven päältä. Tapetti oli maalattu punamullan väriseksi kuten kattokin. Kyseessä voi olla myös tiivisteenä käytetty paperi, joka on saattanut maalautua kattoa käsiteltäessä.

Pieneen tarjoiluhuoneeseen ovea tehtäessä, oli oven karmin ja hirren välinen aukko tilkitty puusta veistetyllä laudalla, johon oli liimattu vanhaa roiskemaalitapettia. Lauta oli siis tuotu muualta, ehkä pohjoisenpuoleisesta vinttikamarista, josta löytyi myöhemmin vastaavaa roiskemaalitapettia, jossa oli vaalealla okrankeltaisella pohjalla punaisia, valkoisia ja tumman okranvärisiä roiskeita. Samaa roisketapettia löytyi myös pohjoisen puoleisesta isännän kabinetista, jossa roiskemaalitapettia sisältävää lautaa oli myös käytetty tilkkeenä oviaukkoa tehtäessä.

Hirsistä ei löytynyt merkkejä esim. yksivärisestä liimamaalitapetista. Vanhin fragmentti oli todennäköisesti kuviotapetti, jota löytyi hirteen liimattuna eteisenpuoleiselta seinältä. Fragmentissa oli kermanväriselle pohjalle painettu vihreällä ja valkoisella uusrokootyylisiä kuvioita. Vaikka tapetissa on "karkeahko" luonne, se ajoittuu Maire Heikkisen mukaan noin 1840-luvulle.

Seuraavaksi ikkunaseinälle oli laitettu "lumppupahvaus". Lumppupahvin päälle oli liimattu harmaapohjaista ja sinikuvioista tapettia, joka ajoittuu Maire Heikkisen mukaan noin 1870-80-luvuille. Mahdollisesti lumppupahvaus on tehty isännän työhuoneessa "paraatipuolen" huoneita myöhemmin.

Sitten seinät oli pinkopahvitettu ja ne oli tapetoitu tummalla uusrenessanssityylisellä tapetilla, jossa oli viininpunaisella pohjalla okrankeltaisia ja ruskeita lehdyköitä. Seinän yläosassa oli ohut samansävyinen boordi. Maire Heikkisen mukaan tapetti ajoittuu noin 1880-luvulle, siinä on vernissattu pinta, ja se on mahdollisesti Sandudd-tehtaan valmistama.

Tämän jälkeen seinät oli jälleen pinkopahvitettu ja tapetoitu vaaleansävyisellä vihreällä tapetilla, joka ajoittuu ruutukuvioineen noin 1900–1910 -luvulle. Seuraavana vaiheena samantyylinen, mutta tummempi, sinisävyinen, ruutukuvioinen tapetti.

1900-luvun loppupuolella seinät oli vielä tapetoitu kahteen kertaan hyvin vaaleilla, lähes kuviottomilla tapeteilla. Seuraavaksi seiiniin oli kiinnitetty Enso-tapetti, joka oli viereisen kulmakamarin tapaan maalattu ensin valkoisella ja sitten vaaleanvihreällä maalilla.

Lattia

Kuten muissakin alakerran huoneissa betonilattia oli vuodelta 1959, jonka päällä oli vaaleanruskea linoleumi-matto.

Purkutöiden yhteydessä paljastui vanha leveämpi oviaukko ja oikealla yllä näkyvässä kuvassa kulmakarin alkuperäinen oviaukko. Katto on maalattu alkuaan punamullan värisellä maalilla. Tämän päällä oli ainakin kaksi valkeaa liimamaalikerrosta.

Yläkuvassa näkyy lautaa, jossa on jäljellä vanhaa roisketapettia. Lautaa on tuotu muualta, kun ovi tarjoiluvälikköön on tehty. Alakuvassa oleva tapetti ajoittuu 1870–80 -luvulle.

Vasemmalla ylhäällä huoneen ehkä vanhin, vihreänsävyinen kuviotapetti noin 1840-luvulta. Oikealla punakeltakuviainen, mahdollisesti Sandudd-tehtaan tapetti 1880-luvulta. Sininen ja vihreä tapetti ajoittuvat 1900-luvun alkuun.

7.2.10. Isännän työhuone 2. (Mina rum) (Idänpuoleinen kulmakamari miespihan puolella)

Nykyisin työhuoneena toimiva isännän työhuone (2.) sijaitsee alkuperäisellä paikallaan. Huoneesta on kulku viereiseen, pääsisäänkäynnin vieressä olevaan työhuoneeseen ja pieneen välihuoneeseen, jossa on myös holvi arkistomateriaalin ja arvoesineiden säilyttämistä varten. J. F. Aminoffin pohjapiirustuksen mukaan huoneesta oli ovi vain viereiseen työhuoneeseen. Alkuperäinen oviaukko muutosvaiheineen paljastui purkutöiden yhteydessä. 1700-luvun säätyläisrakennuksille tyypillisesti myös miespihan puoleisten kamareiden ovet sijaitsivat kohdakkain, jolloin näkymä oli läpi talon.

Puiset valkoiset väliovet ovat vuodelta 1959. Huoneessa on yksi kuusiruutuinen ikkuna, jonka alla on vaaleanvihreäksi maalattu patteri. Ikkunaa kiertää 40 mm leveä valkoiseksi maalattu yksinkertainen puulista. Ikkunan yläpuolella on noin 150 mm leveä verholauta lastulevystä. Katto on valkeaa insuliitti-levyä. Lattialla on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat kapeat valkoiset puulistat, joiden eteen on kiinnitetty puunvärinen ohut lista. Katossa on useita loisteputkivalaisimia. Ikkunan vieressä, miespihan puolella on yksi komero, jonka ovet on maalattu vaaleanharmaaksi, hyllyt ovat lastulevyä. Seinissä on pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita. Seinissä on vaaleanvihreäksi maalattu Enso-tapetti.

Katto

Kuten muistakin alakerran kamareista löytyi isännän työhuoneesta (idänpuoleinen kulmahuone miespihan puolella) hyvin säilynyt alkuperäinen lautakatto. Noin 200–250 mm leveät laudat oli maalattu vaaleanharmaalla liimamaalilla. Päälimmäisen maalikerroksen alta paljastui punamullan värinen pohjaväri. Eli katto oli alkuaan maalattu todennäköisesti punamultamaalilla, kuten viereisenkin isännän työhuone. 1800-luvulla katto oli pinkopahvitettu ja maalattu vaalealla liimamaalilla. Edellisen päälle oli kiinnitetty valkoinen insuliitti-levy.

Yläkuvassa näkymä kulmakarista pieneen välihuoneeseen eli vanhaan käsikamariin.

Seinät

Hirsiseinät olivat pääpiirteissään hyväkuntoiset, mutta ulkoseinän puoleisissa nurkissa ja lattianrajassa näkyi merkkejä pysähtyneistä kosteusvaurioista. Kaikissa seinissä oli jäljellä hyvin lämpöä eristävä savirappaus, joka jätetään tulevassa remontissa ennalleen. Rintapaneloinnista ei näkynyt selviä merkkejä. Huoneessa on kuitenkin ollut 1 kyynärä ja 8 ½ tuumaa eli 805 mm korkea paneeli. (J. F. Aminoffin sisustussuunnitelman mukaan). Alkuperäinen kakluunipaikka näkyi hyvin hirsiseinässä. Myös lumppupahvitus (kuten esim. salissa) vuodelta 1843 peitti ulkoseiniä.

Seinissä oli jäljellä runsaasti vanhoja tapettifragmentteja. Mm. huoneen nurkista, kattolistoituksen takaa ja patterin lähistöltä löytyi päällekkäin liimattuja fragmentteja, mikä helpotti ajoitusta. Varsin usein seinät oli tapetoitu sinikuviollisella tapetilla.

Huoneen vanhimpia tapetteja on ollut heleän vaaleanvihertävä liimamaalitapetti, jota löytyi fragmentti seinään naulattuna ja liimattuna läheltä vanhaa kakluunipaikkaa. Lähistöllä oli naulan kantojen alla muutama pieni pala samaa tapettia.

Aivan katonrajasta löytyi muutamia pienehköjä kaistaleita liimamaalitapettia, joka oli ensin maalattu harmaaksi, ja tämän jälkeen vielä punamullan värisellä maalilla. Tätä tapettia oli ehkä käytetty nurkissa vain eristeenä.

Kun ulkoseiniä lumppupahvitusta oli purettu löytyi huoneen ulkonurkista mielenkiintoista, hirteen liimattua tapettia, joka on saattanut olla huoneen vanhin tapetti. Pieniä merkkejä samasta tapetista näkyi myös muualla hirsissä. Tapetissa oli sinivihreällä ja harmaalla liimamaalilla maalattuja ruutuja (ruudun koko 50 x 50 mm). Ruudut oli rajattu okrankeltaisella värillä. Koska tapettia löytyi vähäisiä määriä vain huoneen ulkonurkista, on vaikea päätellä millainen tapetti on kokonaisuudessaan ollut. Maire Heikkisen mukaan se edustaa kustavilaista aikaa. On mahdollista, että reunassa oleva ruutuaihe on toiminut kehyksenä jonkinlaiselle yksiväriselle kentälle.

Seuraavaksi hirsiiä on tilkitty ohuehkolla paperilla, jonka päällä näkyi merkkejä kuviotapetista, jossa oli saven värisellä pohjalla tummanruskeita koristeaiheita ja valkoista viivakenttää. Maire Heikkinen arveli tapetin olevan tuontitapettia 1840-luvulta. Tämän päälle oli liimattu voimakkaan sininen kuviotapetti, johon oli saven väriselle pohjalle painettu koboltinsinisellä mahdollisesti lehdykkä- ja rypäleaihetta sekä viivakenttää. Tämän jälkeen ulkoseinät oli lumppupahvattu (ehkä myöhemmin kuin salissa). Seuraavana vaiheena vaaleansinipohjainen kuviotapetti, jossa tummansinisellä ja ruskealla painetut kukkakimput muodostivat vinoneliöaihetta, joiden välissä oli valkoista viivakoristelua. Tämän päällä oli vielä samantyyppinen, mutta erivärinen vinoneliöaiheinen tapetti. Edelliset tapetit Maire Heikkinen ajoitti 1860–70 -luville.

Seuraavana vaiheena oli turkoosinvärinen, suurikuviainen tapetti, joka taas ajoittuisi Maire Heikkisen mukaan 1880-luvulle.

Sitten seinät oli pinkopahvitettu ja tapetoitu tummalla uusrenessanssienhenkisellä kuviotapetilla, jossa oli ruudukkoa, kiehkuroita ja geometrisia kuvioita. Tapetissa oli punaruskeaa, ruskeaa, tummansinistä ja harmaata väriä. Katon rajassa on ollut ohuehko yhteensopiva boordi, jossa oli viiva- ja lehdykkäkoristetta. Tapetti muistutti mattoa tai gobeliinikangasta, ja Maire Heikkinen ajoitti sen 1890-luvulle, jolloin orientalismin oli muotia. Seuraavaksi seinät oli tapetoitu astetta vaaleammalla kuviotapetilla, jossa oli punaisen,

ruskean ja vihreän sävyistä pienehköä kukkakuviota. Katonrajassa on ollut yhteensopiva, ohut viivakoristeinen boordi.

1920–30 -luvulla huone oli tapetoitu Art Deco-tyylisellä tapetilla, jossa oli vaaleankeltaisella pohjalla hillityllä ruskealla ja punaisella painettua viiva- ja kukkakoristetta. Tämän jälkeen seiiniin oli tehty matala koolaus naulaamalla lattian- ja katonrajaan ohut lauta ja seinän nurkkiin vanerista tehty tuki. Koolaukseen oli naulattu Enso-tapetti, joka oli ensin maalattu valkeaksi ja viimeisenä vaiheena maalattu vaaleanvihreällä värillä.

Lattia

Kuten muissakin alakerran huoneissa betonilattia oli vuodelta 1959, jonka päällä oli vaaleanruskea linoleumi-matto.

Seinissä oli hyvin lämpöä eristävä savi-rappaus. Huoneessa oli säilynyt runsaasti vanhojen tapettien fragmentteja.

Alkuperäinen oviaukko ja uunin paikka paljastuivat purkutöiden yhteydessä.

Mielenkiintoista kustavilaista tapettia oli säilynyt "pahvauksen" alla huoneen nurkissa. Sitä oli liimattu suoraan hirteen. Vasemmalla alhaalla oleva tapetti edustaa empireaikaa. Oikealla kaksi vinoneliöaiheista kukkatapettia 1860–70-luvuilta.

Tapettikerrokset näkyivät hyvin patterin takana. Huoneeseen oli usein valittu sinikuvioinen tapetti.

7.2.11. Sivukuisti (Etelänpuoleisessa päädyssä)

Kuisti näkyy ensimmäisen kerran pohjapiirustuksessa 1959, jolloin rakennus remontoitiin Lounais-Suomen tutkimuskeskuksen käyttöön. Kuistin kiinteän sisustuksen yleisilme on kuitenkin mielestäni varhaisempi, joten sen rakentaminen on voinut ajoittua Hovin poikakodin aikaan (1946–1958). Hovin poikakodin puutospiirustuksiin sitä ei kuitenkaan ole piirretty. Irja Sahlbergin piirtämässä poikkileikkauskuvassa vuodelta 1944 kuistia ei vielä ole. Kuisti on varsin alkuperäisessä asussaan, sillä sen korjaukseen ei anneta erillisiä ohjeita vuosien 1959 ja 1986 työ määräyksissä.

Kuistille on kulku ulkoa miespuolelta betonirappuja pitkin. Kuistin alla on varasto. Kuistilta on ovi pieneen tuulikaappiin, josta päästään keittiöön ja föрмаakiin johtavaan välitilaan, joka on alkuaan ollut rouvan käytössä ollut kabinetti huone.

Seinissä on ohutprofiilinen kuviopanelointi, joka on maalattu keltaiseksi. Kuisti on lämmittämätön tila, ja ikkunat ovat yksinkertaiset. Yhden ikkunan koko on 1130 x 1170 mm. Ikkunoiden yläreunaa kiertää noin 150 mm levyinen lastulevystä tehty verholauta. Lattia on vaaleanruskeaksi maalattua lautaa. Katto on paneloitu 60 mm laudoilla, jotka on maalattu valkoisiksi. Katossa on yksi valkoisella maitolasikuvulla varustettu valaisin.

Kuistilta johtaa harmaaksi maalattu puuovi ulos. Taustalla näkyy läntinen siipirakennus.

Kuistilta on kauniit näkymät merelle. Kiinteä sisustus on lähes alkuperäinen. Myös irtain sisustus on 1950-luvulta. Kuistilta on kulku keittiöön johtavaan välihuoneeseen.

7.2.12. Välihuone (cabinet)

Pientä välihuonetta kutsutaan kabinetiksi vielä J. F. Aminoffinkin pohjapiirustuksessa. Huone kuului talon rouvan käyttämiin tiloihin, jonne hän saattoi esimerkiksi vetäytyä seurustelemaan ja tekemään käsitöitä. Schröderin piirustuksessa huoneesta johtavat ovet vain förmaakiin ja taloudenhoitajan huoneeseen. J. F. Aminoffin aikana siitä oli kulku rouvan sänkykamariin, förmaakiin, lastenhuoneeseen ja taloudenhoitajan huoneeseen. Nykyään huoneesta johtavat ovet sivukuistille, keittiöön, WC:een ja förmaakiin.

Välihuoneen rakenteita ei remontin yhteydessä ensin purettu, mutta korjauksen loppuvaiheessa rakenteita avattiin osittain, jolloin esiin tuli myös hirsipinta fragmentteineen, sekä lautakatto. Osittaisten purkutöiden johdosta sisustushistoriasta ei kuitenkaan saatu täyttä selvyyttä. Vuoden 1944 inventoinnin yhteydessä tehdyn Sahlbergin piirustuksen mukaan huoneeseen oli sisustettu ensimmäinen rakennuksessa ollut keittiötila. Nykyisen muurin kohdalla oli pienehkö leivinuuni.

Nykyisin pienen välihuoneen katto on maalaamatonta puupanelia. Ovet ovat vuodelta 1959 ja ne on maalattu valkoisiksi. Kuistille johtava ovi on ikkunallinen lasiovi. Seinät on levytetty Gyproc-levyin ja maalattu kermanvärisiksi. Listat ovat valkoiset. Lattialla on vaaleanruskea linoleum-matto. WC:n oven vieressä on pieni patteri.

Välihuone yhdistää tiloja. Näkymä keittiöön, vasemmalle jää ikkunallinen WC/kylpyhuone.

Yläkuvassa näkymä välihuoneesta kohti lastenhuonetta. Alakuvissa WC/kylpyhuone.

Seinät

Osittaisten purkutöiden yhteydessä huoneen alkuperäinen tapetti ei selvinnyt. J. F. Aminoffin pohjapiirustuksessa kamarin sisustusväriksi on merkitty "Rödt", mutta vaaleanpunaista liimamaalitapettia ei hirsistä löytynyt. Varhaisin fragmentti näytti olevan empirekaudelle ajoittuva vihreä liimamaalitapetti boordeineen. Boordissa oli vihreällä pohjalla mustalla ja harmaalla tehtyä viiva- ja tyyliä kasviaihetta. Mahdollisesti kyse voi olla Turusta Torsseliukselta hankitusta tapetista (vrt. förmaaki). Empiretapetti oli naulattu ja osittain myös liimattu hirteen. Tämän jälkeen kattoon oli laitettu juuttikangas, ehkä 1820-luvun lopulla (vrt. förmaaki), jolloin seinät oli tapetoitu voimakkaan lilan värisellä liimamaalitapetilla. Förmaakissa oli samoihin aikoihin ollut samankaltainen vaaleanpunainen tapetti. Seuraavaksi seinissä oli ollut useita erilaisia, lähinnä kukkakuvioidisia tapetteja, ja 1890-luvulla tummia ruskeansävyisiä tapetteja. 1900-luvun puolivälissä käytössä oli ollut muun muassa vihreä-kultaraitainen tapetti.

Välihuonetta purettiin vain osittain. Förmaakin ja viereisen sänkykamarin (nyk. keittiö) tapaan kattoa peitti juuttikangas. Fragmentteja saatiin esiin lähinnä seinän yläreunasta.

Huoneen originaali tapetti ei selvinnyt purkutöiden yhteydessä. Empirekaudella seinät oli tapetoitu vihreällä kuviotapetilla, johon liittyi boordi. Tapettifragmentit viittaavat olemukseltaan Torsseliuksen Turussa myymiin tapetteihin. Seuraavaksi katto oli peitetty juuttikankaalla ja seinät tapetoitu voimakkaan lilan värisellä liimamaalitapetilla. Alimmaisessa kuvassa 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alkupuolen fragmentteja.

7.2.13 Käsikamari (Min handkammare) (Pieni välihuone, jossa on holvi)

Käsikamari mainitaan vuoden 1779 katselmuksessa olleen vierassänkykamari. J. F. Aminoff on kuitenkin kirjoittanut sisustussuunnitelmaan ”Min handkammare”. Käsikamarissa kartanon isäntä saattoi säilyttää tärkeitä asiakirjojaan, joten huone on nykyäänkin alkuperäistä vastaavassa käytössä. Schröderin pohjapiirustuksessa ja J. F. Aminoffin piirustuksessa käsikamariin on ollut oviaukko vain salista. Käsikamarin rakenteita purettiin korjauksen loppuvaiheessa vain osittain, joten sisustushistoria ei ole täysin selvillä.

Nykyisin huoneessa on Gyproc-levytetyt seinät, joista alaosa on maalattu vaaleanharmaaksi ja yläosa valkoiseksi. Värikenttiä rajaa tummanharmaa viiva. Katto on valkoiseksi maalattua Gyproc-levyä. Lattialla on vaaleanruskea linoleumi-matto. Huoneessa on yksi ikkuna, jota ympäröi valkoiset yksinkertaiset noin 40 mm leveät puulistat. Jalkalista on harmaa puulista. Holvi on tehty betonista vuoden 1959 peruskorjauksen yhteydessä. Se on maalattu sisältä keltaiseksi, ja asiakirjoja varten on laitettu lastulevystä hyllyjä. Käsikamarissa on tarjoiluhuoneen vastaisella seinällä pieni minikeittiö, jossa on vesipiste, jääkaappi, keittolevy ja liesituuletin. Yläpuolella on valkoiset melamiinikaapit. Välitila on laatoitettu valkoisilla kaakeleilla.

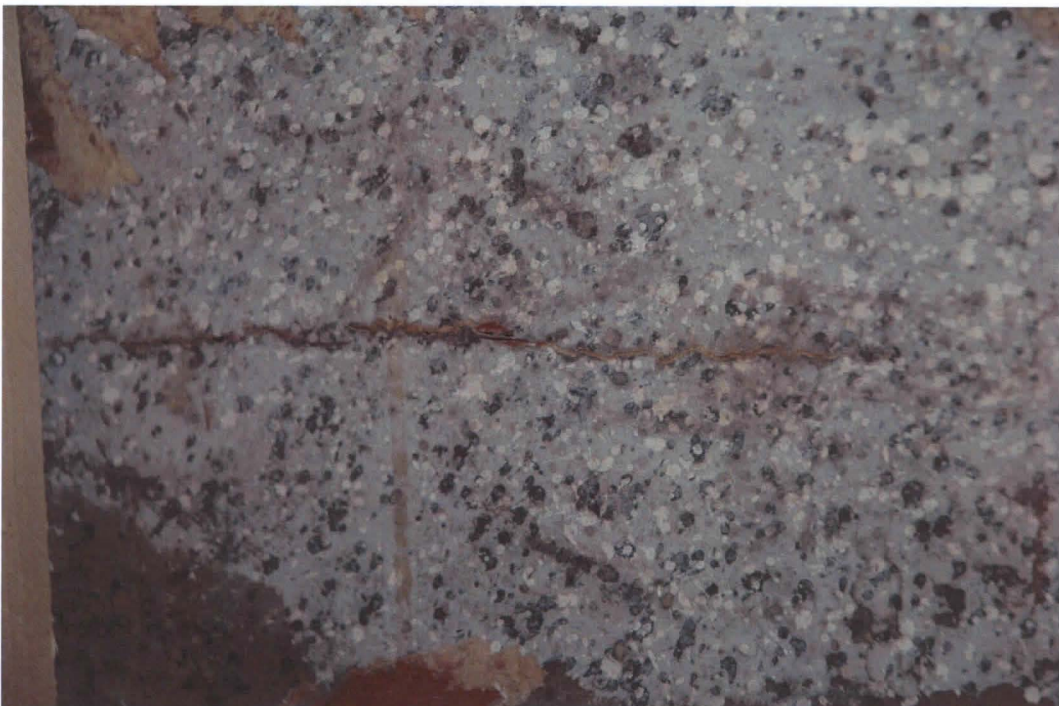

Näkymä käsikamarista paraatipuolella olevaan vierassänkykamariin.

Korjauksessa käsikamarin rakenteita purettiin vain osittain. Yläkuvissa näkymä miespuoleiseen kulmakamariin.

Huoneesta löytyi hirteen liimattuna siniharmaata ja okranväristä roiskemaalitapettia, joista siniharmaa tapetti on todennäköisesti varhaisempi.

Siniharmaan roiskemaalitapetin päälle liimattuja 1800-luvun lopun tapettikerroksia.

Seinät

Korjauksen yhteydessä käsikamarin ja tarjoiluhuoneen välinen kulkuyhteys avattiin ja minikeittiö purettiin. Tällöin tuli esiin hirsiseinää tapettifragmentteineen. Seinässä oli jäljellä melko suuria fragmentteja siniharmaata roiskemaalitapettia, jota oli liimattu hirteen myös lähelle lattianrajaa. Olettavasti käsikamarissa ei ole ollut alkuaankaan rintapaneelia. Lisäksi hirsissä oli suurehkoja määriä okrankeltaista roisketapettia. Näistä kahdesta siniharmaa oli todennäköisesti varhaisempi ja käsikamarin alkuperäinen seinäpäällyste. Se oli lähes samankaltaista kuin eteisestä löytynyt roisketapetti. Seuraavaksi, ehkä empireajalla huoneen ilme oli uudistettu kiinnittämällä okranvärinen roiskemaalitapetti edellisen päälle. Samaa roiskemaalitapettia on ollut tarjoiluvälikössä. 1800-luvun loppupuolen vaiheista oli jäljellä vain muutama kukkakuviainen tapettifragmentti, joita oli liimattu pinkopahvitetuille seinille päällekkäin.

7.2.14. Tarjoiluvälikkö (Senkki) (Pieni varastohuone salin vieressä)

Schröder on piirtänyt ”senkin” eli tarjoiluvälikön välittömästi salin yhteyteen. Ratkaisu on Schröderille tyypillinen. Palveluskunta saattoi oleskella tarjoiluvälikössä salissa tapahtuvan ruokailun ajan, jolloin he kykenivät hoitamaan tarjoilun huomaamattomasti ja tehokkaasti. Huoneen hyllyillä ja ”senkissä” eli lipastossa todennäköisesti säilytettiin myös arvokkaita astioita, laseja ja ruokailuvälineitä. Joskus tarjoiluvälikköön oli luukku eteisestä, jonka kautta ruoka saatiin kuljetettua sivuflyygelistä päärakennukseen ja sitä kautta saliin tarjolle. J. F. Aminoffin pohjapiirustuksessa luukku ei näy.

J. F. Aminoffin aikaan ”senkkiä” käytettiin vielä alkuperäisessä tarkoituksessa. 1959 peruskorjauksen yhteydessä huoneen kohdalla sijaitsevat osittain yläkertaan nouseva portaikko. Nykyinen rakenne on peräisin oletettavasti 1986 vuoden remontista. Huone on nykyään komerotilana, jossa on mm. sulaketaulu. Seinät ja katto ovat valkoiseksi maalattua Gyproc-levyä, lattia vaaleanruskeaa linoleumi-mattoa. Huoneeseen on kulku vain miespuoleisesta kamarista.

Korjauksen yhteydessä tarjoiluvälikön rakenteita purettiin vain osittain, joten sisustushistoria ei ole täysin selvillä. Vanhin tapetti on ollut okrankeltainen roiskemaalitapetti, jota oli liimattu suoraan hirteen.

1700-luvun säätyläisten asumiskulttuuriin kuulunut ilmiö, tarjoiluvälikkö on muuttunut varastoksi, jossa on mm. sulaketaulu.

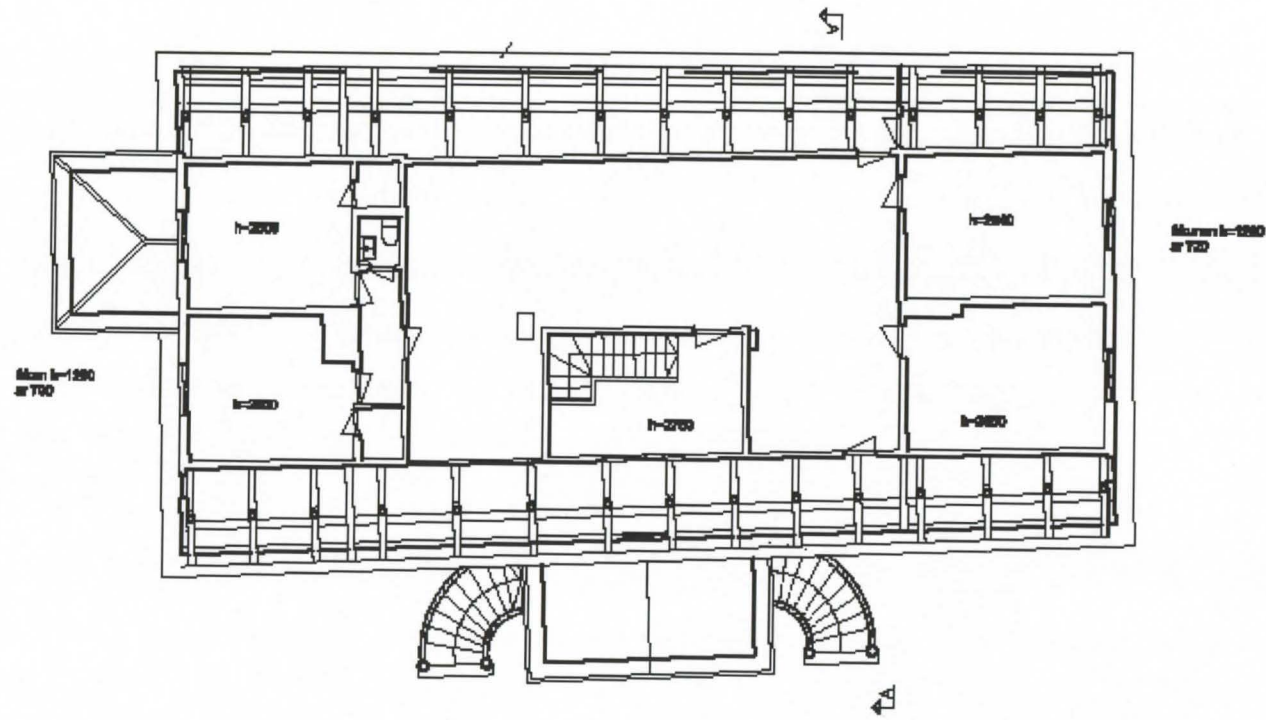

Korjauksen yhteydessä salin ja tarjoiluhuoneen välinen oviaukko otettiin käyttöön. Oikealla näkymä käsikamarista tarjoiluvälikköön. Huoneiden välissä ollut minikeittiö purettiin.

Tarjoiluhuoneen hirsissä oli runsaasti okranväristä roiskemaalitapettia, joka on todennäköisesti huoneen originaali pintakäsittely.

7.3. Päärakennuksen sisätilat, yläkerran huoneet

<p>www.saarenkartano.fi</p> <p>SAAREN KARTANO</p> <p>ULLAKKOKIRJ.</p>	<p>mittakaava</p> <p>1:160</p>	<p> päivä</p> <p>19.09.2007</p> <p>www.lpr.fi</p>	<p>LPR -arkkitehti</p> <p>Kauppiakatu 4 B 20100 Turku</p>	<p>www.arke-lpr.fi</p> <p>puhelin 02-2777155 faksi 02-2777156</p>
--	--------------------------------	---	--	---

7.3.1. Vinttikamari 1.
(Idänpuoleinen kulmakamari miespihan puolella)

Talon päädyissä sijaitsevat neljä vinttikamaria on otettu käyttöön heti rakennuksen valmistuttua 1779, sillä 20–23.9.1779 päivätyssä katselmusasiakirjassa sanotaan, että ”herra paroni Armfelt oli omalla kustannuksellaan antanut laittaa vinttikamarit kuntoon”, ja myöhemmin kerrotaan, että niiden sisustus vastasi kvaliteetiltaan alakerran huoneita. Huonekorkeus kamareissa oli katselmusasiakirjan mukaan $4 \frac{3}{4}$ kyynärää, kun se oli alakerrassa $5 \frac{1}{8}$ kyynärää.

23807. Ullakko.

Näkymä yläkerrasta 1944, jolloin hormirakenteita ei oltu vielä purettu, eikä väliseiniä rakennettu. Vintti oli avointa tilaa. Kuva Irja Sahlberg. Turun maakuntamuseo.

Nykyisin työ- ja makuuhuoneena toimiva idänpuoleinen vinttikamari on yksi neljästä yläkerran kamarista. Vinttikamarit sijaitsevat symmetrisesti keskelle jäävän aulan molemmin puolin. Molemmilla sivuilla on koko rakennuksen mittaiset eristämättömät avovintit. J. F. Aminoffin pohjapiirustus käsittää vain alakerran, mutta vinttikamarin puretuista seinärakenteista voidaan päätellä, että huone on alkuperäisellä paikallaan. Huoneesta on kulku aulaan. Oviaukko on alkuperäisellä paikallaan.

Puinen valkoinen väliovi on vuodelta 1959. Huoneessa on yksi neliön mallinen neliruutuinen ikkuna, jonka alla on valkoiseksi maalattu patteri. Ikkunaa kiertää 40 mm leveä, valkoiseksi maalattu yksinkertainen puulista. Ikkunan yläpuolella on noin 150 mm leveä, yhtenäinen verholauta lastulevystä. Katto on valkeaa insuliitti-levyä. Lattialla on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat kapeat valkoiset puulistat, joiden eteen on kiinnitetty puunvärinen ohut lista. Katossa on pyöreänmallinen, valkoisella maitolasikuvulla varustettu valaisin. Seinissä on pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita. Seinissä on valkoiseksi maalattu oksamassapahvi.

Katto

Vinttikamarin kattoa ei purettu, mutta rakenteen voidaan olettaa olevan vastaava kuin lännenpuoleisen vinttikamarin katon rakenne, joka purettiin. (Katon rakenne on selostettu tarkemmin vinttikamari 2:n yhteydessä). Päälimmäisenä kerroksena on valkea insuliitti-levy. Vuoden 1944 tehdyn leikkauspiirustuksen mukaan katto on toteutettu samoin kuin ensimmäisen ja toisen kerroksen välinen katto. Kantavien kattoparrujen välissä on hiekkaa, purua, olkea ja tuohta. Kattoparruihin on kiinnitetty leveät kattolaudat. Lautakatto on 1800-luvulla paperoitu, ja 1900-luvulla koolattu. Koolauksiin on kiinnitetty insuliitti-levyt.

Vinttikamarin oksamassapahviseinää puretaan.

Näkymä kamarista kohti yläaulaa. Vanha uunin paikka erottuu seinässä. Ovi on lähes alkuperäisellä paikallaan. Alakuvassa näkyy huoneen ympäri ulottuva terväkäsittely, joka on tehty rintapaneelin yläreunaan saakka. Seinään oli jätetty roikkumaan tapettifragmentteja, joissa kerrottiin 1894 ja 1955 vuoden remonteista.

Hauska muisto vuoden 1894 korjaustöistä. Samaan tapettipalaan oli edelleen kirjoitettu tietoja 1955 vuoden korjauksista.

Hirsiseinät olivat hyväkuntoiset. Hirret olivat leveimmillään 260 mm, ja niiden välit oli tilkitty huolellisesti seinäsammaleella. Hirsien rakoihin oli myös sivelty tervaa. Mielenkiintoista oli, että kaikki kolme seinää, lukuunottamatta aulan puoleista oviseinää oli tervattu lattiasta rintapaneeliin saakka. Mahdollisesti kysymys oli ollut syöpäläisten ja lahoamisen torjumisesta. Seinissä ei näkynyt merkkejä lumppupahvauksesta. Rintapaneelin yläreuna oli noin 650 mm korkeudella lattiasta, eli se on ollut alakerran paneelia matalampi. Purettu uuni oli ollut oven vieressä vasemmalla. Alkuperäinen paikka (noin 1000 mm leveä) näkyi hirsiseinässä savilaastipintana. Uunin sijainti oli merkitty hirteen myös punaliidulla. Alun perin huoneessa oli ollut yksinkertainen, valkoiseksi rapattu tiiliuuni. Myös nykyistä leveämpi alkuperäinen oviaukko paljastui hirsiseinästä.

Läheltä vanhaa uunin paikkaa löytyi hirsien välissä olevan kiilan alta fragmentti roiskemaalitapettia. Tapetissa oli harmaalla liimamaalipohjalla punaisia, okrankeltaisia ja valkoisia roiskeita. Maire Heikkisen arvion mukaan, paperin laadun perusteella tapetti voidaan ajoittaa 1700-luvun lopulle tai 1800-luvun alkuun. Kamari on todennäköisesti alkuaan tapetoitu ko. tapetilla. Roiskemaalitapettia suosittiin vähempiarvoisissa tiloissa, kuten makuukamareissa. Tapettia löytyi pieniä jäämiä naulojen alta myös muualta huoneesta.

Seuraavista, 1800-luvun puolivälin tapeteista ei ollut selvää merkkiä. Rippeitä tervapaperoinnista löytyi pohjoisen puoleiselta seinältä. Tervapaperi tuli uutuutena käyttöön 1870-luvulla.

Purkutöitä tehtäessä esiin tuli idänpuoleiseen hirsiseinään jätetty suurehko fragmentti värikästä 1890-luvun kuviotapettia, johon oli kirjoitettu tietoja kahden eri aikakauden remontista. Kuviotapetin taakse oli kirjoitettu lyijykynällä seuraavasti: "Maalarit H.N. Tuominen Maskusta ja J.R. Lehtonen Turusta ovat laittaneet tämän huoneen maalaustyön w. 24.7.1894". Samaa tapettipalaan oli myöhemmin kirjoitettu myös uusi tieto: "Uusittu 17.11.55 Vesa Juvonen Toivo Jokela". Tapettifragmentti roikkui hirressä, jossa luki myös lyijykynällä kirjoitettu teksti: "Maalarit H.N. Tuominen Masku ja J.R. Lehtonen Turku ovat tämän huoneen laittaneet 18 24/7 94". Myöhemmät remonttimiehet olivat siis irrottaneet seinästä tapetin, jossa teksti oli, lisänneet siihen oman merkintänsä ja jättäneet kokonaisuuden kiinni seinään. Monin paikoin seinähirsistä löytyi muualtakin pieniä fragmentteja samaa kuviotapettia, jonka väri oli valon vaikutuksesta muuttunut tummemmaksi.

Remonttimiesten jättämästä fragmentista oli pääteltävissä huoneen vaiheet vuoteen 1955. 1890-luvun kuviotapetin jälkeen huone oli tapetoitu ruskeapohjaisella tapetilla, johon oli painettu kuvioita voimakkaalla ultramariininsinisellä värillä. Sitten näkyi merkkejä seinien eristämistä sanomalehdellä. Tämän päälle oli liimattu vaaleansiniraitainen tapetti, joka tyylillisesti ajoittuu 1900-luvun alkuun. Seuraavana vaiheena heleän värinen kukkakuviainen tapetti, jossa mm. sitruunankeltaista, vaaleanpunaista ja -sinistä. Tämän jälkeen oli pikkukukkakuviainen värikäs tapetti.

Todennäköisesti vuoden 1955 remontissa seiiniin oli laitettu matala koolaus naulaamalla nurkkiin, katon ja lattian rajaan noin 10 mm korkea vanerisuikale. Tähän oli naulattu huokoinen kuitulevy, jonka päälle oli liimattu keltasävyinen yksinkertainen tapetti. Viimeisenä vaiheena seiiniin oli laitettu oksamassapahvi, joka oli maalattu valkeaksi.

Lattia

Lattiaa peittää vaaleanruskea linoleumi-matto. Alla on kovalevy, joka on kiinnitetty välikattorakenteeseen.

7.3.2. Vinttikamari 2.

(Lännenpuoleinen kulmakamari merenpuolella)

J. F. Aminoffin pohjapiirustus käsittää vain alakerran, mutta vinttikamarin puretuista seinärakenteista voidaan päätellä, että huone on alkuperäisellä paikallaan. Huoneesta on nykyään kulku aulaan ja pienehköön komeroon. Purkutöiden yhteydessä ja Irja Sahlbergin vuoden 1944 leikkauspiirustuksesta selvisi, että aulaan johtava oviaukko on alkuaan ollut lähellä nykyistä komeron ovea. Uuni on ollut nykyisen aulaan johtavan oven kohdalla. Sahlbergin piirroksen mukaan uuni on ollut yksinkertainen valkoiseksi rapattu tiiliuuni. Aulaan johtavan oviaukon kohdalla on ollut pieni seinään rakennettu komero, joka näkyy Sahlbergin piirroksessa. Lisäksi paljastui umpeen laudoitettu oviaukko, joka oli johtanut viereiseen vinttikamariin. Oviaukko näkyy myös Sahlbergin piirroksessa.

Sekä komeron, että aulaan johtavat ovet ovat puiset valkoiset väliovet vuodelta 1959. Huoneessa on yksi neliönmallinen neliruutuinen ikkuna, jonka alla on vaaleanvihertäväksi maalattu patteri. Ikkunaa kiertää 40 mm leveä, valkoiseksi maalattu yksinkertainen puulista. Ikkunan yläpuolella on noin 150 mm leveä, yhtenäinen verholauta lastulevystä. Katto on valkeaa insuliitti-levyä. Lattialla on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat kapeat valkoiset puulistat, joiden eteen on kiinnitetty puunvärinen ohut lista. Katossa on yksi pyöreänmallinen, valkoisella maitolasikuvulla varustettu valaisin. Seinissä on pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita. Seinissä on vaaleanvihertäväksi maalattu oksamassapahvi. Komerossa on valkoiseksi maalattuja lastulevystä tehtyjä hyllyjä ja vaatetanko.

Katto

Leveähköt laudat oli maalattu vaaleanharmaalla liimamaalilla. Päällimmäisenä maalikerroksena oli vaaleanharmaa öljymaalikerros. 1800-luvulla katto oli pinkopahvitettu ja maalattu vaalealla liimamaalilla. Seuraavaksi katto oli koolattu. Koolaukseen oli kiinnitetty valkoinen insuliitti-levy.

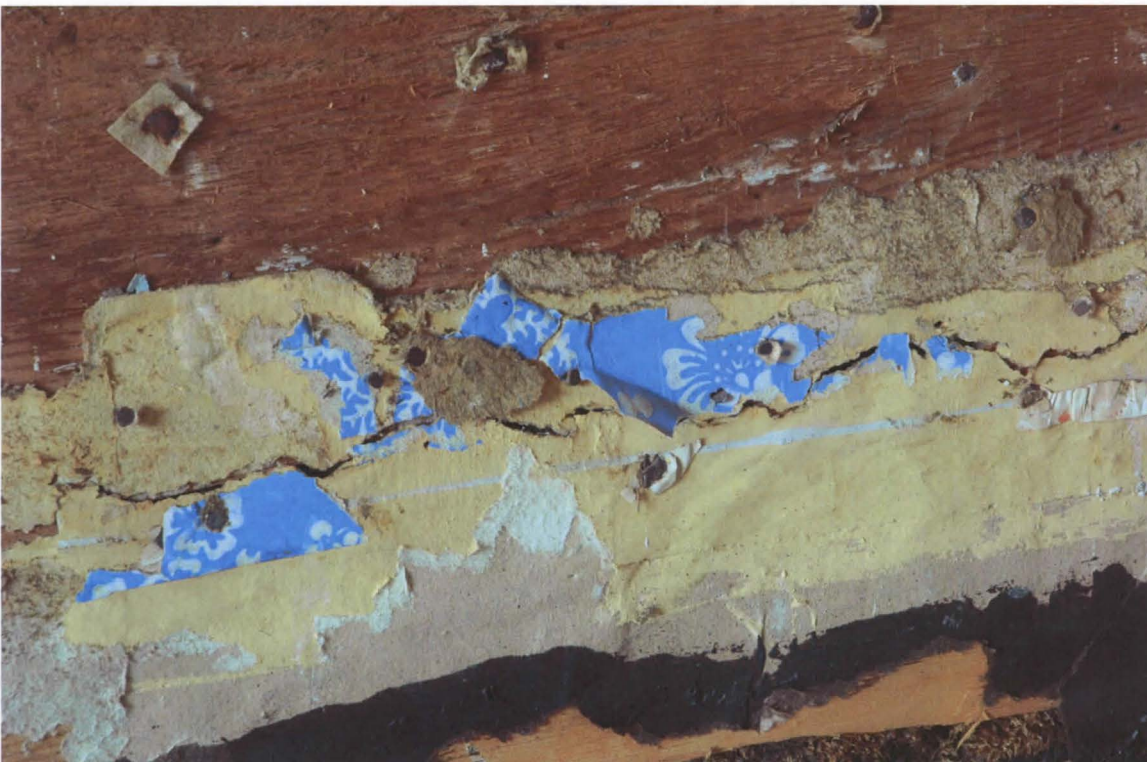
Valoisasta kamarista on upeat näkymät merelle.

Kamarin yhteydessä on vaatekomero. Alakuvassa näkyy lännenpuoleisesta seinästä paljastunut "pahvaus". Pahvin takaa löytyi runsaasti vanhoja tapetteja, joita oli käytetty tiivisteinä.

Naulojen alle jääneiden fragmenttien mukaan voidaan päätellä, että huoneen vanhin tapetti saattaa olla keltainen liimamaalitapetti. Tämän päällä alakuvassa näkyvä sinipohjainen tapetti, jossa käsin valkoisella painettuja kukkakuvioita. Tapetti ajoittuu 1840-luvulle. Seinää oli tilkitty myös vaaleanpunaisella liimamaalitapetilla. Nurkat ja hirren raot oli sivelty tervalla.

"Pahvauksen" alle oli laitettu tiivisteeksi suuria kappaleita yläkuvassa näkyvää kuviotapettia, joka ajoittuu 1870–1880 -luvulle. Alakuvassa näkyvä tapetti on empireilmeestään huolimatta 1800-luvun lopulta.

Seinät

Hirsiseinät olivat hyväkuntoiset, mutta ulkoseinän puoleisissa nurkissa ja lattianrajassa näkyi merkkejä pysähtyneistä kosteusvaurioista. Nurkkia ja ulkoseinän hirsien välejä oli sivelty tervalla. Hirsien raot oli tilkitty seinäsammaleella. Rintapaneelin yläreuna oli noin 650 mm lattiasta. Sahlbergin piirroksen mukaan paneeli on ollut myös yksinkertaisempi kuin alakerran huoneissa. Puuhun leikattu peilikoristelu on puuttunut. On mahdollista, että yläkerrassa ei ole ollut puista paneelia, vain lista, joka on rajannut seinän maalauskentät ala- ja yläosaan. Alaosa oli usein tapana maalata tummemmalla värillä.

Lännenpuoleisessa ulkoseinässä ja ikkunaseinässä oli lumppupahvaus. Ikkunaseinässä oli käytetty vahvempia lumppupahviarkkeja, joita oli käytetty alakerrassakin. Naulat kuitenkin paljastivat, että pahvaus oli tehty todennäköisesti 1800-luvun loppupuolella. (Arkkeja oli ehkä säilynyt varastossa). Länsiseinä oli eristetty suurehkoilla ja ohuemmilla lumppupaperipaloilla, jota oli ehkä säilytetty rullassa. Eristystä purettaessa paljastui sekä ikkunaseinältä, että länsiseinältä runsaasti vanhoja mielenkiintoisia tapettifragmentteja, joita oli laitettu pahvin alle lisäeristeeksi. Suurin osa suurehkoista tapettipaloista oli tuotu talon muista tiloista ja laitettu nurinpäin. Osa tapettifragmenteista oli 1700-luvun yksivärisiä liimamaalitapetteja ja osa peräisin 1800-luvun lopulta, mikä sekin kertoo, että pahvaus oli tehty tuolloin.

Lännenpuoleisesta seinästä löytyi rintapaneloinnin ylälistan kohdilta keltaista liimamaalitapettia hirteen liimattuna. Tämä saattaa olla huoneen vanhin tapetti. Edellisen päälle oli liimattu voimakkaan sininen, Maire Heikkisen mukaan 1840-luvun tapetti, jossa oli valkoisella käsin painettuja kukkakuvioita. Näiden kahden tapetin päälle oli mahdollisesti liimattu ohuehko vaalea kuviotapetti, jossa oli valkoisia ja punaisia koristeaiheita. Tapettia löytyi niin pieni fragmentti, että kuviota on mahdotonta päätellä.

Seuraavaksi kaksi seinää oli pahvattu (ehkä 1870-luvulla, koska yksi pahvauksen taakse jätetty ja tiivistykseen käytetty tapetti oli tältä ajalta). Osittain hirsien rakoja oli tiivistetty myös tervapaperilla, joka sekkin otettiin käyttöön 1870-luvulla. Ikkunaseinästä löytyi pahvauksen takaa suuria paloja 1870–80 -luville ajoitettua tapettia, jossa oli suuria kuvioita. Pohjaväriä oli ruskehtava vaaleanpunainen, jossa oli vihreällä, valkoisella ja ruskealla värillä painettuja uurnia ja lehdykkäaihetta. Varsinkin länsiseinällä oli suuria kappaleita viivakuvioista tapettia, joka ajoittuu Maire Heikkisen mukaan empireilmeestään huolimatta 1800-luvun lopulle. Tapetissa on kermanvärillä pohjalla ruskeita, mustia, keltaisia ja oranssinvärisiä raitoja. Yläosaa kiertää ohut boordi.

Seuraavaksi seinät oli pinkopahvitettu, jonka päälle oli kiinnitetty tumma, uusrenessanssihenkinen kuviotapetti, jossa oli synkän vihreällä pohjalla saman sävyistä, mutta tummempaa koristeaihetta. Tapettiin kuului seinän yläosassa ollut puna-ruskea sävyinen kukkakuvioinen boordi.

Vuosisadan vaihteen tapetointivaiheet näkyivät edellisen päällä olleina tapettikerroksina. Seuraavana vaiheena huone oli tapetoitu turkoosinsävyisellä pikkuruututapetilla, jonka päälle oli laitettu samansävyinen viivakuvioinen tapetti, jossa oli turkoosin vihreällä pohjalla tummansinistä viivakoristetta. Seuraavana vaiheena mahdollisesti vaaleamman sävyinen, heleänvärinen kukkakuviotapetti, josta löytyi vain rippeitä. Sitten synkän tummansinisävyinen kukkakuviotapetti, jossa sinisen ja kullanvärinen yksinkertainen boordi.

Seuraavaksi seiniä oli eristetty maalaamattomalla pahvilla ehkä 1955 vuoden remontissa. Viimeisenä vaiheena vaaleanvihertäväksi maalattu oksamassapahvi.

Lattia

Lattiaa peittää vaaleanruskea linoleumi-matto. Alla on kovalevy, joka on kiinnitetty välikattorakenteeseen.

7.3.3. Vinttikamari 3.

(Etelänpuoleinen vinttikamari miespihan puolella)

J. F. Aminoffin pohjapiirros käsittää vain alakerran, mutta vinttikamarin puretuista seinärakenteista voidaan päätellä, että huone on alkuperäisellä paikallaan. Nykyisin huoneesta on kulku aulaan ja pienehköön komeroon. Purkutöiden yhteydessä ja Irja Sahlbergin vuoden 1944 leikkauspiirustuksesta selvisi, että aulaan johtava oviaukko on nykyisinkin lähes alkuperäisellä paikallaan. Leikkauspiirustukseen on kuitenkin piirretty vaatimaton, seinänpäälysteitä mukaileva, kevytrakenteinen ovi, joka ei ole samanlainen peiliovi, kuten muualla. Uuni on ollut komeroon johtavan oven kohdalla. Sahlbergin piirtämä uuni näyttää pönttöuunilta. Lisäksi paljastui umpeenlaudoitettu oviaukko, joka oli johtanut viereiseen vinttikamariin. Oviaukko näkyy hyvin Sahlbergin piirroksessa. Lastulevyllä peitetty tiilihormi toimii kellarikerroksen lämpökattilan savuhormina.

Komeroon ja aulaan johtavat puiset, valkoiset väliovet ovat vuodelta 1959. Huoneessa on yksi neliönmallinen, neliruutuinen ikkuna, jonka alla on valkoiseksi maalattu patteri. Ikkunaa kiertää 40 mm leveä, valkoiseksi maalattu yksinkertainen puulista. Ikkunan yläpuolella on noin 150 mm leveä, yhtenäinen verholauta lastulevystä. Katto on valkeaa insuliitti-levyä. Lattialla on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat kapeat valkoiset puulistat, joiden eteen on kiinnitetty puunvärinen ohut lista. Katossa on yksi pyöreänmallinen, valkoisella maitolasikuvulla varustettu valaisin. Seinissä on pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita. Seinissä on valkoiseksi maalattu oksamassapahvi. Komerossa on valkoiseksi maalattuja lastulevystä tehtyjä hyllyjä ja vaatetanko.

Katto

Insuliitti-levykaton alta paljastui alkuperäinen lautakatto, kuten alakerrassakin. Leveähköt laudat oli maalattu vaaleanharmaalla liimamaalilla. Päällimmäisenä maalikerroksena oli harmaa öljymaalikerros. 1800-luvulla katto oli pinkopahvitettu ja maalattu vaalealla liimamaalilla. Katossa oli jäljellä naulattua nupirihmaa. Seuraavaksi katto oli koolattu. Koolaukseen oli kiinnitetty valkoinen insuliitti-levy.

Kamarin yhteyteen on rakennettu vaatekomero.

Rakenteita purettaessa paljastui väliovi, joka oli tehty kamareiden välille.

Näkymä kohti yläaulaa. Vaatekomeron ovi on auki, se sijaitsi alkuperäisen tulisijan paikalla. Koteloitu piippu toimii kellarissa sijaitsevan lämpökattilan savuhormina. Alhaalla vasemmalla olevassa kuvassa huoneen vanhimpia tapettikerroksia. Sinisen liimamaalitapetin päällä vaaleanpunaista ja vihreää liimamaalitapettia. Oikealla olevassa kuvassa 1890-luvun ja 1900-luvun alun tapetointivaiheita.

Seinät

Hirsiseinät olivat hyväkuntoiset. Hirsien välejä oli tilkitty savilaastirappauksella ja paikoitellen tervattu. Rintapaneelin yläreuna oli noin 650 mm korkeudella lattiasta. Sahlbergin piirroksen mukaan paneeli on ollut myös yksinkertaisempi kuin alakerran huoneissa. On mahdollista, että yläkerrassa ei ole ollut puista paneelia, vain lista, joka on rajannut seinän maalaus kentät ala- ja yläosaan. Alaosa oli usein tapana maalata tummemmalla värillä.

Miespihan puoleisesta seinästä löytyi huoneen ehkä vanhin fragmentti, joka oli vaaleansinistä liimamaalitapettia (heleä väri viittaa empireaikaan). Tämän päälle oli liimattu vaaleanpunainen liimamaalitapetti. Edellisten päällä oli ollut ohuehko kuviotapetti, josta oli jäljellä vain pieniä fragmentteja. Tapetissa oli savenvärisellä pohjalla valkoisia, punaruskeita ja ruskeita kuvioaiheita. Edellisistä tapeteista oli jäljellä fragmentteja myös rintapaneelin ylälistan kohdalla.

Seuraavina kerroksina kaksi sinisävyistä kuviotapettia, joista molempia oli käytetty alakerran kulmakamarissa, isännän työhuoneessa. Alimmassa oli savenvärisellä pohjalla sinisiä ja valkoisia kukkakuvioita ja viivakoristelua. Päällimmäinen oli pohjaväritään vaaleansininen, jossa oli vinoneliökuvioita ja kukka-aihetta. Edellisen Maire Heikkinen arvioi edustavan 1860–70 -lukuja. Seuraavana vaiheena ruskean, punaisen ja okrankeltaisen sävyinen kukka-aiheinen tapetti, jota löytyi alakerrasta myös palvelustytön kamarista.

Seuraavaksi huone oli pinkopahvitettu, jonka päälle oli laitettu tummasävyinen uusrenessanssitapetti, jonka yläreunaa koristi kapea kukkaboordi. Edellisen päälle oli liimattu 1890-luvun vaaleansinisävyinen kuviotapetti (sama, johon korjaustyöntekijät olivat jättäneet merkintöjään kaakonpuolisen vinttikamarin seinään). Tämän päälle oli liimattu kaksi ohutta vaaleanpunaista 1900-luvun alun tapettia. Seuraavaksi seiniä oli eristetty maalaamattomalla pahvilla ehkä 1955 vuoden remontissa. Viimeisenä vaiheena oli valkoiseksi maalattu oksamassapahvi.

Lattia

Lattiaa peittää vaaleanruskea linoleumi-matto. Alla on kovalevy, joka on kiinnitetty välikattorakenteeseen.

7.3.4. Vinttikamari 4. (Pohjoisenpuolella oleva kulmakamari)

Vinttikamarin puretuista seinärakenteista voidaan päätellä, että huone on alkuperäisellä paikallaan. Huoneesta on kulku aulaan. Nykyinen aulaan johtava oviaukko sijaitsee lähellä purettua vanhaa tulisijaa. Alkuperäinen oviaukko on ollut nykyisen oikealla puolella. Uuni on alkuaan ollut yksinkertainen, valkoiseksi rapattu tiiliuuni.

Aulaan johtava ovi on puinen, valkoinen väliovi vuodelta 1959. Huoneessa on yksi neliönmallinen neliruutuinen ikkuna, jonka alla on valkoiseksi maalattu patteri. Ikkunaa kiertää 40 mm leveä, valkoiseksi maalattu yksinkertainen puulista. Ikkunan yläpuolella on noin 150 mm leveä, yhtenäinen verholauta lastulevystä. Katto on valkeaa insuliitti-levyä. Lattialla on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat kapeat valkoiset puulistat, joiden eteen on kiinnitetty puunvärinen ohut lista. Katossa on yksi pyöreänmallinen, valkoisella maitolasikuvulla varustettu valaisin. Seinissä on pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita. Seinissä on valkoiseksi maalattu oksamassapahvi.

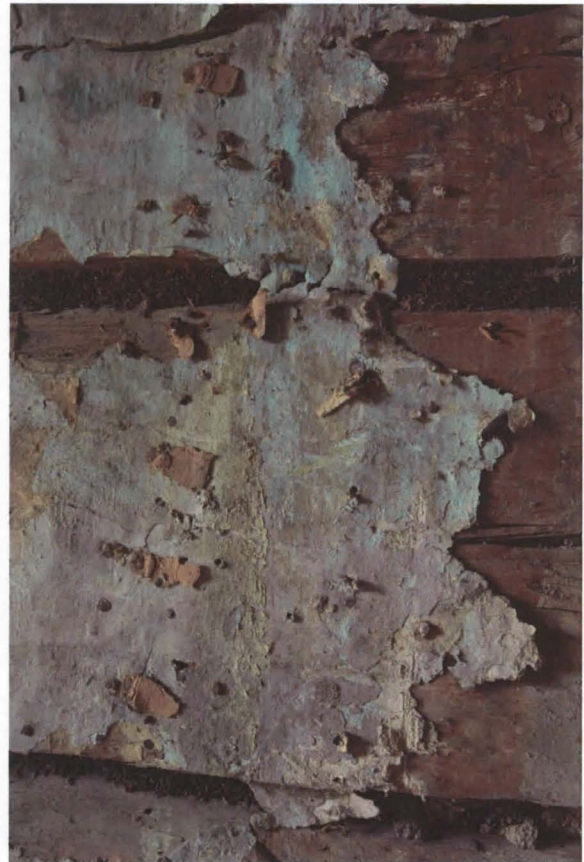
Katto

Insuliittilevyjen alta paljastui alkuperäinen lautakatto, kuten alakerrassakin. Leveähköt laudat oli maalattu vaaleanharmaalla liimamaalilla. Päälimmäisenä maalikerroksena oli vaaleanharmaa öljymaalikerros. 1800-luvulla katto oli pinkopahvitettu ja maalattu vaalealla liimamaalilla. Seuraavaksi katto oli koolattu. Koolaukseen oli kiinnitetty valkoinen insuliitti-levy.

Vain vanhat peiliovet ovat jäljellä 1700-luvun kiinteästä sisustuksesta.

Hirsissä oli merkkejä vihreänsävyisestä liimamaalista, josta lähikuva alhaalla. Seinissä oli myös samansävyistä liimamaalitapettia. Alkuperäinen tapetti on kuitenkin todennäköisesti ollut okranvärinen roisketapetti, jota löytyi seinästä fragmentti hirteen liimattuna.

Lännenpuoleisesta seinästä löytyi läheltä katon rajaa tilkkeenä käytettyä kustavilaista, vihertävää "kenttätapettia". Tapettia oli tuotu tilkkeeksi ja se oli käännetty nurinpäin.

Hirsiseinät olivat hyväkuntoiset. Siellä täällä hirren välejä oli tervattu ja tasoitettu kiiloin. Alkuperäisen tulisijan vieressä kamarinpuoleisella seinällä oli runsaasti harmaan ja hivenen turkoosiin vivahtavan liimamaalitapetin jäämiä, jonka alta löytyi kuitenkin vielä vanhempaa tapettia. Vanhan uunin vasemmalla puolella, lähellä katon rajaa oli noin 200 x 200 mm kokoinen fragmentti roiskemaalitapettia, jossa oli keltaokran värisellä pohjalla ruskeita ja punaisia roiskeita. Tämä on todennäköisesti ollut kamarin ensimmäinen seinäpäällyste. Samantyyppistä roiskemaalitapettia oli löytynyt aiemmin kahdesta alakerran huoneesta, jossa tapettia oli laudoissa, joita oli käytetty seinän tasoittamiseen. Seuraavaksi seiniin on todennäköisesti laitettu harmaa turkoosiin vivahtava liimamaalitapetti. Hirsissä näkyi paikoitellen myös merkkejä samanvärisestä maalista.

Seuraavaksi löytyi läheltä katon rajaa, lännenpuoleisesta seinästä kappaleita muualta tuotua kustavilaista harmaapohjaista liimamaalitapettia, jossa näkyi vihertäväsävyisiä viivakenttäkoristeita. Tapettia oli käytetty tilkkeenä ja sen toiselle puolelle oli joihinkin kappaleisiin maalattu hennon sinistä ja harmaata liimamaalipintaa. Kyse on hyvin todennäköisesti talon alkuperäisistä tapeteista.

Seuraavana vaiheena 1800-luvun puoliväliin ajoittuvat sinisävyiset kuviotapetit, joita oli aiemmin löytynyt jo alakerrasta isännän kulmakamarista ja etelänpuoleisesta vinttikamarista. Alimmaisessa tapetissa oli savenvärisellä pohjalla sinistä ja valkoista kukkakoristetta. Tämän päällä vaaleansinipohjainen vinoruutuneliöin koristettu kukkatapetti, jonka päällä ruskean, okrankeltaisen ja punaisen sävyinen kuviotapetti. Sitten pinkopahvi, jonka päällä tumma ruskean ja sinisen sävyinen uusrenessanssitapetti. Seuraavaksi harmaapohjainen suurehkokuvioinen liljakoristeinen tapetti, jonka päällä vaaleanvihreä sävyinen jugend-tapetti. Tämän päällä viivakoristeinen tapetti, jossa oli ohutta vaaleanruskeaa viivakuviota. Sitten kermanvärisellä pohjalla oleva pikkukukka-aiheinen tapetti.

Seuraavaksi seinät oli eristetty pahvilla, jonka päälle oli liimattu vaalea kuviotapetti. Viimeisenä vaiheena valkoiseksi maalattu oksamassapahvi.

Lattia

Lattiaa peittää vaaleanruskea linoleumi-matto. Alla on kovalevy, joka on kiinnitetty välikattorakenteeseen.

7.3.5. Yläeteinen

Yläeteisen rakenteita ei purettu, joten sisustushistoria ei ole täysin selvillä. Portaiden yläosasta seinää avattiin sen verran, että primaari siniharmaa roiskemaalitapetti tuli näkyviin. 1959 peruskorjauksen yhteydessä tehdyssä pohjapiirustuksessa tila on suunniteltu näyttelyhallin kanssa yhtenäiseksi, avoimeksi tilaksi, jonne nouseaan portaita. Nykyinen ilme on 1988 remontista. Turun piirakennustoimiston muutostyöpiirustuksissa (4.10.1988) näkyy, että ylähalli on tarkoitus erottaa näyttelytilasta väliseinän. Sisäikkunat tuovat yläeteiseen valoa pääfasadissa olevan lunetti-ikkunan kautta.

Yläeteiseen nouseaan harmaaksi maalattuja, puusta tehtyjä portaita pitkin. Kaide on vaaleanharmaaksi maalattua puuta. Lattia on tumman harmaaksi maalattua lautaa. Seinät ja katto ovat valkoiseksi maalattua Gyproc-levyä. Yläaulaan johtaa valkoinen lasiovellä varustettu ovi, joka on 1959 vuoden ovia. Seinässä on samanlainen naulakko/hattuhylly kuin alakerran eteisessä. Sisäikkunoiden alla on patteri.

7.3.6. Yläaula

Yläaula on rakennettu nykyiseen muotoonsa 1959 vuoden remontissa, jolloin se tehtiin "näyttelyhalliksi". Näyttelytilaksi huone on nimetty edelleen 4.10.1988 päivätyissä muutospirustuksissa. Huoneessa on jäljellä 1960-luvun kiinteää sisustusta ja esimerkiksi valaisimia ja sähkökalusteita. Seinät on levytyksen yhteydessä maalattu vaaleanvihertävällä, lähes valkealla maalilla. Katossa on valkoiset insuliittilevyt. Lattia on lakattua puulautaa. Huoneisiin ja ullakoille johtavat valkoiset laakaovet.

Kiinteä sisustus, sähkökalusteet sekä asennukset ovat osittain peräisin 1960-luvulta.

Yläaula ajanmukaistetaan korjaustöiden yhteydessä 2007.

Purettuja rakenteita, keskellä yläaulassa ollut WC.

7.3.7. Ullakot

Yläaulasta on kulku koko rakennuksen mittaisille avovinteille.

Mansardikattorakenne on selostettu tarkemmin kohdassa

6.1.4. Katto.

Kannatus- ja alusrakenteet ovat hyväkuntoiset. Viereisessä kuvassa näkyvä, sinisävyisellä liimamaalilla maalattu ovi on todennäköisesti primaari.

Lunetti-ikkuna on tehty oletettavasti umpikuistin rakentamisen yhteydessä 1850 tienoilla. Ikkuna on uusittu 1959 remontissa.

Yläkuvassa vanhoja lunetti-ikkunoita ullakolla. Eteläpäädyn alkuperäiset, soikeat ikkunat on korvattu suorakulmaisilla ikkunoilla.

8. YHTEENVETO

Saaren kartanon nykyinen päärakennus rakennettiin 1777–1779 Christoffer Friedrich Schröderin (1722–1789) suunnitelman mukaan, jonka Kustaa III hyväksyi Tukholman linnassa 6.11.1777. Schröderin piirustus on säilynyt yksityisomistuksessa, ja siitä on Turun maakuntamuseossa kopio. Originaalipiirustuksesta on säilynyt myös Riilahden kartanon arkistossa kopio, joka on olettavasti kenraalimajuri, Turun akatemian sijaiskanslerin ja kreivi Johan Fredrik Aminoffin (1756–1842) tekemä. Hän asettui virkataloonsa 1799. Piirustuksessa esitetään (Schröderin tapaan) kuva julkisivusta ja alakerran pohjapiirustus. Piirustusta ei ole päivätty, eikä siinä ole signeerausta. Huoneiden funktioista ja sisustusväreistä on pääteltävissä, että piirustus on empirekaudelta.

Ryhtyessään suunnittelemaan Saaren päärakennusta C.F. Schröderillä oli Varsinais-Suomessa johtavan suunnittelijan rooli, hän oli kokenut ja häntä tituleerattiin Turun maistraatin asiakirjoissa ”kaupungin arkkitehdiksi”. Uuden virkatalon suunnitteluun hän ei voinut suoraan käyttää mallipiirustusten antamia ohjeita, vaan edellisestä palaneesta rakennuksesta peräisin olevat kellarit sanelivat uuden päärakennuksen yleismitat ja kantavien seinien paikat.

Saaren päärakennuksen arkkitehtuuri edustaa synteesiä Schröderin tuotannosta ja osoittaa, että hän seurasi ajan arkkitehtuurin ilmiöitä. Julkisivussa on yhtymäkohtia vanhan päärakennuksen kanssa, kuten kolmiopäädellä varustettu portaali ja kaksipuolinen porrasmuoto, jonka alta on entiseen tapaan kulku kellareihin. Jyrkkä mansardikatto, niukkakoristeiset julkisivut seinäpintoja jäsentävine leveähköinen liseeneineen ja keskeissalipohjakaava pohjasivat Hårleman-Wijnblad -traditioon. Sen sijaan mm. kustavilaiset soikeat pikkuikkunat vinttikamareissa, kehittyneempi mansardikattorakenne, useat kiinteän sisustuksen yksityiskohtat, kuten korkeammat huoneet ja varsinkin kuudella suurella ruudulla varustetut ikkunat olivat uudenaikaisempia ilmiöitä, jotka vakiintuivat virkataloihin vasta 1780-luvulla.

20.–23.9.1779 toimitetun katselmusasiakirjan mukaan myös kiinteä sisustus oli tällöin jo pääpiirteissään valmis ja kustavilaistyylinen. Yläkerran neljän vinttikamarin kiinteä sisustus vastasi alakerran huoneita ja ne otettiin käyttöön 1779. Rakennushistoriaselvityksen yhteydessä löydettiin useita alkuperäisiä tapettifragmentteja, joista kvaliteetiltaan korkeammantasoisia olivat kaksi liimamaalitapettifragmenttia, joissa oli kustavilaistyylistä viivakenttäkoristelua. Myös muut ”sisustusaikakaudet” olivat hirsissä hyvin näkyvissä.

Rakennus on arkkitehtuuriltaan kustavilainen. Varsinkin pääfasadilla on melko vahva myöhäiskustavilainen eli empireilme johtuen ikkunoiden empiretyylisestä otsalautoituksesta ja fasadin keskellä olevasta satulakattoisesta kuistista. Pääfasadin vaakalautavuoraus on pääpiirteissään 1821 vuodelta, mutta sitä on uusittu tarpeen mukaan. Takafasadin keskikohdilla oleva pystylautoitus on todennäköisesti primaaria. Ikkunoiden muoto ja otsalautoitus on vuodelta 1843. Umpikuisti on rakennettu 1850-vuoden tienoilla. Rakennus maalattiin ensin punamullalla (katto ja seinät). Ensimmäinen maininta keltaisesta ulkoveristä on vuodelta 1858.

Vuonna 1959 tapahtuneen peruskorjauksen johdosta alkuperäinen kiinteä sisustus tuhottiin. Tällöin kuitenkin rakennuksen julkisivut ja keskeissalipohjakaava säilytettiin pääpiirteissään ennallaan. Museoviraston asetuksella suojelu kohdistuu ennen muuta kartanon ulkoarkkitehtuuriin, keskeissalipohjakaavaan sekä kellareihin. Muutoksista

huolimatta rakennus on arkkitehtuurihistoriallinen rakennusmuistomerkki. Sen rakentaminen osuu kiinnostavaan tyylihistorialliseen vaiheeseen ja on esimerkki siirtymisestä kustavilaisen kauden rakentamisperinteeseen.

9. LÄHTEET

9.1. Painamattomat

Saaren kartanon arkisto, Mynämäki (SKA)

I kartanon vanha arkisto:

I:1 Everstin virkatalon asiakirjat vuoteen 1795

I:2 Aminoffien arkisto (1795–1943)

I:3 Työtehoseura 1943–1946

I:4 Hovin poikakoti 1946–1958

I:5 Kartat 1693–1953

II Lounais-Suomen tutkimuskeskuksen arkisto

II:A Lounais-Suomen tutkimuskeskuksen oma kiinteistöjä koskeva materiaali 1959–1999

II:B MTT/ Luovutettu kiinteistöjä koskeva aineisto 1959–1999

II:C Kartat

JP-Talotekniikka Oy. Kuntoarvioraportti, rakenne- ja LVIAS-tekniikka. MTT Lounais-Suomen tutkimusasema, Mietoinen, päärakennus. 17.6.2003.

ISS Proko Oy. Senaattikiinteistöt. MTT Lounais-Suomen tutkimusasema, Mietoinen. Kuntoarvioraporttien päivitys. 10.5.2006.

ISS Proko Infra Oy. Kuntoarviolyhennelmä. Saaren kartano. (MTT tutkimusasema) Mietoinen 19.5.2006.

Turun kaupungin arkisto, Turku (TKA)

Maistraatin pöytäkirjat

Raastuvanoikeuden pöytäkirjat

Turun maakunta-arkisto, Turku (TMA)

Asutustarkastajien arkisto

Virkatalojen katselmukset

Husesyner å Landshöfdinge Recidenset

Svante Dahlströmin kortisto

Aatelisten perukirjat

Turun maakuntamuseo, Turku (TMM)

Tutkimus- ja kokoelmaosasto

Mittauspiirustukset, inventointikertomukset

Irja Sahlbergin ja C. J. Gardbergin inventointi 1944

Museovirasto, Helsinki (MV)

Valokuvat

Rakennushistorian osaston arkisto (RHO)

Mittauspiirustukset, inventointikertomukset

Mietoisten inventointi 1968

Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo. Valtion rakennukset. YM:n
suojelupäätös 31.8.1994

Lahtinen, Anu: Saaren kartano. *Esitelmä Mietoisten Saaren kartanolla, luentotiivistelmä internetistä*. <http://users.utu.fi/anulah/professio/magistra/saari.htm>

Rakennushistoriaselvityksen sisältöohje/MV/SJe 17.4.2007.

Koskinen, Riitta: *Kenttätutkimukset Schröderille attribuoiduissa kartanoissa 2006–2007*.

9.2. Painetut

Amberg, Anna-Lisa 2003: *”Kotini on linnani”. Kartano ylemmän porvariston omanakuvana*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja III. Helsinki.

Flink, Selja 2006: *Runebergin koti. Rakentamisesta restaurointiin*. Museoviraston rakennushistorian osaston raportteja 15. Jyväskylä.

Gardberg, Carl Jacob 1962: Turun kaupungin muurarimestarit ja heidän mestarityönsä 1721–1858. *Vuosijulkaisu 1962–1963. Turun kaupungin historiallinen museo*.

Gardberg, Carl Jakob 1989: *Suomen kartanoita*. Otava, Helsinki.

Hellens von, Marianne 2003: *Möbler och heminredning i Åbo i början av 1800-talet*. Åbo landskapsmuseum.

Härö, Elias 1988: Kartanoarkkitehtuuri. *Ars. Suomen taide* 2. Keuruu.

Inberg, Eric 1762: *Enfaldiga Tankar huru Trähus kunna i Anseende til Golf, Tak och Wäggar göras wäl warm (Praeses Pehr Calm)*. Åbo.

Jutikkala, Eino & Nikander, Gabriel (toim.) 1941: Saari. *Suomen kartanot ja suurtilat II*. Kivi, Helsinki.

Kaila, Panu 1997: *Talotohtori. Rakentajan pikkujättiläinen*. Porvoo.

Kaila Panu 2000: *Kevät toi maalarin. Perinteinen ulkomaalaus*. Jyväskylä.

Kokki, Kari-Paavo ym. (toim.) 2005: *Suomen antiikkiesineet I–II*. WSOY.

Korhonen, Teppo 1991: *Kuisti. Kansatieteellinen tutkimus*. Kansatieteellinen arkisto 37. Suomen muinaismuistoyhdistys, Helsinki.

Koskinen, Riitta & Hagelstam, Katja 2003: *Säätyläiskoti Suomessa*. WSOY.

Koskinen, Riitta & Hagelstam, Katja 2006: *Kartanoita ja porvariskoteja*. WSOY.

Kärki, Pekka 1988: Porvarisarkkitehtuuri 1700-luvulla. *Ars. Suomen taide* 2. Keuruu.

Lehtonen, Kaarin 1996: *Turun hovioikeuden presidentin ja maaherran virkatalo 1730–1827. ABOA 1991–1992*. Turun maakuntamuseo.

Lounatvuori, Irma 1996: *Mallin mukaan maan tavalla. Mallipiirustukset ja sotilasvirkatalojen rakentaminen 1687–1810*. Museovirasto, rakennushistorian osasto, Helsinki.

Mäkeläinen, Eva-Christina 1972: *Säätyläisten seuraelämä ja tapakulttuuri 1700-luvun jälkipuoliskolla Turussa, Viaporissa ja Savon kartanoalueella*. Historiallisia tutkimuksia 86. Suomen historiallinen seura, Helsinki.

Niiranen, Timo 1981: *Miten ennen asuttiin. Vanhat rakennukset ja sisustukset*. Otava.

Nikander, Gabriel 1928: *Saaris kungsgård. Herrgårdar i Finland II*. Söderström, Helsingfors.

Nikander, Gabriel 1925: *De äldsta stadsarkitekterna I Åbo. Åbo Underrättelser* nro 293, 25.10.1925.

Nikander, Gabriel 1925: *Sjuttonhundralets stadsarkitekter I åbo. Åbo Underrättelser* nro 300, 1.11. 1925.

Rosén, Sander: *Hjälpreda vid kulturhistorisk byggnadsinventering*. Nordiska museet.

Selling, Gösta 1937: *Svenska herrgårdshem under 1700-talet. Arkitektur och inredning 1700–1780*. Nordiska Museets handlingar 7. Stockholm.

Sjöberg, Lars & Sjöström, John 1995: *Sörby gård*. National museum och Stadshypotek. Stockholm.

Stjernvall-Järvi, Birgitta 1995: *Virtaan kartanot Sysmän kartanoyhteisössä 1800-luvulla*. Lahden kaupunginmuseo.

Stål, C 1834: *Lärobok i Byggnadskonsten*. Örebro.

Wijnblad, Carl 1755: *Ritningar på Fyratio Wåningshus Af Sten och Trettio Af Trä*. Stockholm.

Wijnblad, Carl 1766: *Beskrifning huru Allmogens byggnader af Sten som Träd måge med största besparing upföras enligt bifogade Project-ritningar*. Stockholm.

Åström, Anna-Maria 1993: *“Sockenboarne” Herrgårdskultur i Savolax 1790–1850*. Folklivsstudier XIX. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors.

7.2.8. Taloudenhoitajan huone(Jungfrukammare) (Sisäänkäynnin vasemmalla puolella oleva huone)

Taloudenhoitajan huone on alakerran kolmanneksi kookkain huone heti salin ja förmaakin jälkeen.

Nykyisin työhuoneena toimiva huone sijaitsee alkuperäisellä paikallaan, eli se on sisääntulosta vasemmalla. Kamarista oli J. F. Aminoffin pohjapiirustuksen mukaan kulku eteishalliin ja viereiseen lastenkamariin. Välihuoneena toimivaan kabinettiin oli myös ovi. Purkutöiden yhteydessä paljastui lastenkamariin johtanut oviaukko muutosvaiheineen. Kun komerot purettiin förmaakin puoleiselta seinältä tuli esiin alkuperäinen hirsiseinä ja kakluunin sekä leivosuunin paikka. Puinen valkoinen väliovi on vuodelta 1959. Huoneessa on kaksi kuusiruutuista ikkunaa, joiden alla on valkoiseksi maalatut patterit. Ikkunoita kiertää 40 mm leveä valkoiseksi maalattu yksinkertainen puulista. Katto on valkeaa insuliitti-levyä, ja lattia betonia, jonka päällä on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat kapeat valkoiset puulistat. Katossa on loisteputkivalaisin. Seinillä on valkoisia pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita. Förmaakin puoleiselle seinälle on kiinnitetty puiset komerot, joiden ovet on maalattu vaaleanharmaalla maalilla, hyllyt ovat lastulevyä. Komeroitten takaa paljastui förmaakiin 1800-luvulla tehty oviaukko. Seinissä on vaalea tapetti, jossa on valkoisella pohjalla pienikuviainen vaaleanruskea kukka-aihe (sama kuin viereisessä lastenkamarissa).

Katto

Kuten muistakin alakerran huoneista löytyi taloudenhoitajan huoneesta alkuperäinen hyvin säilynyt lautakatto, joka oli maalattu vaalean harmaaksi. Seuraavaksi katto oli pinkopahvitettu ja maalattu valkeaksi. Edellisen päälle oli kiinnitetty valkoinen insuliitti-levy.

Näkymä kamarista kohti eteistä.

Förmaakin seinän puolelle tehdyt komerot, jotka purettiin. Alhaalla oikealla olevassa kuvassa näkymä lähes läpi koko talon. Alunperin miespihankin puoleiset oviaukot sijaitsivat kohdakkain.

Seinät

Hirsiseinät olivat hyväkuntoiset. Hirsyä oli tilkitty myös puusta veistetyillä kiiloilla, joissa näkyi tapettifragmentteja. Eteisenpuoleisessa hirsiseinässä näkyi merkkejä rintapaneelistä, joka oli ollut noin 500 mm korkeudella betonilattiasta. Rintapaneeli oli ollut siis matalampi. Matalampaa rintapaneelia käytettiin yleensä vähempiarvoisissa tiloissa. Ikkunaseinällä oli kuitenkin nähtävissä myös korkeamman rintapaneelin ylälistan raja, joka sijaitsi, kuten esim. salissa noin 760 mm betonilattiasta. J. F. Aminoff on kirjoittanut pohjapiirustukseen paneelin korkeudeksi 1 kyynärä 9 ½ tuumaa eli 835 mm. Eteisen puoleisessa seinässä oli runsaasti merkkejä harmaasta liimamaalista.

Huoneen vanhin tapetti oli todennäköisesti ollut okrankeltainen liimamaalitapetti, jota löytyi förmaakin puoleisesta seinästä, muiden tapettifragmenttien alta liimattuna hirteen. Myöhemmin okrankeltaista tapettia löytyi lisää lännenpuoleisen vinttikamarin seinästä, jossa sitä oli käytetty eristeenä. Seuraavaksi huoneessa oli ehkä ollut roiskemaalitapetti, josta löytyi fragmentit ikkunan vierestä (naulattuna hirteen), sekä förmaakin puoleiselta seinältä okrankeltaisen liimamaalitapetin päältä. Roisketapetti oli tyypillinen 1700-luvun lopun ja 1800-luvun alun vähempiarvoisten tilojen tapetti, ja sitä käytettiin harvemmin ”paraatipuolen” huoneissa. Erityisen suosittu se oli eteis- ja keittiötiloissa sekä esim. makuukamareissa. Löydetyssä roiskemaalitapetissa oli harmaalla pohjalla punaisia, valkoisia ja okrankeltaisia roiskeita.

Seuraavana vaiheena seiniin oli kiinnitetty eristeeksi pahvi, jonka päälle oli liimattu kuviotapettia, jossa oli savenvärisellä pohjalla sinivalkoista kuviota. Maire Heikkisen mukaan tapetti olisi 1830–40 -luvulta. Ainakin förmaakin puoleista seinää oli sitten tasoitettu sanomalehdillä, joista löytyi mm. vuosiluku 1853. Tämän päällä oli lilan sävyinen kuviotapetti, jonka Maire Heikkinen ajoitti 1860-luvulle. Seuraavaksi okrankeltainen ja ruskean sävyinen uusrokokoottuinen tapetti, joiden päällä saman sävyinen, mutta hieman tummempi kuviotapetti, joka ajoitettiin 1890-luvulle.

Lastenkamarin puoleisesta nurkasta löytyneet päällekkäiset tapettifragmentit toivat lisävalaistusta vuosisadan vaihteen tapetteihin. Seinät oli pinkopahvitettu, johon oli liimattu värikäs pikkukuviollinen tapetti, jota löytyi myöhemmin myös kaakonpuoleisesta vinttikamarista. Tämän päällä oli tummahko uusrenessanssitapetti, joka muistutti salissa ollutta tapettia.

Seuraavana vaiheena oli ollut vaalea tapetti, jossa oli sitruunankeltaista ja valkoista kuviota. Tämän päällä oli vaaleansininen tapetti, jossa ohutta kellertävää viivaa. Sitten tumma sinivihreä tapetti, jossa oli kukka- ja lehdykkäkuvioita. Edelliset vaiheet edustivat jo 1900-luvun alkuvuosikymmeniä.

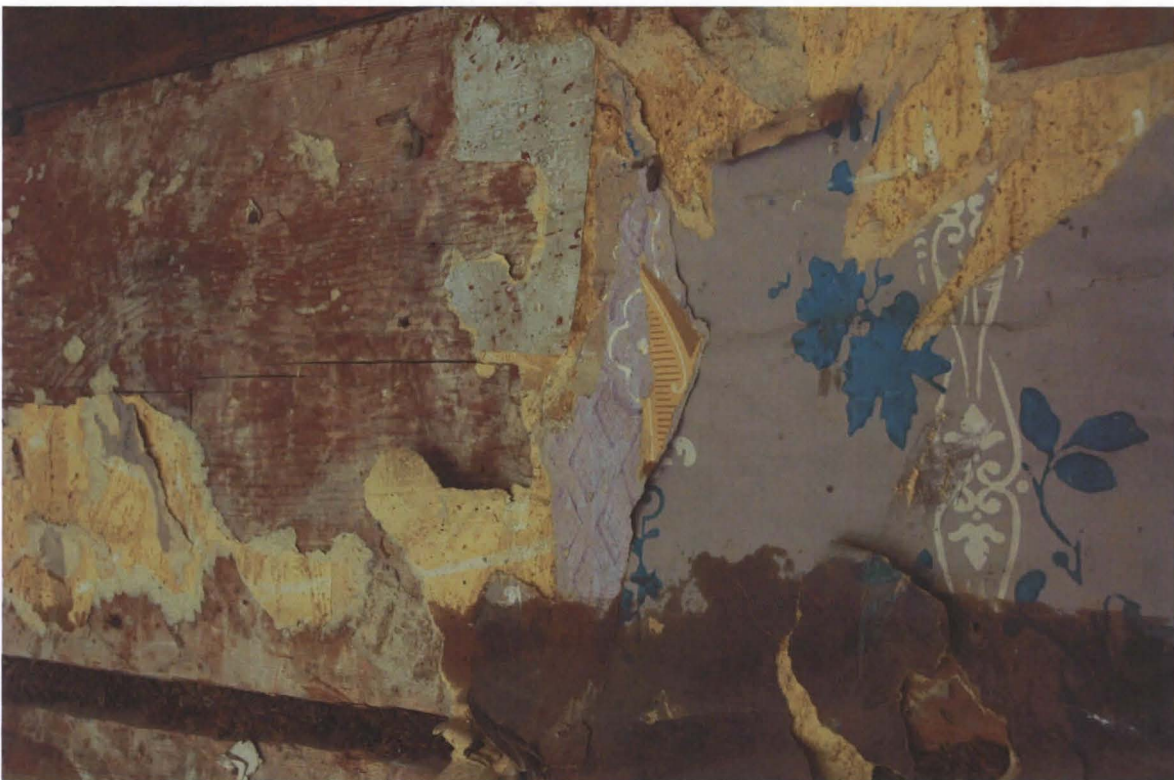
Sitten seinät oli ”pahvattu”, mahdollisesti 1952 remontissa ja tapetoitu samoilla tapeteilla kuin viereisessä lastenkamarissa. Pahvin päällä 1950–60 -luvulle tyypillinen, geometrisin kuvioin koristettu harmaan valkoinen tapetti, jonka päällä oli toinen harmaan sävyinen tapetti. Seinissä ei ollut kipsilevyjä, vaan edelliseen oli liimattu viimeistä vaihetta edustava vaalea tapetti, jossa oli pikkukukkia valkoisella pohjalla.

Lattia

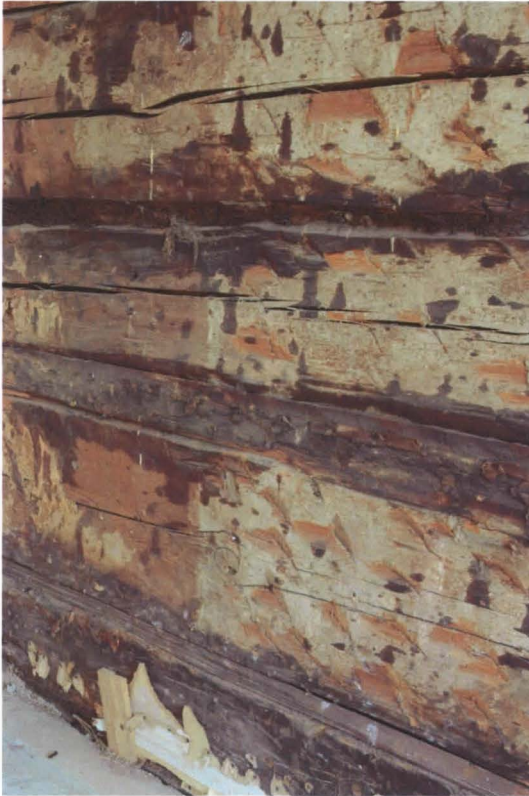
Kuten muissakin alakerran huoneissa betonilattia oli vuodelta 1959, jonka päällä oli vaaleanruskea linoleumi-matto.

Lastenkamariin johtanut vanha oviaukko tuli esiin rakenteita purettaessa.

Förmaakin puoleisella seinällä olleet komerot kätivät taakseen runsaasti vanhoja fragmentteja. Vanhin oli okrankeltainen liimamaalitalapetti, jonka päälle oli liimattu harmaapohjaista roiskemaalitalapettia. Tämän päällä kaunista kasvialheista sini-valkokuvioista tapettia, joka ajoittuu 1830–40 -luvuille.

Taloudenhoitajan huoneessa oli ollut matalampi rintapaneeli, mikä kertoo siitä, ettei huoneella ollut edustusluonnetta. Kuvassa näkyvän rintapaneelin yläreuna kulkee noin 500 mm korkeudella betonilattiasta.

Hirsien välejä oli tasoitettu kiilloilla. Lilansävyinen tapetti ajoittuu 1860-luvulle. Tämän päällä ruskeansävyinen kuviotapetti.

7.2.9. Isännän työhuone 1. (Mina rum)
(Sisääntulon oikealla puolella oleva huone)

1779 katselmusasiakirjan mukaan eteisen oikealla puolella oleva huone oli ollut isännän työhuone. Siitä oli kulku kulmakamariin, joka toimi isännän sänkykamarina.

Nykyisin työhuoneena toimiva isännän työhuone (1.) on yhä alkuperäisellä paikallaan. Huoneen oikealla puolella oleva kulmahuone on toinen alkuaan isännän käyttöön tarkoitetuista huoneista. J. F. Aminoff on kirjoittanut molempien kamareiden kohdalle ”mina rum”.

Huoneesta on nykyisin kulku myös pieneen ikkunattomaan huoneeseen, joka toimi alkuaan tarjoiluhuoneena. Eteiseen johtava oviaukko on yhä lähes alkuperäisellä paikallaan, mutta kulmahuoneen oviaukkoa on siirretty, joten näkymää talon läpi ei enää ole. 1700-luvun säätyläisrakennuksille tyypillisesti myös miespihan puoleisten kamareiden ovet sijaitsivat kohdakkain.

Puiset valkoiset väliovet ovat vuodelta 1959. Huoneessa on kaksi kuusiruutuista ikkunaa, joiden alla on vaaleanvihreäksi maalattu patteri. Ikkunoita kiertää 40 mm leveä valkoiseksi maalattu yksinkertainen puulista. Ikkunoiden yläpuolella on noin 150 mm leveä, yhtenäinen verholauta lastulevystä. Katto on valkeaa insuliitti-levyä. Lattialla on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat kapeat valkoiset puulistat, joiden eteen on kiinnitetty puunvärinen ohut lista. Katossa on useita loisteputkivalaisimia. Seinissä on pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita. Eteisenpuoleisella seinällä on kaksi komeroa, joiden ovet on maalattu vaaleanharmaiksi. Hyllyt ovat lastulevyä. Seinissä on vaaleanvihreäksi maalattu Enso-tapetti.

Katto

Kuten muistakin alakerran kamareista löytyi isännän työhuoneesta (1.) hyvin säilynyt alkuperäinen lautakatto. Noin 200–250 mm leveät laudat oli maalattu vaaleanharmaalla liimamaalilla. Kun päällimmäisiä kerroksia raaputettiin pois, paljastui alta punamullan värinen pohjaväri. Myöhemmin myös viereisestä huoneesta (isännän työhuone 2.) löydettiin punamullanvärinen katto. (Vuoden 1779 katselmusasiakirjassa punaista katon väriä ei mainita, ainoastaan, että kaikki katot oli maalattu valkealla liimamaalilla). 1800-luvulla katto oli pinkopahvitettu ja maalattu vaalealla liimamaalilla. seuraavaksi katto oli koolattu. Koolaukseen oli kiinnitetty valkoinen insuliitti-levy.

Huoneesta on nykyään kulku vanhaan tarjoiluvälikköön eli "senkkiin".

Seinät

Hirsiseinät olivat hyväkuntoiset. Seinissä oli jäljellä hyvin lämpöä eristävä savirappaus, joka jätetään tulevassa remontissa ennalleen. Ikkunaseinässä oli lumppupahvaus. Rintapaneelin yläreuna oli ollut noin 760 mm korkeudella betonilattiasta. Rintapaneeli on ollut 1 kyynäriä ja 9 ½ tuumaa eli 835 mm korkea. (J. F. Aminoffin sisustussuunnitelman mittojen mukaan).

Seinissä oli jonkin verran jäljellä vanhoja tapettifragmentteja. Vanhin fragmentti löytyi kattolistan alta kulmahuoneeseen johtavan oven päältä. Tapetti oli maalattu punamullan väriseksi kuten kattokin. Kyseessä voi olla myös tiivisteenä käytetty paperi, joka on saattanut maalautua kattoa käsiteltäessä.

Pieneen tarjoiluhuoneeseen ovea tehtäessä, oli oven karmin ja hirren välinen aukko tilkitty puusta veistetyllä laudalla, johon oli liimattu vanhaa roiskemaalitapettia. Lauta oli siis tuotu muualta, ehkä pohjoisenpuoleisesta vinttikamarista, josta löytyi myöhemmin vastaavaa roiskemaalitapettia, jossa oli vaalealla okrankeltaisella pohjalla punaisia, valkoisia ja tumman okranvärisiä roiskeita. Samaa roisketapettia löytyi myös pohjoisen puoleisesta isännän kabinetista, jossa roiskemaalitapettia sisältävää lautaa oli myös käytetty tilkkeenä oviaukkoa tehtäessä.

Hirsistä ei löytynyt merkkejä esim. yksivärisestä liimamaalitapetista. Vanhin fragmentti oli todennäköisesti kuviotapetti, jota löytyi hirteen liimattuna eteisenpuoleiselta seinältä. Fragmentissa oli kermanväriselle pohjalle painettu vihreällä ja valkoisella uusrokootyylisiä kuvioita. Vaikka tapetissa on ”karkeahko” luonne, se ajoittuu Maire Heikkisen mukaan noin 1840-luvulle.

Seuraavaksi ikkunaseinälle oli laitettu ”lumppupahvaus”. Lumppupahvin päälle oli liimattu harmaapohjaista ja sinikuvioista tapettia, joka ajoittuu Maire Heikkisen mukaan noin 1870-80-luvuille. Mahdollisesti lumppupahvaus on tehty isännän työhuoneessa ”paraatipuolen” huoneita myöhemmin.

Sitten seinät oli pinkopahvitettu ja ne oli tapetoitu tummalla uusrenessanssityylisellä tapetilla, jossa oli viininpunaisella pohjalla okrankeltaisia ja ruskeita lehdyköitä. Seinän yläosassa oli ohut samansävyinen boordi. Maire Heikkisen mukaan tapetti ajoittuu noin 1880-luvulle, siinä on vernissattu pinta, ja se on mahdollisesti Sandudd-tehtaan valmistama.

Tämän jälkeen seinät oli jälleen pinkopahvitettu ja tapetoitu vaaleansävyisellä vihreällä tapetilla, joka ajoittuu ruutukuvioineen noin 1900–1910 -luvulle. Seuraavana vaiheena samantyylinen, mutta tummempi, sinisävyinen, ruutukuvioinen tapetti.

1900-luvun loppupuolella seinät oli vielä tapetoitu kahteen kertaan hyvin vaaleilla, lähes kuviottomilla tapeteilla. Seuraavaksi seiiniin oli kiinnitetty Enso-tapetti, joka oli viereisen kulmakamarin tapaan maalattu ensin valkoisella ja sitten vaaleanvihreällä maalilla.

Lattia

Kuten muissakin alakerran huoneissa betonilattia oli vuodelta 1959, jonka päällä oli vaaleanruskea linoleumi-matto.

Purkutöiden yhteydessä paljastui vanha leveämpi oviaukko ja oikealla yllä näkyvässä kuvassa kulmakarin alkuperäinen oviaukko. Katto on maalattu alkuaan punamullan värisellä maalilla. Tämän päällä oli ainakin kaksi valkeaa liimamaalikerrosta.

Yläkuvassa näkyy lautaa, jossa on jäljellä vanhaa roisketapettia. Lautaa on tuotu muualta, kun ovi tarjoiluvälikköön on tehty. Alakuvassa oleva tapetti ajoittuu 1870–80 -luvulle.

Vasemmalla ylhäällä huoneen ehkä vanhin, vihreänsävyinen kuviotapetti noin 1840-luvulta. Oikealla punakeltakuviainen, mahdollisesti Sandudd-tehtaan tapetti 1880-luvulta. Sininen ja vihreä tapetti ajoittuvat 1900-luvun alkuun.

7.2.10. Isännän työhuone 2. (Mina rum)
(Idänpuoleinen kulmakamari miespihan puolella)

Nykyisin työhuoneena toimiva isännän työhuone (2.) sijaitsee alkuperäisellä paikallaan. Huoneesta on kulku viereiseen, pääsisäänkäynnin vieressä olevaan työhuoneeseen ja pieneen välihuoneeseen, jossa on myös holvi arkistomateriaalin ja arvoesineiden säilyttämistä varten. J. F. Aminoffin pohjapiirustuksen mukaan huoneesta oli ovi vain viereiseen työhuoneeseen. Alkuperäinen oviaukko muutosvaiheineen paljastui purkutöiden yhteydessä. 1700-luvun säätyläisrakennuksille tyypillisesti myös miespihan puoleisten kamareiden ovet sijaitsivat kohdakkain, jolloin näkymä oli läpi talon.

Puiset valkoiset väliovet ovat vuodelta 1959. Huoneessa on yksi kuusiruutuinen ikkuna, jonka alla on vaaleanvihreäksi maalattu patteri. Ikkunaa kiertää 40 mm leveä valkoiseksi maalattu yksinkertainen puulista. Ikkunan yläpuolella on noin 150 mm leveä verholauta lastulevystä. Katto on valkeaa insuliitti-levyä. Lattialla on vaaleanruskea linoleumi-matto. Lattialistat ovat kapeat valkoiset puulistat, joiden eteen on kiinnitetty puunvärinen ohut lista. Katossa on useita loisteputkivalaisimia. Ikkunan vieressä, miespihan puolella on yksi komero, jonka ovet on maalattu vaaleanharmaaksi, hyllyt ovat lastulevyä. Seinissä on pinta-asennettuja sähköjohtoja ja pistorasioita. Seinissä on vaaleanvihreäksi maalattu Enso-tapetti.

Katto

Kuten muistakin alakerran kamareista löytyi isännän työhuoneesta (idänpuoleinen kulmahuone miespihan puolella) hyvin säilynyt alkuperäinen lautakatto. Noin 200–250 mm leveät laudat oli maalattu vaaleanharmalla liimamaalilla. Päälimmäisen maalikerroksen alta paljastui punamullan värinen pohjaväri. Eli katto oli alkuaan maalattu todennäköisesti punamultamaalilla, kuten viereinenkin isännän työhuone. 1800-luvulla katto oli pinkopahvitettu ja maalattu vaalealla liimamaalilla. Edellisen päälle oli kiinnitetty valkoinen insuliitti-levy.

Yläkuvassa näkymä kulmakarista pieneen välihuoneeseen eli vanhaan käsikamariin.

Seinät

Hirsiseinät olivat pääpiirteissään hyväkuntoiset, mutta ulkoseinän puoleisissa nurkissa ja lattianrajassa näkyi merkkejä pysähtyneistä kosteusvaurioista. Kaikissa seinissä oli jäljellä hyvin lämpöä eristävä savirappaus, joka jätetään tulevassa remontissa ennalleen. Rintapaneloinnista ei näkynyt selviä merkkejä. Huoneessa on kuitenkin ollut 1 kyynärä ja 8 ½ tuumaa eli 805 mm korkea paneeli. (J. F. Aminoffin sisustussuunnitelman mukaan). Alkuperäinen kakluunipaikka näkyi hyvin hirsiseinässä. Myös lumpupahvitus (kuten esim. salissa) vuodelta 1843 peitti ulkoseiniä.

Seinissä oli jäljellä runsaasti vanhoja tapettifragmentteja. Mm. huoneen nurkista, kattolistoituksen takaa ja patterin lähistöltä löytyi päällekkäin liimattuja fragmentteja, mikä helpotti ajoitusta. Varsin usein seinät oli tapetoitu sinikuviollisella tapetilla.

Huoneen vanhimpia tapetteja on ollut heleän vaaleanvihertävä liimamaalitapetti, jota löytyi fragmentti seinään naulattuna ja liimattuna läheltä vanhaa kakluunipaikkaa. Lähistöllä oli naulan kantojen alla muutama pieni pala samaa tapettia.

Aivan katonrajasta löytyi muutamia pienehköjä kaistaleita liimamaalitapettia, joka oli ensin maalattu harmaaksi, ja tämän jälkeen vielä punamullan värisellä maalilla. Tätä tapettia oli ehkä käytetty nurkissa vain eristeenä.

Kun ulkoseinien lumpupahvitusta oli purettu löytyi huoneen ulkonurkista mielenkiintoista, hirteen liimattua tapettia, joka on saattanut olla huoneen vanhin tapetti. Pieniä merkkejä samasta tapetista näkyi myös muualla hirsissä. Tapetissa oli sinivihreällä ja harmaalla liimamaalilla maalattuja ruutuja (ruudun koko 50 x 50 mm). Ruudut oli rajattu okrankeltaisella värillä. Koska tapettia löytyi vähäisiä määriä vain huoneen ulkonurkista, on vaikea päätellä millainen tapetti on kokonaisuudessaan ollut. Maire Heikkisen mukaan se edustaa kustavilaista aikaa. On mahdollista, että reunassa oleva ruutuaihe on toiminut kehyksenä jonkinlaiselle yksiväriselle kentälle.

Seuraavaksi hirsiiä on tilkitty ohuehkolla paperilla, jonka päällä näkyi merkkejä kuviotapetista, jossa oli saven värisellä pohjalla tummanruskeita koristeaiheita ja valkoista viivakenttää. Maire Heikkinen arveli tapetin olevan tuontitapettia 1840-luvulta. Tämän päälle oli liimattu voimakkaan sininen kuviotapetti, johon oli saven väriselle pohjalle painettu koboltinsinisellä mahdollisesti lehdykkä- ja rypäleaihetta sekä viivakenttää. Tämän jälkeen ulkoseinät oli lumpupahvattu (ehkä myöhemmin kuin salissa). Seuraavana vaiheena vaaleansinipohjainen kuviotapetti, jossa tummansinisellä ja ruskealla painetut kukkakimput muodostivat vinoneliöaihetta, joiden välissä oli valkoista viivakoristelua. Tämän päällä oli vielä samantyyppinen, mutta erivärinen vinoneliöaiheinen tapetti. Edelliset tapetit Maire Heikkinen ajoitti 1860–70 -luville.

Seuraavana vaiheena oli turkoosinvärinen, suurikuvioinen tapetti, joka taas ajoittuisi Maire Heikkisen mukaan 1880-luvulle.

Sitten seinät oli pinkopahvitettu ja tapetoitu tummalla uusrenessanssihenkisellä kuviotapetilla, jossa oli ruudukkoa, kiehkuroita ja geometrisia kuvioita. Tapetissa oli punaruskeaa, ruskeaa, tummansinistä ja harmaata väriä. Katon rajassa on ollut ohuehko yhteensopiva boordi, jossa oli viiva- ja lehdykkäkoristetta. Tapetti muistutti mattoa tai gobeliinikangasta, ja Maire Heikkinen ajoitti sen 1890-luvulle, jolloin orientalismin oli muotia. Seuraavaksi seinät oli tapetoitu astetta vaaleammalla kuviotapetilla, jossa oli punaisen,

ruskean ja vihreän sävyistä pienehköä kukkakuviota. Katonrajassa on ollut yhteensopiva, ohut viivakoristeinen boordi.

1920–30 -luvulla huone oli tapetoitu Art Deco-tyylisellä tapetilla, jossa oli vaaleankeltaisella pohjalla hillityllä ruskealla ja punaisella painettua viiva- ja kukkakoristetta. Tämän jälkeen seiniin oli tehty matala koolaus naulaamalla lattian- ja katonrajaan ohut lauta ja seinän nurkkiin vanerista tehty tuki. Koolaukseen oli naulattu Enso-tapetti, joka oli ensin maalattu valkeaksi ja viimeisenä vaiheena maalattu vaaleanvihreällä värillä.

Lattia

Kuten muissakin alakerran huoneissa betonilattia oli vuodelta 1959, jonka päällä oli vaaleanruskea linoleumi-matto.

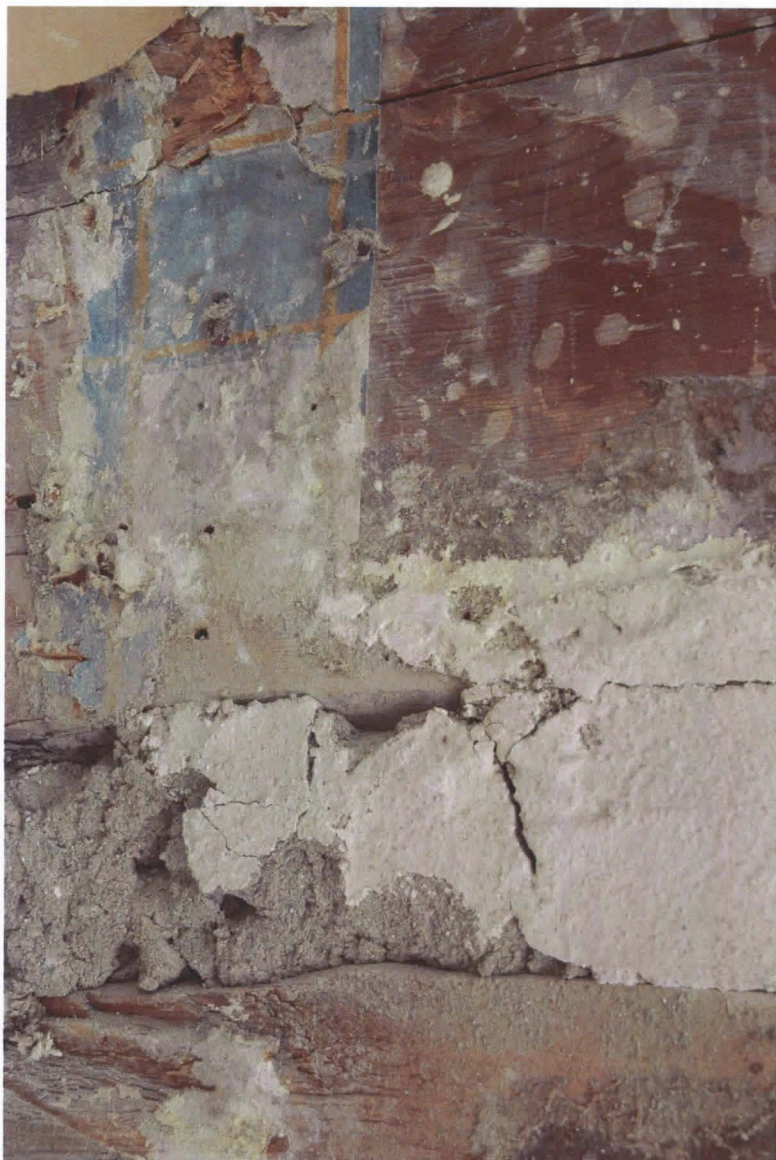

Seinissä oli hyvin lämpöä eristävä savirappaus. Huoneessa oli säilynyt runsaasti vanhojen tapettien fragmentteja.

Alkuperäinen oviaukko ja uunin paikka paljastuivat purkutöiden yhteydessä.

Mielenkiintoista kustavilaista tapettia oli säilynyt "pahvauksen" alla huoneen nurkissa. Sitä oli liimattu suoraan hirteen. Vasemmalla alhaalla oleva tapetti edustaa empireaikaa. Oikealla kaksi vinoneliöaiheista kukkatapettia 1860–70-luvuilta.

Tapettikerrokset näkyvät hyvin patterin takana. Huoneeseen oli usein valittu sinikuvioinen tapetti.

7.2.11. Sivukuisti (Etelänpuoleisessa päädyssä)

Kuisti näkyy ensimmäisen kerran pohjapiirustuksessa 1959, jolloin rakennus remontoitiin Lounais-Suomen tutkimuskeskuksen käyttöön. Kuistin kiinteän sisustuksen yleisilme on kuitenkin mielestäni varhaisempi, joten sen rakentaminen on voinut ajoittua Hovin poikakodin aikaan (1946–1958). Hovin poikakodin puutospiirustuksiin sitä ei kuitenkaan ole piirretty. Irja Sahlbergin piirtämässä poikkileikkauskuvassa vuodelta 1944 kuistia ei vielä ole. Kuisti on varsin alkuperäisessä asussaan, sillä sen korjaukseen ei anneta erillisiä ohjeita vuosien 1959 ja 1986 työmääräyksissä.

Kuistille on kulku ulkoa miespihan puolelta betonirappuja pitkin. Kuistin alla on varasto. Kuistilta on ovi pieneen tuulikaappiin, josta päästään keittiöön ja föрмаakiin johtavaan välitilaan, joka on alkuaan ollut rouvan käytössä ollut kabinettihuone.

Seinissä on ohutprofiilinen kuviopanelointi, joka on maalattu keltaiseksi. Kuisti on lämmittämätön tila, ja ikkunat ovat yksinkertaiset. Yhden ikkunan koko on 1130 x 1170 mm. Ikkunoiden yläreunaa kiertää noin 150 mm levyinen lastulevystä tehty verholauta. Lattia on vaaleanruskeaksi maalattua lautaa. Katto on paneloitu 60 mm laudoilla, jotka on maalattu valkoisiksi. Katossa on yksi valkoisella maitolasikuvulla varustettu valaisin.

Kuistilta johtaa harmaaksi maalattu puuovi ulos. Taustalla näkyy läntinen siipirakennus.

Kuistilta on kauniit näkymät merelle. Kiinteä sisustus on lähes alkuperäinen. Myös irtain sisustus on 1950-luvulta. Kuistilta on kulku keittiöön johtavaan välihuoneeseen.

7.2.12. Välihuone (cabinet)

Pientä välihuonetta kutsutaan kabinetiksi vielä J. F. Aminoffinkin pohjapiirustuksessa. Huone kuului talon rouvan käyttämiin tiloihin, jonne hän saattoi esimerkiksi vetäytyä seurustelemaan ja tekemään käsitöitä. Schröderin piirustuksessa huoneesta johtavat ovet vain förmaakiin ja taloudenhoitajan huoneeseen. J. F. Aminoffin aikana siitä oli kulku rouvan sänkykamariin, förmaakiin, lastenhuoneeseen ja taloudenhoitajan huoneeseen. Nykyään huoneesta johtavat ovet sivukuistille, keittiöön, WC:een ja förmaakiin.

Välihuoneen rakenteita ei remontin yhteydessä ensin purettu, mutta korjauksen loppuvaiheessa rakenteita avattiin osittain, jolloin esiin tuli myös hirsipinta fragmentteineen, sekä lautakatto. Osittaisten purkutöiden johdosta sisustushistoriasta ei kuitenkaan saatu täyttä selvyttä. Vuoden 1944 inventoinnin yhteydessä tehdyn Sahlbergin piirustuksen mukaan huoneeseen oli sisustettu ensimmäinen rakennuksessa ollut keittiötila. Nykyisen muurin kohdalla oli pienehkö leivinuuni.

Nykyisin pienen välihuoneen katto on maalaamatonta puupanelia. Ovet ovat vuodelta 1959 ja ne on maalattu valkoisiksi. Kuistille johtava ovi on ikkunallinen lasiovi. Seinät on levytetty Gyproc-levyin ja maalattu kermanvärisiksi. Listat ovat valkoiset. Lattialla on vaaleanruskea linoleum-matto. WC:n oven vieressä on pieni patteri.

Välihuone yhdistää tiloja. Näkymä keittiöön, vasemmalle jää ikkunallinen WC/kylpyhuone.

Yläkuvassa näkymä välihuoneesta kohti lastenhuonetta. Alakuvissa WC/kylpyhuone.

Seinät

Osittaisten purkutöiden yhteydessä huoneen alkuperäinen tapetti ei selvinnyt. J. F. Aminoffin pohjapiirustuksessa kamarin sisustusväriksi on merkitty "Rödt", mutta vaaleanpunaista liimamaalitapettia ei hirsistä löytynyt. Varhaisin fragmentti näytti olevan empirekaudelle ajoittuva vihreä liimamaalitapetti boordeineen. Boordissa oli vihreällä pohjalla mustalla ja harmaalla tehtyä viiva- ja tyyliteltyä kasviaihetta. Mahdollisesti kyse voi olla Turusta Torsseliukselta hankitusta tapetista (vrt. förmaaki). Empiretapetti oli naulattu ja osittain myös liimattu hirteen. Tämän jälkeen kattoon oli laitettu juuttikangas, ehkä 1820-luvun lopulla (vrt. förmaaki), jolloin seinät oli tapetoitu voimakkaan lilan värisellä liimamaalitapetilla. Förmaakissa oli samoihin aikoihin ollut samankaltainen vaaleanpunainen tapetti. Seuraavaksi seinissä oli ollut useita erilaisia, lähinnä kukkakuvioisia tapetteja, ja 1890-luvulla tummia ruskeansävyisiä tapetteja. 1900-luvun puolivälissä käytössä oli ollut muun muassa vihreä-kultaraitainen tapetti.

Välihuonetta purettiin vain osittain. Förmaakin ja viereisen sänkykamarin (nyk. keittiö) tapaan kattoa peitti juuttikangas. Fragmentteja saatiin esiin lähinnä seinän yläreunasta.

Huoneen originaali tapetti ei selvinnyt purkutöiden yhteydessä. Empirekaudella seinät oli tapetoitu vihreällä kuviotapetilla, johon liittyi boordi. Tapettifragmentit viittaavat olemukseltaan Torsseliuksen Turussa myymiin tapetteihin. Seuraavaksi katto oli peitetty juuttikankaalla ja seinät tapetoitu voimakkaan lilan värisellä liimamaalitapetilla. Alimmaisessa kuvassa 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alkupuolen fragmentteja.

